

BOTSWANA:

– NORAD trakk seg ut for tidlig

Botswanas president Festus Mogae kritiserer Norge og andre givere for å ha trukket seg ut for tidlig. Landet har gått fra å være et lavinntektsland til et mellominntektsland. Botswana er samtidig ett av de landene i verden med flest antall hiv/aids-smittede.

Side 18 og 19

MOSAMBIK:

Annerledes valg-vurdering

Mosambiks president Joaquim Chissano (bildet) karakteriserer valget i Zimbabwe som «det maksimale av hvor tett det var mulig å komme opp imot en viss grad av rettferdighet». Han mener SADC har lyktes i å unngå krig og bevare demokratiske rettigheter i landet.

Side 17

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 4 · 2002

FrP + Hilde = Sant?

FrP kom med frieri til regjeringen under stortingsdebatten om utviklingspolitisk redegjørelse.

Side 4

Utvikling på lavbluss

Fra 20. mai er Øst-Timor en egen stat – den fattigste i Asia. Nå venter befolkningen på oljeinntektene. UNDP mener imidlertid at det er bonden og jorda landet må satse på.

Side 10-12

FOTO: SCANPIX

Nyslått president

For annen gang har Marc Ravalomanana (bildet) avlagt presidenteden. Norge sier humanitær hjelp og overgangsstøtte kan være aktuelt.

Side 20

Uklare grenser

Etiopia og Eritrea tolker grensekommisjonens kart på ulikt vis. I mens venter flyktningene i Eritrea på å få reise hjem.

Side 21

En palestinsk kvinne står foran ett ødelagt Jenin. Palestinerne vil trenge minst 2,5 milliarder kroner til å reparere skadene.

FOTO: SCANPIX/REUTERS, MAHFOUZ ABU TURK

Det ødelagte Palestina

Økonomisk tap på minst 17 milliarder kroner

■ På giverlandsgruppens møte i Oslo i slutten av april ga giverlandene løfte om 12 milliarder kroner i bistand til palestinerne.

■ Ennå har ingen full oversikt over hvor store og kostbare ødeleggelsene etter israelerne aksjoner på Vestbredden. Verdensbanken anslår skadene til 300 dollar (om lag 2,5 milliarder kroner). Utgifter til fattige arbeidsløse, helse,

utdanning, vann- og elektrisetsforsyning er beregnet til over 14 milliarder kroner.

■ Palestinerne økonomi- og handelsminister, Masher al-Masri, plusser på skadeomfanget med 100 millioner dollar. – Verdensbankens tap inkluderer ikke alt av private tap, sier han.

■ Også de norskstøttede prosjekter er blitt påført store tap. En forsøksgård

støttet av Norges Vel er blitt totalt ødelagt. Papirer som beviser skolegang til én million barn på Vestbredden er borte. Det samme er alle dataene fra folketellingen i 1997.

■ – Ansvarer ligger hos palestinerne, uttalte visegeneralsekretær i økonomisk avdeling i israelsk UD, Yossi Gal, da han deltok på giverlandsgruppens møte.

Side 6-7

Krøvels korrupsjonskritikk

AV TOVE STRAND

DEBATT

ROY KRØVEL, prosjektansvarlig i Studentenes og akademikernes internasjonale hjelpefond (SAIH), er opptatt av NORADs anbefalinger og unnlattelsessynder i kampen mot korrupsjon. Flere av Krøvels påstander i siste nummer av Bistandsaktuelt ønsker jeg å kommentere, selv om jeg også må si meg enig med ham i mange av hans synspunkter.

Krøvel tar utgangspunkt i fordraget underdirektør Mette Masst holdt på Stortingets kontrollkomité seminar om korrupsjon og hvitvasking av penger. Et foredrag basert på de tre hovedmålsettingene som ligger til grunn for NORADs arbeid med korrupsjonsbekjempelse og godt styresett.

For det første skal vi hjelpe mottakeren med å bekjempe korrupsjon på deres egen hjemmebane. NORAD kan aldri alene bekjempe korrupsjon i noen av våre samarbeidsland. Vår oppgave kan kun være å bidra til at mottakerens kamp blir mest mulig effektiv. Målgruppen for SAIHs og NORADs støtte er den samme, – folk på grasrota som vil ut av fattigdom. Men bruken av kanal og virkemiddel vil nødvendigvis variere fra en frivillig organisasjon til et statlig forvaltningsorgan. I stat-til-stat samarbeidet vil hovedmottaker nødvendigvis være myndighetene i samarbeidslandet.

Samtidig som vi bidrar til bygging av et statsapparat, ser vi også behovet for at denne makten balanseres mot krefter i det sivile samfunn og privat sektor. Der staten verken viser evne til å ta opp kampen mot korrupsjon eller myndighetene selv er en korrupt aktør, velger også vi å «styrke pressen» eller «støtte vaktbikkje-organisasjoner», slik Krøvel påpeker det.

DEN ANDRE målsettingen i planen har vært å styrke vår egen forvaltning og bedre kunnskapen innad i vår egen organisasjon. Her kommer de «gjennomgangene», «revisjon» og «klausulene» Krøvel henger seg opp i, inn i bildet. I NORAD har vi ingen illusjoner om at vi gjennom avtaleverk eller økt kontroll kan knekke korrupsjonen. Vi har heller ingen tro på at det vil løse noen problemer å sende av gårde en «nordmann som skal ordne opp». To års aktivt arbeid med handlingsplanen gjør oss imidlertid sikre på at dette har vært riktig fokus for å øke kunnskapen om korrupsjonsbekjempelse blant våre egne ansatte hjemme og ute.

Den tredje målsettingen i planen har vært å styrke erfaringsutveksling og forskning på feltet. Gjennom et nært samarbeid med le-

Korrupsjonsproblemet illustrert ved tanzanianeren Godfrey Mwampembwas, eller GADO, sin strek.

dende forskere (i Norge, Storbritannia, Tanzania og India for å nevne noen) har vi fått prøvet våre teorier og fått ny lærdom om hva som ikke virker og hvorfor.

Og, ja, flere forskere konkluderer faktisk med at «man ikke finner noen entydig sammenheng mellom demokratiske styresett og korrupsjon». Det blir et for billig poeng å trekke en sammenlikning mellom 8 av verdens rikeste og mest velutviklede land (de fleste relativt egalitære stater med mangeårige sosialdemokratisk styre ikke ulikt vårt) og «vestingene» på bunn av Transparency Internationals korrupsjonsindeks. At et land har et såkalt «demokratisk styresett» betyr ikke nødvendigvis at; rikdommen i landet er jevnt fordelt, at forvaltningen tillater innsyn, at rettsvesenet er uavhengig, at pressen kan være kritisk mot det statsbærende partiet eller at landet styres etter et maktfordelingsprinsipp.

DERFOR ER JEG helt enig med Krøvel når han påpeker at «det som landene med minst korrupsjon ofte har felles er velfungerende institusjoner som omgir det demokratiske (valg)systemet». Og det er nettopp velfungerende institusjoner preget av åpenhet og innsyn (transparency) og ansvar overfor de folkevalgte og folket (accountability) vi ønsker å bidra til at bygges. Det er derfor vi yter betydelig bistand til oppbygging av ombudsmannskontorer, styrker riksrevisjoner, gir opplæring til folkevalgte parlamentarikere og støtter kursing i undersøkende journalistikk, for å nevne noen tiltak.

Når det gjelder Nicaragua, er det heller ingen uenighet mellom NO-

RAD og Krøvel. Både Transparency International og andre uavhengige vaktbikkjer har de siste årene påpekt at Nicaragua dessverre har beveget seg i feil retning hva korrupsjon og maktmisbruk angår. Norge har også åpent og tydelig kritisert utviklingen og trukket konsekvenser av vår kritikk. Regjeringen i Nicaragua «omorganiserte» for to år siden landets riksrevisjon. Resultatet var et politisert styre av representanter for de to dominerende partiene. Slik manglende uavhengighet for et organ som skal kontrollere statsapparatets virksomhet, gjorde at vi tilslutt så oss nødt til å oppheve avtalen om støtte til riksrevisjonen i Nicaragua.

Når Krøvel bygger opp denne argumentrekken for å kreve mindre kontroll av støtten til frivillige organisasjoner, ebber dessverre vår enighet ut. At NORAD som et statlig forvaltningsorgan må kontrollere bruken av bistandsmidler – enten de kanaliseres gjennom statlige mottakere, frivillige organisasjoner eller næringslivsaktører – burde være selvfølgelig. Vi forvalter skattebetalernes penger, vi står til ansvar overfor våre folkevalgte, og – ja nettopp – riksrevisjonen kontrollerer vårt arbeid.

I VÅRT SAMARBEID med lokale, så vel som norske, frivillige organisasjoner har vi erfart at kontroll i seg selv ikke nødvendigvis er et onde. Krav til rapportering, regnskap og revisjon har ofte bidratt til å bygge sterkere institusjoner. Om det hevdes at våre kontrollrutiner er for omfattende, diskuterer vi gjerne det med SAIH og andre tilskuddsmottakere. Kontroll må aldri bli et mål i seg selv eller være av en slik karakter at de hindrer oss i nå de målene som er satt for utviklingssamarbeidet. Nesten 25 % av norsk bistand ytes i dag gjennom aktører i det sivile samfunn. For oss er det en formidabel oppgave å forvalte denne støtten på en tilfredstillende måte. Spesielt utfordrende blir det når vi vet at støtten går til over 90 land, gjennom mer enn 100 aktører i Norge og minst det dobbelte i våre samarbeidsland.

Tove Strand er direktør i NORAD.

debatt

At NORAD som et statlig forvaltningsorgan må kontrollere bruken av bistandsmidler, burde være selvfølgelig.

Rettelse: IMF og Bangladesh

AV ARNE WIIG, CMI

Jeg viser til siste nummer av Bistandsaktuelt, hvor dere hevder at jeg sier at Norge ikke bør gi betalingsbalansstøtte til Bangladesh fordi det vil

bidra til å legitimere en politisk reformpakke fra IMF.

Jeg har verken sagt eller skrevet dette, og ønsker ikke å bli tatt til inntekt for et slikt syn. Tvert imot argumenterer jeg for at Norge ikke bør gi betalingsbalansstøtte til Bangladesh uten at det inngår i en større reformpakke. Årsaken er at betalingsbalansstøtte er en form for programbistand og har de samme makroøkonomiske effekter som budsjettstøtte.

Vi vet at budsjettstøtte er lite effektivt uten at slik støtte knyttes opp til reformer i statsforvaltningen eller til utviklingen av et fattigdomsprogram. Ingen av disse beting-

elsene er foreløpig oppfylt i Bangladesh. Dette er hovedårsaken til at jeg mener det ikke er riktig for Norge å gå inn med betalingsbalansstøtte nå. Forhandlingene med IMF/WB har foreløpig strandet, og Bangladesh har fortsatt ikke utviklet en PRSP. Endres disse forutsetningene, kan det imidlertid bli aktuelt å gi betalingsbalansstøtte.

Bistandsaktuelt har imidlertid rett i at jeg er spesielt kritisk til et av kondisjonalitetskravene som stilles, nemlig kravet om flytende valutakurser. IMF bør gi en bedre begrunnelse for et slikt krav. Rapporten kan for øvrig lastes ned fra www.cmi.no/public/2002/R2002-03.htm.

Prøv et søk i vårt internett-arkiv. Her finner du ca. 2000 artikler om bistands- og utviklingsspørsmål. www.bistandsaktuelt.com

bistands
aktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 4/02 – 5. årgang

Ansvarlig redaktør:

Astrid Versto

Redaktør:

Gunnar Zachrisen
gunnar.zachrisen@norad.no

Redaksjonssekretær:

Gro-Helene S. Henriksen

Journalister:

Odd Iglebæk
oddigle@online.no
Bibiana Dahle Piene
bibianapiene@hotmail.com
Liv Rønnebak Bjergene
liv.bjergene@norad.no
Camilla Solheim
camsol@hotmail.com

Redaksjonsråd:

Helene Bank
Stein Hansen
Rut Haug
Leiv Lunde

Internett:

www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:

Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:

22 24 20 30

Telefon redaksjon:

22 24 20 40 - 22 24 20 64

E-post redaksjon:

gunnar.zachrisen@norad.no

Telefon annonser:

22 24 20 40 - 22 24 20 41

E-post annonser:

gunnar.zachrisen@norad.no

Fax:

22 24 20 66

Design / produksjon:

ok design as, Larvik #3393
Fred Isaksen

Trykk:

Media Øst Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, NORAD,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:

www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Mandag 6. mai 2002

Opplag - denne utgave:

11 400 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Hvis dette med bistand stikker veldig dypt hos Frp, er det selvfølgelig veldig bra»

Jens Jørgen Lie,
leder i Oslo KrF uttalelse
i Vårt Land 27. april 2002

Meir effektiv bistandsforvaltning

LEIAR

Tusenårsmåla om å halvere fattigdomen i verda innan 2015 og Noregs rolle i dette arbeidet stiller store krav til oss som arbeider med utviklingsamarbeid. Norske skattebetalarar må kunne sjå at pengane deira kjem dei fattigaste til gode – at det blir færre menneske som lever i ytterste fattigdom og naud.

På bakgrunn av større krav til bistanden varslar regjeringa no ein brei gjennomgang av heile bistandsforvaltninga, inkludert Utanriksdepartementet, NORAD i Noreg og ambassadane i samarbeidslanda våre. I den bistandspolitiske utgreiinga i Stortinget sa utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson at evalueringa skal danne grunnlaget for ei modernisering av forvaltninga som skal sikre at Noreg blir ein mest mogeleg effektiv og resultatorientert utviklingsaktør internasjonalt. Frå før syner undersøkingar at norsk bistand er blant dei mest effektive i verda. Regjeringas mål er altså å bli endå betre og det helsar NORAD velkomen.

Dei siste åra har direktoratet gjennomgått ei omorganisering nettopp for å gjera forvaltninga enklare, meir målretta og effektiv. Bistanden skal vera betre tilpassa den røyndomen me arbeider i innanfor stat-til-stat-samarbeidet. Den samla norske innsatsen, både den statlege og den som går gjennom frivillige organisasjonar, skal sjåast i større samanheng og det skal vera tettare samarbeid med andre gjevjarar.

Denne omorganiseringa er ikkje avslutta, NORAD er ein organisasjon i stadig endring. Derfor er me glade for statsrådets fokus på dette.

NORAD helsar også velkomen gjennomgangen av norsk politikk innanfor t.d. energi, fiskeri og landbruk for å sjå desse områda meir i samanheng med måla for utviklingspolitikken. Ordtaket «å gje med den eine handa og ta med den andre» har ofte, og truleg med rette, blitt brukt i diskusjonen om bistand på den eine sida og rammevilkåra for handel med varer og tenester på den andre sida.

Noreg har mogelegheiter for internasjonalt å syne samanhengen i desse spørsmåla. Den norske bistandsforvaltninga skal gjennomgåast, og bra er det.

Men er det ikkje også behov for ein grundig gjennomgang av det multilaterale utviklingsamarbeidet og dei frivillige organisasjonane? Det blir kanalisert mykje meir offentlege bistandspengar gjennom desse kanalane enn gjennom stat-til-stat-samarbeidet. Det hadde vore interessant å få ein gjennomgang av effektiviteten og forvaltninga av denne delen av bistanden også. På den måten kan me endå betre vurdere kva kanal som er mest effektiv i kampen mot fattigdom.

ASTRID VERSTO

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, og lignende vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikkje.

Nghiem Vu Khai argumenterer for et demokratisk ettpartisystem.

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

Demokrati på vietnamesisk

rett på sak

HVEM:
Nghiem Vu Khai

HVA:
Underdirektør i sekretariatet til Vietnams nasjonalforsamling

HVORFOR:
Parlamentsvalg i Vietnam 19. mai

HANOI (b-a): Kun ett parti er tillatt i det kommunistiske Vietnam. Samtidig ønsker myndighetene flere røster i Nasjonalforsamlingen.

• I VIETNAM:

CAMILLA SOLHEIM

762 kandidater fra 188 valgkretser er nå godkjent og stiller til parlamentsvalg i Vietnam 19. mai. Kommunistpartiet er det eneste tillatte partiet i Vietnam, men minst 25 prosent av representantene i Nasjonalforsamlingen skal være såkalt uavhengige. Underdirektør Nghiem Vu Khai i Sekretariatet i Nasjonalforsamlingen opplyser at sekretariatet skal sørge for at parlamentsvalget skjer i henhold til loven og at det er demokratisk.

– Er det demokratisk med et ettpartisystem?

– Det er organisasjonen Faderlandsfronten som organiserer valget – en sammenslutning som består av alle politiske og sosiale organisasjoner i Vietnam. Kommunistpartiet er medlem av Faderlandsfronten. I tillegg er masseorganisasjonene for kvinner, ungdom, bønder, fagbevegelse og akademikere medlemmer. Disse organisasjonene kommer sammen og utarbeider en liste av kandidater, som velges ut fra generelle prinsipper som alder, kjønn, region og yrke. Senere arrangeres det møter på arbeidsplassen og bostedet, slik at folk kan fortelle om de mener kandidatene er egnet eller ikke, sier Nghiem Vu Khai.

– Og gjennom denne prosessen blir alles stemme hørt?

– Ja. Fra vi fastsatte datoen og fram til valget er det 105 dager. Det er nok til at alle får mulighet til å kommentere kandidatene og si sin mening, mener Nghiem Vu Khai.

Nominasjonen viser at kvinnene har fått 33 prosent av kandidatene, de etniske minoritetene 18 prosent, 17 prosent er ikke medlemmer av kommunistpartiet og i underkant av fire prosent representerer religiøse organisasjoner.

Fra føydalisme. Nghiem Vu Khai mener at nasjonalforsamlingen, som er landets høyeste lovgivende myndighet og hvor alle deler av folket skal være representert, spiller en stor rolle i dagens Vietnam.

– Vietnam har gått fra et føydalt samfunn til et demokrati, samtidig som vi i mange år var i krig. Det betyr at samfunnet manglet mange lover og regler. Nasjonalforsamlingens

største oppgave er å formulere og vedta nye lover, og legge til og oppdatere gamle. Nasjonalforsamlingen skal også passe på hva regjeringen gjør, og avgjøre og løse store spørsmål innen sikkerhet, økonomi og utenrikspolitikk, sier underdirektør Nghiem Vu Khai.

– Har de økonomiske reformene på midten og slutten av 1980-tallet ført til en mer åpen politisk atmosfære?

– Doi-moi (renovasjonen, red.anm.) foregikk på mange områder, også den politiske. Det første steget i renovasjonen var i forhold til økonomi, men også på andre områder blir vi mer og mer integrert i resten av verden. Men vi vil selv bestemme hva vi skal ta inn over oss. I nasjonalforsamlingen har vi sett på hvordan det fungerer i andre land, og så avgjør vi hva som passer for oss og ikke. Vi har for eksempel begynt med livesendinger på tv fra debatter i parlamentet og offentlige høringer, kan Nghiem Vu Khai fortelle.

Full frihet. – Vietnam var tidligere delt i to – nord og sør. Merker dere fortsatt denne delingen?

– Siden landet ble forent har vi forsøkt å eliminere forskjellene, og jeg tror gapet mellom de to landsdelene er blitt mindre og mindre. Krigen var ferdig for 27 år siden. I dag har vi en generasjon som ikke kjenner til noe annet enn et forent Vietnam.

– Vietnam er blitt kritisert i forhold til flere brudd på menneskerettighetene. Vil den nye generasjonen som vokser opp ha lov til fritt å uttrykke politiske meninger?

– Jeg er klar over at internasjonale organisasjoner som jobber med menneskerettigheter kritiserer Vietnam. Men det er også internasjonale organisasjoner som anerkjenner vårt

arbeid med å skape et bedre liv for det vietnamesiske folket. Her har vi oppnådd fremragende resultater, som er anerkjent internasjonalt. Når det kommer til demokratiske spørsmål, så mener vi at konstitusjonen og loven gir innbyggerne like mye frihet til å tenke og uttrykke seg som innbyggere i andre land, mener Nghiem Vu Khai.

Nasjonalforsamlingen i Vietnam har egen hjemmeside: www.na.gov.vn

FrP frir til Hilde

Politiske partier uenig om reduserte landbrukssubsidier

I sin utviklingspolitiske redegjørelse til Stortinget varslet statsråd Hilde Frafjord Johnson ytterligere grep for å bedre norsk bistand. Bistandsbyråkratiet skal slankes og det skal i første rekke satses på utdanning og bedre styresett. Samtidig meldte FrP at de kan tenke seg å gi mer bistand.

• CAMILLA SOLHEIM

POLITIKK I debatten om den utviklingspolitiske redegjørelsen fridde Fremskrittspartiet på nytt til KrF og regjeringen. FrP ønsker et mer bindende samarbeid for å lage en stabil flertallsregjering, og er dermed villig til å øke bistanden. Men kun dersom regjeringen går med på å lage et utenlandsbudsjett, noe som FrP mener ikke vil være inflasjonsdrivende i Norge.

– En høy oljepris gir store inntekter til Norge, men representerer samtidig høy innkjøpspris for fattige land. Vi ønsker et eget utenlandsbudsjett der en viss andel av oljeoverskuddet kan skytes inn, sa FrP-representant Morten Høglund.

Overraskende. Statsråd Hilde Frafjord Johnson kommenterte ikke Fremskrittspartiets forslag. Det gjorde derimot Høyres representant.

– Det er overraskende at Fremskrittspartiet nå er villig til å gi bistand. Men de setter én betingelse; de vil bruke oljepenger og ikke normale penger. Det virker som om FrP er mest interessert i å få en total økning av statens utgiftsramme. Motakerne vil ikke merke noen forskjell om hvilket budsjett pengene

Gir ungdom mer

Engasjert norsk ungdom skal nå få nytte godt av bistandsmidlene. Statsråd Hilde Frafjord Johnson sa i sin redegjørelse at ungdom er en gruppe som fortjener en større rolle og flere muligheter til å bli involvert. Nå oppretter hun to kanaler for ungdommens engasjement. For det første skal det etableres et separat ungdomsprogram under Fredskorpsets

Flere stortingsrepresentanter var opptatte av at de aller fattigste landene må få bedre markedsadgang for sine varer.

FOTO: G.M.B AKASH/DRIK

kommer fra, sa Inge Lønning.

– Vår kritikk av bistanden står fast, men innenfor noen områder slik som helse, utdanning og gjeldslette har vi vært villig til å være med på til dels meget store bevilgninger, sa Høglund.

Primærnæringer. Frafjord Johnson varslet Stortinget om en rekke nye gjennomganger av ulike deler av bistanden. Den største av dem er evalueringen av bistandsbyråkratiet (se egen sak, red.anm.). Dernest har statsråden ambisjoner om at norsk

ledelse, og for det andre skal det etableres et ungdomspanel. Den forrige statsråden opprettet en ekspertgruppe for å se på resultater i bistanden, mens Frafjord Johnson vil ha ungdom til å kritisk vurdere utviklingspolitikken.

– Jeg lover å ta både ris og ros alvorlig, sa ministeren til stortingspolitikkerne.

Bistandsbyråkrater under lupen

Norsk bistandsforvaltning – Utenriksdepartementet, NORAD og ambassadene – skal nå bli gjenstand for en omfattende gjennomgang, lover utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson. Målet er mer fattigdomsbekjempelse per krone.

• GUNNAR ZACHRISEN

EVALUERING Det er første gang i løpet av de 50 årene Norge har bedrevet offentlig bistand at det blir foretatt en full evaluering av virkemiddelapparatet i utviklingspolitikken. Satsingen er ledd i regjeringens generelle prosjekt for modernisering og effektivisering av norsk forvaltning.

– Skulle vi ha bedt om unntak

for utviklingspolitikken i denne sammenheng, kunne det lett ha blitt misbrukt av politiske krefter i Norge som ikke er like opptatt av solidaritet med mennesker i den 3. verden som oss, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

KrF-statsråden ser samtidig muligheten for å bruke moderniseringsprosjektet til å styrke arbeidet med sin egen handlingsplan mot fattigdomsbekjempelse (se Bistandsaktuelt nr. 2/2002).

Desentralisering. – Vi må sikre oss at vi har virkemidler som matcher de utfordringene verden står overfor, sier Frafjord Johnson

Hun viser samtidig til at det de siste fem årene har skjedd en betydelig omlegging av utviklingspolitikken. Stikkord er overgang fra prosjekt- til programstøtte, en større

politikk på områdene energi, fiskeri og landbruk også skal bidra til å oppnå målene i utviklingspolitikken.

– Regjeringen vil derfor foreta en gjennomgang av ulike sider ved vår politikk for å klargjøre hvordan vi bedre kan bidra til å redusere fattigdom i utviklingsland. Denne skal gjennomføres innen utgangen av året. På grunnlag av dette håper vi å bidra til større sammenheng i politikken, sa Frafjord Johnson.

Akkurat dette punktet skapte mest debatt i Stortingssalen fordi det kan føre til reduserte subsidier til norsk landbruk.

Tollfrie MUL-varer. Flere av de andre partiene på Stortinget var svært opptatt av at handel er en viktig forutsetning for næringsutvikling og økonomisk vekst. Fra 1. juli i år vil alle varer fra minst utviklede land (MUL-land) kunne importeres tollfritt og kvotefritt til Norge.

– Jeg vil understreke at regjeringen må passe på at det ikke oppstår nye tekniske handelshindringer i stedet for tollsatser. Det er ikke helt usannsynlig at det kan skje, sa leder for utenrikskomiteen Thorbjørn Jagland i debatten.

I likhet med statsråden understreket flere stortingsrepresentanter viktigheten av at utviklingsland får markedsadgang for sine varer.

Mer demokrati. Statsråden presenterte også andre gjennomganger og initiativ:

■ Minst 40 prosent av den bilaterale bistanden skal gå til de minst utviklede landene.

■ Støtten til utdanning skal økes til 15 prosent av den samlede bistanden.

■ Systematisk kartlegging av styresett i hovedsamarbeidsland. Skal forbedre både offentlig politikk og forvaltning, og styrke de såkalte kontrollfunksjonene (riksrevisjon, frie medier, etc.).

■ Etablering av norsk senter for demokratistøtte. Skal styrke partiens organisasjoner og funksjon.

■ Systematisk gjennomgang av alle samarbeidsland i forhold til næringsutvikling.

■ En rådgivende gruppe for bistand til landbruksutvikling er satt ned og skal fremme anbefalinger om konkrete tiltak innen september i år.

”

Regjeringen må passe på at det ikke oppstår nye tekniske handelshindringer i stedet for tollsatser. Det er ikke helt usannsynlig at det kan skje.

Thorbjørn Jagland, leder av Stortingets utenrikskomité

Hilde Frafjord Johnson.

grad av giverkoordinering på landnivå, en mer politisert virksomhet og en større sammenheng mellom bilateral og multilateral bistand.

Evalueringen er ennå ikke er påbegynt, men utviklingsministeren røper at det blant annet kan være aktuelt å se på en mulig desentralisering av bistandspolitikken med sikte på «å styrke den politisk dialogen med samarbeidslandene».

– Det betyr mer makt til ambassadene?

– I hvert fall betyr det at vi må styrke kompetansen på politisk analyse og dialog. Når vi i økende grad satser på sektorprogrammer, og i noen land yter budsjettstøtte, må vi være sikre på at vi har folk med tilstrekkelig kompetanse. Det betyr ikke at vi ikke har det i dag, men vi må se på hvordan vi best kan utnytte de ressursene vi råder over.

NYTT OM LAND.

I fjorårets tilleggsproposisjon varslet utviklingsministeren at hun ville komme tilbake med vurderinger av noen av Norges samarbeidsland. Dette sier utviklingspolitiske redegjørelse:

■ **Zimbabwe:** De suspenderte avtalene med myndighetene på bistandsområdet vil bli sagt opp. Utviklingssamarbeidet gjennom ikke-statlige kanaler vil imidlertid bli opprettholdt. Regjeringen vil ikke stryke Zimbabwe fra listen over andre samarbeidsland.

■ **Zambia:** Positive signaler om kamp mot korrupsjon og en mer aktiv fattigdomsbekjempelse gjør at regjeringen opprettholder landet som hovedsamarbeidsland. Men utviklingen skal følges nøye.

■ **Etiopia:** En positiv utvikling kan føre til at landet på ny blir innlemmet i gruppen hovedsamarbeidsland.

■ **Mali:** Oppfyller en lang rekke av kriteriene som stilles til norske hovedsamarbeidsland, men landet er fortsatt i en tidlig fase av reformene. Dersom den positive utviklingen fortsetter vil regjeringen komme tilbake til spørsmålet om Mali skal bli hovedsamarbeidsland.

■ **Madagaskar:** Forutsetningen for å styrke utviklingssamarbeid var et styre som arbeider i en demokratisk retning, sikrer menneskerettighetene og bekjemper korrupsjon. Ifølge statsråden er landet kommet for kort på dette området.

■ **Rwanda:** Meget svak situasjon for menneskerettighetene, og regjeringen finner ikke grunnlag for å innlemme Rwanda i gruppen av andre samarbeidsland.

■ **Angola:** Utviklingen den senere tid kan innebære en endring i de begrensninger i bistanden til Angola som regjeringen la opp til i budsjettproposisjonen. Regjeringen vil komme tilbake til dette spørsmålet i budsjettforslaget for 2003.

Policy-utvikling. Utviklingsministeren mener også at det må være viktig å sikre at Norge har nok kompetente folk til å bidra til policy-utvikling i forhold til FN-systemet og utviklingsbankene. I tillegg nevner hun behovet for å være bedre oppdatert på hva norske bistandspenger til FN-systemet brukes til i de enkelte land.

Om resultatet vil bli flere eller færre bistandsbyråkrater ville ikke utviklingsministeren si noe om – i og med at konklusjonene må trekkes etter at alle brikker i spillet er løftet, veiet og målt.

Evalueringen av bistandsforvaltningen vil bli satt ut til uavhengige forskere. Resultatet vil ventelig foreligge mot slutten av inneværende år.

Afghanistan mottok mest

Mens hjelpen til Serbia og Montenegro ble halvert

Bistandsstatistikken for 2001 viser at Afghanistan er det landet som mottok mest bilateral bistand fra Norge med 357 millioner kroner – en økning på 247 millioner kroner fra 2000.

• TOR AKSEL BOLLE

BISTAND På de neste plassen følger De palestinske områdene og Serbia og Montenegro. Statistikken tar for seg netto bistand, hvor penger fra både Utenriksdepartementet og NORAD er inkludert.

Humanitær bistand. Årsaken til at Afghanistan topper listen, er omfattende støtte til humanitær hjelp. Til sammenligning var Afghanistan i 2000 rangert som nummer 17 på lista over land Norge støtter.

Også De palestinske områdene har mottatt betydelig mer støtte i 2001 i forhold til året før. Mens palestinerne fikk 246 millioner kroner i støtte i 2000, var tallet 337 millioner kroner i 2001 – en økning på 36 prosent i løpet av ett år. En stor andel av dette er langsiktig bistand.

Afghanistan mottok mest bilateral bistand fra Norge i fjor. Fremdeles er behovet for hjelp stort. Her er det Shahpiry (30) som sammen med sønnen Hasib (4) deltar i en terapitime ved et psykiatrisk sykehus i Kabul.

FOTO: SCANPIX/AP, SUZANNE PLUNKETT

Serbia og Montenegro derimot har fått halvert sin bistand fra 2000 til 2001. Landet var desidert største mottager i 2000 med en samlet støtte på nærmere 629 millioner kroner. For 2001 er tallet 322 millioner.

Først på fjerde plass i statistikken finner en et afrikansk land, nemlig Tanzania med en samlet bistand på 314 millioner kroner. Ved å ta for seg bare tallene fra NORAD,

TALL FOR NORAD

1. Tanzania	306
2. Mosambik	286
3. Zambia	186
4. Bangladesh	182
5. Uganda	162
6. Palestinske områder	146
7. Sør-Afrika	126
8. Bosnia-Herzegovina	104
9. Sri Lanka	101
10. Etiopia	98

(Alle tall i millioner kroner)

I 2001 økte Norge både den generelle og øremerkede støtten til FN og utviklingsbankene med over 1.2 milliarder kroner.

blir imidlertid ti på topp lista annerledes. Da ligger Tanzania som nummer én med 306 millioner, etterfulgt av Mosambik og Zambia med henholdsvis 286 og 186 millioner.

Mer til FN og utviklingsbankene. Ellers viser bistandsstatistikken for 2001 en økning av den norske støtten til multilaterale organisasjoner som FN. Mens den bilaterale bistanden i 2000 var på 6,2 milliarder, var den i 2001 på 5,9 milliarder – en netto reduksjon om lag 300 millioner kroner. Men tar en med i regnestykket at norsk bistand i 2001 var nærmere én milliard kroner mer i 2001 enn i 2000, blir omprioriteringen tydeligere. I 2001 økte Norge både den generelle og øremerkede støtten til FN og utviklingsbankene med over 1.2 milliarder kroner. I 2000 var nemlig denne bistanden på om lag 4,4 milliarder kroner, mens den i 2001 var på over 5,6 milliarder kroner. Den prosentvise økningen fra 2000 er på hele 27 prosent, mens økningen i andel av det samlede bistandsbudsjettet er på sju prosent – fra 39 til 46 prosent.

notiser

Nytt underslag i kirken i Kamerun

Det Norske Misjonsselskaps samarbeidskirke i Kamerun har på nytt avslørt underslag av om lag 870 000 kroner fra kirkekassen. Kirkeledelsen har politianmeldt en av sine ansatte som de mistenker står bak underslaget. Mannen har hatt ansvar for utbetalinger fra kassen.

– 870 000 kroner er enormt mye penger i kamerunesisk målestokk. Underslaget innebærer at kirken knapt har likvide midler igjen, og flere konkrete prosjekter står i fare for ikke å bli gjennomført, sier informasjonssjef i NMS Leif Hadland til Vårt Land.

Misjonsselskapet har samarbeidet med Den kamerunesiske lutherske kirken i 75 år, og har bidratt med prosjektstøtte fra norske givere. Underslaget kommer ikke til å få konsekvenser for forholdet mellom NMS og kirken, selv om dette er andre gang på få måneder at kirkens penger forsvinner på ulovlig vis.

– Men vi må selvfølgelig få forsikringer om at det blir en slutt på dette, sier Hadland.

– Vi har en kirkepresident som ikke er en del av denne kulturen og som vil gripe fatt i problemet. Underslaget ble oppdaget i en intern kontroll, og selv om det burde vært oppdaget for lenge siden, tyder det i hvert fall på at kontrollen fungerer, sier han. (Vårt Land)

130 millioner til FN

Utenriksdepartementet overførte denne måneden ca. 130 millioner kroner til FN's humanitære virksomhet i Afrika og Asia. Statssekretær Vidar Helgesen sier at FN-systemet skal fortsatt være en hovedkanal for norsk humanitær bistand. I dag går ca. 40 prosent av den norske humanitære bistanden til land utenfor Europa, via FN-systemet. Men Norge vil fortsette å jobbe for en bedre samordning og effektivisering av FN-innsatsen på det humanitære området.

Millionkontrakt til CMI

Chr. Michelsens Institutt har nylig inngått en 3-årig kontrakt verdt 11 millioner kroner med det britiske bistandsdirektoratet. Sammen skal de utvikle og drive et internettbasert anti-korrupsjonssenter.

Dette anti-korrupsjonssenteret er et direkte resultat av Utstein-samarbeidet, og vil først og fremst være et internt læringsverktøy for Utsteinlandene i deres anti-korrupsjonsarbeid. Nettstedet skal lanseres høsten 2002 under navnet U4 – Utstein Anti-Corruption Resource Centre (sannsynligvis under adressen www.U4.org.), og vil blant annet inneholde prosjektdatabase, evalueringer og forskningsrapporter på emnet.

Innsamlingskontrollen skjerper regnskapsrutiner

Styreleder Kari Bølling i Innsamlingskontrollen vil skjerpe hvordan organisasjonene fører aktivitetsregnskapet sitt.

• CAMILLA SOLHEIM

REGNSKAP Flere organisasjoner har reagert til dels kraftig etter at Bistandsaktuelt i forrige nummer påviste store forskjeller i organisasjonenes kostnader til innsamling og administrasjon. Bistandsaktuelt undersøkte la organisasjonens egne aktivitetsregnskap til grunn, men organisasjonene mener tallene blir misvisende (se leserbrev side 26, red.anm.). De fleste mener at alle organisasjonene fører regnskap forskjellig, og dermed er det svært vanskelig å sammenligne tallene.

Fører forskjellig. Styreleder Kari Bølling i Innsamlingskontrollen – en stiftelse som skal sørge for at innsamlinger foregår på en betryggende måte og at forvaltningen av midlene er forsvarlig – forteller at

dette er en sak de er meget opptatt av.

– Etter den nye regnskapsloven ble satt i verk, er vi i ferd med å lage et nytt regelsett for våre medlemsorganisasjoner. Der ønsker vi å definere mer spesifikt hvilke tall som skal hvor i regnskapet. Vi ønsker at det skal være tydeligere, slik at organisasjonene fører mer likt og dermed mer sammenlignbart. Men det vil alltid være forskjeller på hvordan man fører et regnskap, sier Bølling, som til daglig er innsamlingsjef i Redningsselskapet.

Dyrt å verve. Bølling er heller ikke interessert i å følge den svenske modellen, hvor man har satt en grense på 15 prosent.

– Det blir galt å sette slike regler. En slik prosentsats ville aldri en nystartet organisasjon klare. Det koster masse å starte en ny organisasjon, og selv Kirkens Nødhjelp sier jo at det koster 1500 kroner å verve en ny giver. Man kan ikke regne med at denne givener bidrar mye til formål det første året, sier Bølling.

”

Man må ikke være flau over at det koster penger å drive en organisasjon.

Kari Bølling, styreleder i Innsamlingskontrollen.

Drift koster. Samtidig mener styrelederen at organisasjonene fortsatt bærer med seg en gammel holdning om at man ikke forteller at det faktisk koster penger å samle inn penger.

– Man må ikke være flau over at det koster penger å drive en organisasjon. Samtidig følger Innsamlingskontrollen tett opp medlemsorganisasjonene. Innsamlingskontrollen ser ting og påpeker overfor den enkelte organisasjon hvis det skulle oppstå store kostnader. Det er trygt for givener å gi til organisasjoner som er medlem av Innsamlingskontrollen.

Dyrt å samle inn privat. En annen faktor som gir store utslag i aktivitetsregnskapet, er at det er store forskjeller på hvor stor andel offentlige bidrag utgjør av de totale inntektene. En organisasjon som får størstedelen av sin inntekt fra det offentlige, vil ha lavere innsamlingskostnader og administrasjonskostnader, enn en organisasjon som stort sett samler inn fra det private givemarkedet.

Palestinerne trenger over 17 millia

Palestinsk minister advarer mot å bruke langsiktige bistandsmidler til nødhjelp

To milliarder amerikanske dollar – eller 17 milliarder kroner – er så langt det økonomiske tapet palestinerne er blitt påført i konflikten med Israel. Men anslaget er høyst midlertidig, og vil trolig øke. Giverlandene har fram til nå lovet å bidra med 12 milliarder kroner til gjenoppbyggingen.

• BIBIANA DAHLE PIENE
OG ARE HOVDENAK

MIDTØSTEN

Ennå har ingen full oversikt over hvor store og kostbare ødeleggelsene er etter Israels bulldoseraksjoner på Vestbredden. Verdensbanken midlertidige anslag over skadeomfanget er 300 millioner US dollar, om lag 2,5 milliarder kroner. I tillegg anslås utgiftene til helse, utdanning, vann- og elektrisitetsforsyning, samt støtte til fattige arbeidsløse til over 14 milliarder kroner.

– Din gjetning er like god som min, svarer Verdensbankens landdirektør i De palestinske områdene, Nigel Roberts, på spørsmål om når man kan ta fatt på arbeidet med å reise Vestbredden og Gaza fra ruine.

– Det er helt avhengig av Israels politikk. Det er svært vanskelig å bevege seg i områdene, og det er helt uvisst når Israel vil åpne opp. Dette må skje før arbeidet kan komme i gang, fremholder Roberts.

Løfte om 12 milliarder. På giverlandsgruppens (AHLIC) møte i Oslo i slutten av april, der 21 land deltok, ga giverlandene løfte om en bistandspakke på i alt 12 milliarder kroner til palestinerne. 1,7 milliarder er avsatt til langsiktige bistandsprosjekter, resten er nødhjelp. Men når midlene vil kunne brukes, er altså uvisst.

Den arabiske liga står for størstedelen av beløpet med 6,8 milliarder kroner, mens Norge samlet vil gi nærmere en halv milliard kroner til palestinerne.

En større del av midlene, nærmere 6,8 milliarder kroner vil gå til å betale lønninger til de 140 000 statsansatte.

Til tross for givernes innsatsvilje, er gapet mellom det som gis og det som trengs fortsatt meget stort – nesten sju milliarder kroner.

– Det er nødvendig med 17 milliarder kroner. Vi vil fortsatt appellere til giverlandene om mer støtte, sier statssekretær Vidar Helgesen.

Giverlandene har også delt ansvaret for de ulike deler av de palestinske områdene mellom seg. Norge har fått ansvaret for Jenin, der gjenoppbyggingen anslagsvis vil koste 425 millioner kroner. Mesteparten vil gå til å bygge opp igjen husene til 800 familier som ble knust av israelske bulldosere.

Advarer. – Det er enorme behov for krisehjelp for å gjenoppbygge det som er ødelagt under den siste israelske militæroffensiven siden midten av mars. Våre foreløpige anslag for skadene som er gjort er rundt 3,4 milliarder kroner, sier Masher al-Masri, palestinerne økonomi- og handelsminister.

– Det er 100 millioner dollar mer enn Verdensbankens anslag. Hva skyldes differansen?

17 milliarder kroner er så langt det økonomiske tapet palestinerne er blitt påført i konflikten med Israel. Jenin er en av byene som er aller hardest rammet.

FOTO: SCANPIX, HIRONORI MIRYATA

– Verdensbankens estimat inkluderer ikke alt av private tap, for eksempel ødelagte personbiler og inventar i raserte bygninger.

Masher al-Masri advarer imidlertid mot faren for at den kortsiktige krisehjelpen vil gå på bekostning av eksisterende langsiktige prosjekter. Den langsiktige bistanden er allerede halvert i forhold til nivået i 1999.

– Vi oppfordrer på det sterkeste giverlandene om å fortsette sine langsiktige bistandsprosjekter, framfor å flytte midler fra disse for å dekke det akutte behovet for nødhjelp. Dette synspunktet har representantene for giverlandene vist forståelse for, forteller han.

– Videre frykter vi selvfølgelig at det som bygges opp igjen nå vil bli rammet av nye israelske offensiver. Derfor oppfordrer vi sterkt deltakerlandene om å bruke sin politiske innflytelse på Israel for å hindre liknende ødeleggelse i fremtiden, sier Masher al-Masri.

Skylder på stengning. En samlet giverlandsgruppe legger ansvaret for den prekære økonomiske situasjonen i De palestinske områdene helt og holdent på Israel, og stengningspolitikken som er ført overfor palestinerne siden intifadaen startet i september 2000. Politikken har ført til nærmest økonomisk ruin for palestinerne.

– På grunn av stengningen er det ikke mulig å drive med vanlig økonomisk aktivitet, sier ministerråd Geir O. Pedersen ved det norske representasjonskontoret i Vestbredden/Gaza.

– Dersom stengningen fortsetter, kan behovet for bistand bli forsterket. Dette er den viktigste utfordringen for oss nå, sier Pedersen.

99,5 prosent fall i skatteinntekter. I slutten av 2000 fikk de palestinske selvstyremyndighetene inn 750 millioner kroner i måneden i skatteinntekter. Ett år etter var beløpet redusert til drøye fire millioner.

– Det er helt avhengig av Israels politikk. Det er svært vanskelig å bevege seg i områdene, og det er helt uvisst når Israel vil åpne opp. Dette må skje før arbeidet kan komme i gang, fremholder Roberts.

– Nei. Faktisk er det motsatt. Vi har snarere registrert en økt vilje fra giverlandenes side til å bidra i den nye situasjonen. Det minner om atmosfæren rett etter at intifadaen brøt ut for halvannet år siden. Også da var det betydelig økt vilje til å bidra, sier Roberts.

– Når palestinerne avslutter sin voldskampanje, og Tenet- og Mitchell-planene er satt ut i livet vil det være naturlig å overføre disse midlene, sier kilden.

Han opplyser at palestinske myndigheter har opparbeidet en betydelig gjeld for diverse tjenester som elektrisitet, vannforsyning, telefon og medisinsk behandling av palestiner ved israelske sykehus, som Israel leverer til de palestinske områdene.

Israel krever derfor at den utstående palestinske gjelden trekkes direkte fra skatteinntektene som Israel har holdt tilbake.

Langt fra nok. Brutto nasjonalinntekt (BNI) i de palestinske områdene er redusert med 40-50 prosent. Nå lever hver annen palestinere under fattigdomsgrensen på to dollar om dagen.

I praksis er det givernes som holder hjulene såvidt i gang. Men støtten er langt fra nok.

– I 2001 hadde palestinerne et inntektstap på 2,4 milliarder dollar (over 20 milliarder kroner). Selv om givernes doblet bistanden til 930 millioner dollar (nesten åtte mrd. kroner), var ikke dette i nærheten av å dekke tapene, påpeker Nigel Roberts i Verdensbanken.

– Har dere merket noen tilbakeholdenhet blant giverlandene mot å skulle finansiere gjenoppbygging av infrastruktur – som kanskje vil bli bombet igjen senere?

INTERNASJONAL BISTAND TIL DE PALESTINSKE OMRÅDER

1998:	607 millioner US dollar (5,2 milliarder kroner)
1999:	516 mill. USD (4,42 milliarder kroner)
2000:	636 mill. USD (5,45 milliarder kroner)
2001:	930 mill. USD (7,9 milliarder kroner)
(Kilder: DAC/Verdensbanken)	

NORSK BISTAND TIL DE PALESTINSKE OMRÅDER

Norge har gitt bistand til palestinerne siden 1993. Fram til år 2001 beløp bistanden seg totalt til 2,1 milliarder kroner, fordelt slik:

1993:	46,4 millioner
1994:	89,7 millioner
1995:	254,4 millioner
1996:	325,1 millioner
1997:	289,6 millioner
1998:	302,8 millioner
1999:	216,8 millioner
2000:	245,7 millioner
2001:	336,9 millioner
Totalt:	2,107 milliarder

For 2002 er det gitt tilsagn om i alt 495,5 millioner kroner

Order kroner

– Ansvarer ligger hos palestinerne

• ARE HOVDENAK

– Jeg mener ansvaret for denne situasjonen helt og holdent ligger hos palestinerne. Det var palestinerne som valgte å ta i bruk voldelige midler, sier Yossi Gal, visegeneraldirektør i økonomisk avdeling i det israelske Utenriksdepartementet.

Gal deltok på giverlandgrupens møte i Oslo. Han mener Israel bare bruker sin rett til selvforsvar.

– Det israelske folk er blitt rammet av en bølge selvmordsbomber og andre terrorangrep. I halvannet år viste den israelske regjering tilbakeholdenhet overfor denne volden. Etter at 29 personer ble drept av et angrep under den jødiske påsken – hele familier og overlevende fra holocaust var blant de drepte – bestemte regjeringen seg for å handle, sier Gal.

– De israelske aksjonene har syste-

matisk gått ut over infrastruktur som veier, skoler, el- og vannforsyning. Blant annet ble det norsk-støttede palestinske statistikkbyrået (PCBS) okkupert og nærmest totalt ramponert i desember i fjor, og viktige folketellingsdata ble konfiskert. Hvorfor angriper den israelske hæren systematisk infrastruktur og sivile institusjoner – som for eksempel PCBS?

– Vi ønsker ikke å være i Ramallah eller i de andre palestinske byene. Men når terroraksjoner skjer, må vi handle. I Arafats hovedkvarter i Ramallah gjemmer mordere seg...

– Men hvorfor legger PCBS i grus?

– Vi må huske på at flere aksjoner har vært utført av de palestinske selvstyremyndighetene (PNA) selv. Det var blant annet tilfelle med Karina A, smuglerskipet som var fullastet med våpen. Dessuten er det slik at med en krig følger det nød-

vendigvis med en del ødeleggelser, mener Gal.

Vil forhandle. – Den israelske regjering har definert de palestinske myndighetene som en «terror-støttende enhet». Likevel har dere som mål å samle inn penger til – og gjenreise – nettopp palestinske myndigheter. Hvorfor har dere valgt å delta på givermøtet?

– Vi ønsker å gjøre det klart overfor verden at vi ikke har noe imot det palestinske folk. Det er terroristene vi er imot. Vi ønsker en forhandlingsløsning, ikke en løsning bygget på vold. Under forhandlingene i juli 2000 gikk statsminister Ehud Barak lenger enn noen israelske ledere har gjort i sitt tilbud til palestinerne. Men palestineres svar var intifada og vold. Vi ønsker oss tilbake til forhandlingsbordet, sier Yossi Gal.

Palestinerne hevder at Israels militære utstyr er støttet av USA, og boikotter amerikansk nødhjelp.

FOTO: SCANPIX/REUTERS - GIL COHEN MAGEN

Palestinere boikotter amerikansk hjelp

”

Vi ønsker oss tilbake til forhandlingsbordet.

Yossi Gal, det israelske Utenriksdepartementet

Innbyggerne i de palestinske flyktningeleirene i Jenin og Nablus nekter nå å ta imot amerikansk nødhjelp. – Vi betakker oss for å måtte bo i telt som er stemplet USAID, mens amerikanerne gir full støtte til Israels krig mot oss, sier medlem av leirkomiteén i Jenin, Rashid Mansour.

”

Slike data kan være farlige i hendene på fienden.

Svein Longva, administrerende direktør i SSB.

Leirbeboer Rashid Mansour kunne telle 22 treff av granater på sitt eget hus i Jenin da de israelske stridsvognerne endelig trakk seg ut etter sin storaksjon på Vestbredden i april. Da lastebiler med amerikansk nødhjelp kjørte inn i den raserte flyktningeleiren noen dager senere, gikk Rashid Mansour i spissen for en protestaksjon mot det han kaller amerikansk dobbeltmoral.

Sendt tilbake. – Det er amerikanske bomber som ødelegger våre hus og dreper våre barn. Vi finner oss ikke i at amerikanerne sender oss bomber med den ene hånden og gir telt og mat med den andre, forteller Mansour, som er medlem av leirkomiteén i Jenin.

Flyktningenes leirkomiteer i både Jenin og i nabobyen Nablus bestemte seg for å sende de fullastede lastebilene tilbake.

– **Politisk press viktigst.** Paraplyorganisasjonen for palestinske frivillige organisasjoner, PNGO, har fulgt opp den lokale protestaksjonen med å boikotte all nødhjelp fra amerikanske myndigheter.

Organisasjonens programkoordinator i Ramallah, Renat Qubbag, forklarer at palestinerne tolker USAs holdning som en åpen politisk støtte til Israels militæroperasjoner.

– Vi boikotter USAID fordi det ikke er humanitær hjelp som er det viktigste for oss nå, men at Israel ikke invaderer våre byer igjen. Og alle vet at det er USA som har makt til å stanse Israels videre militærplaner, sier Renat Qubbag.

PNGOs koordinator i Jenin, Samir al-Ahmad, går så langt som til å kalle USA «fiende nummer en», mens Israel er degradert til «fiende nummer to».

– Det er ikke noe poeng i å bygge opp igjen ruinene av våre hus hvis de bombes igjen om noen måneder. Verden må forstå at politisk støtte og press mot Israel er langt viktigere enn økonomisk hjelp, understreker Samir al-Ahmad

Er rystet over ødeleggelserne

• BIBIANA DAHLE PIENE

Administrerende direktør Svein Longva i Statistisk sentralbyrå (SSB) er rystet over de israelske aksjonene mot det palestinske statistikkbyrået (PCBS) i Ramallah, som SSB har hjulpet siden oppstarten i 1993. Under en aksjon i desember i fjor trengte tungt bevæpnede styrker seg inn i bygningen med makt, og ødela og konfiskerte utstyr, computere og datamateriell.

Longva mener det er spesielt bekymringsfullt at Israel har besluttet alle dataene fra folketellingen i 1997.

– Vi vet ikke hva som har skjedd med materialet. Slike data kan være farlige i hendene på fienden, understreker han, og trekker en parallell til hvordan nazi-myndighetene i Tyskland og Nederland under 2. verdenskrig brukte slike data til å oppspore jøder.

– Et annet stort problem er at konfiskeringen kan sette hele statistikksystemet i miskreditt hos den palestinske befolkningen. Det kan med andre ord bli umulig å samle inn slike data på nytt og bygge opp et folkeregister, fordi folk vil være redde for å gi ut opplysninger om seg selv, fremholder Longva.

Siden 1997 har Norge støttet PCBS med 37 millioner kroner.

Viktig kunnskap gått tapt

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Flere av de norske frivillige organisasjonene som opererer i Gaza og på Vestbredden melder om til dels store skader på eiendeler og prosjektinvesteringer. Noe av det verste er likevel ikke de materielle skadene, men tap av kunnskap og de psykiske belastningene folk er blitt påført.

Traumatisert. – Medarbeidere, blant annet prosjektkoordinatoren for en ungdomsorganisasjon som jobber med utdanning, er traumatisert etter at israelske soldater brøt seg inn i huset hennes om natta og jagde henne ut på gata. Det var portforbud, og hun fryktet at hun ville bli skutt. Det vil trolig ta lang tid før hun kan fungere i jobb igjen, forteller Norsk Folkehjelps stedlige representant i de palestinske områdene, Nora Ingdal. Hun var nylig tilbake

for å kalkulere skadene. Norsk Folkehjelp har beregnet skader på utstyr blant sine samarbeidspartnere til om lag 250.000 kroner.

Ødelagte arkiver. – Noe av det som har virket sterkest på den palestinske befolkningen, er hvordan de israelske soldatene bevisst har ødelagt arkiver og tatt med seg mapper med konfidensielt materiale, forteller Ingdal.

Blant annet er det palestinske utdanningsdepartementet blitt raserert, og én million barn på Vestbredden er blitt frastjålet arkivmappa si.

– Folk er redd for hvordan denne informasjonen eventuelt vil bli brukt. Dessuten, skulle en elev miste papirene sine, vil det ikke lenger være mulig å skaffe til veie papirer for fullført skolegang, forteller Ingdal.

Også lederen for Utdanningsforbundets internasjonale avdeling, Laila Blom, er forferdet over hvordan de institusjonelle minnet er gått tapt ved at arkiv, dokumenter og datamaskiner er blitt ødelagt.

154 ødelagte ambulanser. Pressesjef Anne D. Nilsen i Norges Røde Kors forteller at palestinsk Røde halvmane og israelske Røde davidstjerne til sammen har fått ødelagt 154 ambulanser siden inifadaen tok til.

– På den palestinske siden er 90 biler blitt ødelagt, 136 ansatte er blitt skadet og to drept. Israelerne har fått ødelagt 64 ambulanser. 11 ansatte er blitt skadet, opplyser Nilsen. Hun vet ikke hvor mye norske midler som har gått tapt.

Forsøksgård i ruiner. I Gaza har israelske soldater ødelagt en forsøksgård for organisk landbruk. Gården er støttet av Norge via Det Kgl. Selskap for Norges Vel. De anslåtte skadene på eiendeler og prosjektinvesteringer etter at bulldosere har jevnet et 14 dekar stort område med jorden, er beregnet til 4,5 millioner kroner. Det er uklart hvor mye av dette som er norske midler.

– Vi vil bedømme dette som rent hærverk og ødeleggelse uten hensikt, sier Norges Vels assisterende direktør Vidar Kapelrud og rådgiver Torger Dahl i et brev til NORAD.

Torger Dahl er sint og opprørt over hvordan den viktige matjorda og vanningsanlegget nå er ødelagt.

– Staben er motløs. De vet ikke om de klarer å reise seg etter dette, sier Dahl.

To palestinske jenter bearbeider hendelsene i Jenin ved å tegne ødeleggelserne.

FOTO: SCANPIX, NASSER ISHTAYA

En fremtid for 12 øre

Landløse i Bangladesh kjemper for rettigheter til jord

BISHNUPUR (b-a): Allerede på 70-tallet bestemte myndighetene i Bangladesh at statlig jord skulle deles ut til fattige og landløse familier. Men ikke før de landløse selv tok opp kampen, skjedde det noe.

• I BANGLADESH:
BIBIANA DAHLE PIENE

BANGLADESH

Det er grytidlig morgen i den lille landsbyen Bishnupur i Padna-distriktet øst i Bangladesh. Nattetåka henger fortsatt lavt over det flate landskapet, men landsbyfolket er allerede i full sving. Mohammad Masdali Mullah (50) slenger sjalet over skuldrene, og vandrer langs den smale veien til rismarkene i Gogodagh utenfor landsbyen.

For en utenforstående ser Gogodagh-åkrene ut som risåkrer flest. Men her er de blitt et symbol, et vitnesbyrd om at det er mulig for de fattige å seire over forhatte jordeiere og vri seg ut av århundrelang undertrykkelse. Bare man står sammen – og kjenner sin rett.

De rike stjeler landet. Det er sju år siden Mohammad, født inn i en fattig, landløs familie, fikk skjøtet på sin egen risåker mellom hendene. For jordlappen på én acre (4047 kvadratmeter, eller omtrent på størrelse med en fotballbane), betalte han den symbolske summen av én taka – om lag 12 øre.

Lyden av de mange vannpumpene overdøper nesten Mohammads stemme. Men budskapet er tydelig.

– Vi har fått det mye bedre etter at vi fikk land og hus. Før hadde vi i beste fall ett måltid om dagen. Nå har vi tre. Vi får også låne penger til å kjøpe utstyr som vi trenger til dyrkingen, sier han.

Over halvparten av Bangladesh' befolkning på rundt 130 millioner er landløse. 80 prosent lever på landsbygda, de fleste i dyp fattigdom. Ifølge rapporter kontrollerer 56 prosent av landbrukshusholdningene bare fem prosent av jorda.

Samtidig kontrollerer myndighetene store landarealer, såkalt khas-land. Allerede i 1974 ble det vedtatt en lov som sier at khas-landet skal gis til landløse.

Men arbeidet med landreformer, som anses som en nøkkelkomponent i å bekjempe fattigdommen på landsbygda, har hatt liten effekt. I likhet med en rekke utviklingsland mangler Bangladesh et overordnet system for landregistrering – i dag brukes tre antikvariske systemer om hverandre.

Rike og mektige jordeiere har dessuten forsynt seg grådige av khas-landet, godt hjulpet av korruperte byråkrater. Ifølge en rapport har de ulovlig overtatt hele 3,3 millioner acres dyrkbar mark. Av fattigfolket kalles de ganske enkelt *jottdars* – landstjelere.

Kampen begynner. – På 80-tallet startet kampen for å gi denne jorda tilbake til de landløse, forteller Sohel Ibn Ali, en av fire direktører i organisasjonen Samata. «Samata» betyr «likhet» på bengali, og organisasjonen går fremst i den voksende massen av landløse som er blitt bevisste på sine rettigheter.

Samata ble dannet i 1976 av ung-

”

Vi har fått det mye bedre etter vi fikk land og hus. Før hadde vi i beste fall ett måltid om dagen. Nå har vi tre.

Mohammad Masdali Mullah

Rismarkene i Gogodagh er blitt et symbol på en bedre framtid for de fattigste. Her har flere tusen landløse familier fått en jordlapp de ka

dommer som ville drive veldedighet for de fattige i Bishnupur. Men gradvis vokste det fram en erkjennelse av at de fattigste forble fattige så lenge de ikke hadde tilgang til jord.

– De som tjente på hjelpen var de som allerede eide land, forteller Sohel.

I 1983 oppdaget Samatas grunnlegger Abdul Kader at det fantes 3000 acres khas-land like utenfor Bishnupur. Han informerte de landløse i området, og ga dem følgende beskjed: Dersom dere slår dere sammen, kan dere gjøre noe med dette.

300 rettssaker. De landløse var ikke sene om å danne grupper under Samata-paraplyen. Sammen begynte de det møysommelige arbeidet med å kartlegge khas-land, og kreve eierskap til jorda.

I starten måtte de tåle mye motstand, ikke minst voldelige angrep fra jordeierne. Eller falske anklager.

– To ganger er jeg blitt utsatt for falske mordanklager, forteller en mann vi møter i Bishnupur.

Det kostet ham halvannet år i fengsel før sakene ble henlagt. Nå er han eier av en jordlapp han også.

– I 1985 vant vi 18 rettssaker i Bishnupur. Myndighetene omfordelte i alt 2000 acres jord. Det var en stor seier, forteller Sohel.

I dag er mer enn 300 rettssaker gjennomført. Suksessen inspirerte Samata til å starte opp i to andre distrikter. I dag har organisasjonen i alt 60 000 medlemmer, mens 5 500 familier har fått en jordlapp de kan leve av.

– Men det er over ti millioner landløse familier igjen. Kampen har såvidt begynt, sier Sohel nøkternt.

Bevisste på rettigheter. Midt i Bishnupur ligger hovedkvarteret til Samata. Den store murbygningen med

kontorer nede og rom til besøkende oppe, ruver i landsbyen. Ikke langt unna ligger ytterligere tre underkontorer.

Organisasjonen mener den er verdt å satse på. Det mener flere givreland også, deriblant Norge: De neste sju årene vil Samata få hele 106 millioner kroner i støtte, det meste fra britiske DFID. Den norske andelen er på 12,8 millioner.

Bishnupur kunne vært kalt Samata-land. Tvers overfor hovedkvarteret ligger landsbyskolen, som organisasjonen driver. Også voksne får lære å lese og skrive. Dessuten må alle medlemmene delta på ymse bevisstgjøringskurs, især om kvinners rettigheter. Samata driver også mindre spare- og låneprogrammer, og bygger bølgeblikkhus til landsbyboerne. De er vant til å vinne, men som bakerovner om som-

meren. Likevel er de etterspurte: 6000 blanke hytter er det blitt i alt.

Nesten samtlige innbyggere er medlemmer. Hver uke samler de seg i grupper for å diskutere felles problemer og løsninger.

– Kampen om landet har gjort oss bevisste at vi har rettigheter. Før visste vi ikke hva en rettighet var. Nå er vi blitt mer politiske engasjerte, og siden vi står sammen tør vi å stille krav. Vi er ikke redde for landeierne lenger, forteller en gruppe menn, samlet til møte, i munnen på hverandre.

Samata er bygget opp rundt samme struktur som det lokalpolitiske systemet. I dag er 43 Samata-medlemmer valgt inn i kommunestyret. Til neste valg kommer langt flere til å stille.

– Hvor mange av dere kan lese?

Alle rekker opp hendene.

– Nødvendig med press fra grasrota

– Det trengs større press på myndighetene og andre politiske eliter. Grasrotorganisasjoner som kjemper for større tilgang til ressurser kan gjøre det lettere for de fattige å delta i den økonomiske veksten, skriver ambassaden i Dhaka i prosjektnotatet om støtten til Samata.

I løpet av de neste sju årene skal organisasjonen få i alt 12,8 millioner NORAD-kroner i støtte. Ifølge givnerne har prosjektet potensial til å trekke 340 000 mennesker ut av ekstrem fattigdom til en pris av rundt 300 kroner per hode – dersom alt går etter planen.

– Det er en sterk sammenheng mellom fattigdomsbekjempelse og eierskap til land, mener ambassade-

sekretær Tom Hunstad, som administrerer støtten til Samata.

– Tilgang til jord gir større matvaresikkerhet og øker generelt de fattiges evne til å delta i markedet og tåle større press, fremholder han.

Ambassaden har pekt ut realisering av landrettigheter som et prioritert område i handlingsplanen for menneskerettigheter, og ser støtten til Samata som et ledd i dette. Pengene går direkte til organisasjonen, uten omveien via en norsk organisasjon.

– Samata er et sjeldent eksempel på en organisasjon av fattige, for de fattige, og samtidig har styrke nok til å heve seg over mikroplanet, mener ambassaden.

n leve av.

FOTO: G.M.B AKASH/DRIK

- Hvor mange av dere kan lese en avis?

Mennene ser litt urolig på hverandre. Så løfter to-tre stykker nølende en hånd i været.

Alt var verre før. Også kvinnene har møte denne dagen. Sittende på stråmatten på gårdsplassen til en av gruppens ledere går diskusjonen friskt om små og store problemer. Høyt på dagsorden står vold i hjemmet, medgift og vanskeligheter med fedre som vil gifte bort sine purunge døtre.

- Før vi dannet gruppen vår, var livet forferdelig. Vi hadde ingen utdanning, og visste ingenting. Det var mye vold og urettferdig behandling, og vi hadde ingen steder å gå med problemene våre. Nå kan vi lese og skrive, og vi kan støtte hverandre, forteller kvinnene.

Mange av dem har kunnet skape seg en bigeskjeft, som grønnsaksdyrking eller hønsehold. Det bringer sårt tiltrengte inntekter til familiekassen.

- Før hadde jeg ikke klær til barna mine. Nå bor jeg her, sier vertinnen og slår stolt ut med hånda mot sitt nye bølgeblikkhjem.

Dessuten har de selv, som kvinner, fått større frihet. Samatakursene har fått mennene til å forandre seg.

- Hvorfor tror du ellers vi kunne sitte her og snakke med deg, ler kvinnene.

Gruppen passer på at alle sender ungene på skolen. Den som holder barna hjemme, må regne med besøk av gruppelederne.

- I dag vet vi hvor viktig det er med utdanning. Og når andres unger kan bli leger og advokater, så kan vel våre bli det også.

- Jentene også?

- Klart det. Hvorfor ikke?

For sju år siden fikk Mohammad Masdali Mullah skjøte på sin egen jordlapp. Prisen var én taka – 12 øre.

FOTO: G.M.B AKASH/DRIK

For en utenforstående ser Gogodagh-åkrene ut som risåkrer flest. Men her er de blitt et symbol for de fattiges seier over rike jordeiere.

FOTO: G.M.B AKASH/DRIK

Setter rettigheter i sentrum

DHAKA (b-a): En ting er å sette menneskerettighetene i sentrum for utviklingsarbeidet. En helt annen sak er å sette idéene ut i praksis. Det er den neste store utfordringen for den norske ambassaden i Bangladesh.

• I BANGLADESH:
BIBIANA DAHLE PIENE

Menneskerettigheter er i vinden som aldri før. Regjeringens nye handlingsplan mot fattigdom går langt i å integrere menneskerettigheter i bistanden. Allerede i fjor kom den med en egen handlingsplan for bistanden med utgangspunkt i menneskerettighetene.

Men hvordan operasjonaliserer man et slikt utgangspunkt? Er rettighetsbasert bistand annerledes enn annen bistand?

En solvarm ettermiddag i hovedstaden Dhaka tenker fem ambassadeansatte – ambassadør Gerd Wahlstrøm, ambassaderåd Hans Peter Melby, samt Lena Hasle, Øystein Lyngroth og Tom Hunstad – seg rundt et avlangt møtebord. Det er tid for høytenkning om menneskerettigheter i bistanden.

Nye agenter. – En ting er at vi har gitt oss selv en spesiell målsetting. Men hva den i praksis vil innebære er selve utfordringen, det vi nå må finne ut av, sier Gerd Wahlstrøm.

Men noe vet de allerede.

- Vi stiller for eksempel andre

kriterier til partnere enn tidligere. Vi ser etter andre typer agenter, sier Lena Hasle.

- Hva kjennetegner disse agentene?

- Demokratisk oppbygde organisasjoner kan være et mulig kriterium, mener Wahlstrøm.

- Det kan også bety at vi må være ekstra påpasselige med å sikre at de tiltakene vi støtter ikke bryter menneskerettighetene på noen måte. For eksempel når det gjelder kvinners deltakelse: Myndighetene har bestemt at det skal være en viss andel kvinner i statsforvaltningen. Da må vi sørge for at andelen er like stor i våre prosjekter, sier Øystein Lyngroth.

- Samtidig møter vi mange paradokser her. Det er ikke nødvendigvis slik at de mest demokratiske organisasjonene er de flinkeste til å bekjempe fattigdom. Mindre demokratiske organisasjoner kan være mer effektive, fortsetter han.

Paralleller. Rundt bordet er det enighet om at når fokuset endrer seg, blir holdningene automatisk annerledes.

- Vi kan se på utdanning som bra, fordi det gir økonomisk vekst. Men dersom vi endrer fokus og i stedet ser at alle har en rett til å gå på skole, så innebærer det en endret holdning til det vi gjør, påpeker Hans Peter Melby.

- Den praktiske dimensjonen er en viktig del av prosessen. Et eksempel er folkelig deltakelse: Når vi planlegger og gjennomfører et tiltak må vi se at de som blir berørt har en rett til å medvirke, og til å uttale seg og

organisere seg. Dette må vi ta inn over oss. Hva skjer for eksempel nå: vi planlegger et tiltak i samarbeid med myndighetene? Har andre grupper rett til å delta i prosessen? Menneskerettighetene kan kanskje hjelpe oss til å se på tingene på en ny måte. Sånn sett har de en klar, praktisk dimensjon, mener han.

- Innebarer dette at man i sterker grad må velge side?

- Umiddelbart sett – ja. Menneskerettighetene gjør det enklere og tydeligere hva som er utgangspunktet vårt, mener Melby.

- Men fattigdomsorienteringer innebærer jo i seg selv et menneskerettsperspektiv. Vi skal jo ikke finne opp kruttet på nytt, skyter ambassadør Wahlstrøm inn.

Nytt ståsted. Det viktigste er kanskje den økte bevisstheten som følger når man gjennomgår ståstedet sitt på nytt, mener de fem.

- Det er viktig å ha slike prosesser i et arbeidsfellesskap som en ambassade. Fokuset tar vi med oss videre i dialogen med partnene, noe som igjen kan bidra til å øke bevisstheten rundt oss om menneskerettighetene, mener Wahlstrøm.

”

Kampen om landet har gjort oss bevisste at vi har rettigheter. Før visste vi ikke hva en rettighet var.

Tidligere landløse i Bishnupur

Organisasjonen Samata går i front for de landløses rettigheter. Det får den betalt for av givene – med hele 106 millioner kroner de neste sju årene.

FOTO: BIBIANA DAHLE PIENE

BANGLADESH

■ Bangladesh er ett av verdens tettest befolkede land. Mer enn 130 millioner mennesker bor på ca. 144 000 km² – en tredel så stort som Norge.

■ Landet er rangert som nr. 132 av i alt 162 land i FN's utviklingsprogram (UNDP) Human Development Index (2001).

■ 80 prosent av befolkningen bor på landsbygda. Av disse lever nærmere halvparten – 44,9 prosent – i ekstrem fattigdom (under én dollar per dag).

■ Sosiale fattigdomsindikatorer peker imidlertid oppover. Barne-dødeligheten er kraftig redusert. I dag kan seks av ti voksne lese og skrive. 75 prosent av alle barn blir innskrevet i skolen.

■ Bangladesh vært norsk hovedsamarbeidsland siden 1975. I år er det bevilget 162 millioner kroner i bistand. De siste fem årene har landet fått nærmere 1,1 milliarder bistandskroner fra Norge.

Utfordringer i kø for Øst-Timor

Eks-frigjøringsleder Xanana Gusmao overtar styringen fra FN den 20. mai

DILI (b-a): – Vår største utfordring nå er hvordan vi som en ny stat kan få tillit og oppmerksomhet fra det internasjonale samfunnet. Det er ikke en helt enkel sak når hele verden er fokusert på for eksempel Midtøsten eller Afghanistan, sier Jose Xanana Gusmao til Bistandsaktuelt.

• I ØST-TIMOR:
ODD IGLEBÆK

ØST-TIMOR

Presidentvalget på Øst-Timor er over, og den tidligere geriljalederen vant en overlegen seier. Gusmao fikk 82,7 prosent av stemmene fikk han, mens motkandidaten Xavier do Amaral måtte nøye seg med 17,3. Det var klart fra starten at Gusmao ville vinne. Usikkerheten besto i hvor stor seieren ville bli.

Når vi treffer Gusmao sitter han på flyet på vei mot Europa for å tale Øst-Timors sak. Den 20. mai blir han også formelt innsatt som president. FNs generalsekretær, Kofi Annan, vil stå for utnevnelsen.

Jobb til krigsveteraner. Det har vært en lang vei for Gusmao. I 1975 var han med på å bygge opp Falintil, den militære motstanden mot den indonesiske okkupasjonen. På det meste hadde Falintil 7000 soldater. Ved slutten, i 1999, var de omkring 700. I dag er utfordringen å skape jobber og inntekter til veteranene. For å få til det har Gusmao tatt initiativ til et eget oljeselskap for de eldre soldatene. Det heter Veteran Fuels.

Frigjøringskampen mot Indonesia hadde separat militær og politisk organisering. Fretilin er navnet på den politiske enheten. Gusmao brøt med dem, i alle fall delvis, alt i 1986:

– Jeg endret Falintil til å være noe mer enn væpnet styrke. Jeg ønsket mangfold, forklarte han i mars, da valgkampen begynte.

Til presidentvalget hadde han tilbud om å være Fretilins kandidat. Det avsto han, og lot seg heller nominere som samlende kandidat for to mindre partier, Det sosialdemokratiske partiet (PSD) og Det demokratiske parti (PD).

Spesialrådgiver. Da FN tok over administrasjonen av Øst-Timor kom Gusmao i en spesialrolle.

– Han ble rådgiveren for det nye statsapparatet, og det var han vi forhandlet med, for det var ingen andre der, sier UNDPs Finn Reske-Nielsen og tilføyer:

– Han er en åpen person, og kunne ofte svare at han ikke visste hva som var det beste å gjøre.

– Hva er de viktigste lærdommene verden kan trekke av deres erfaringer?

– Vanligvis blir jeg spurt om vi er taknemlige for FNs arbeid, så dette er et nytt spørsmål, og jeg må tenke meg litt om, svarer Xanana Gusmao. Deretter fortsetter han etter litt tid: – Mest vil jeg peke på betydningen av at FN helt fra starten av har hatt fortløpende diskusjoner med oss timoresere. FN har lyttet og lært, og det er grunnleggende i forhold til om arbeidet skal lykkes. Det har også blitt til et godt klima for samarbeid, utdypes han.

– Men nå er det også slik at fram

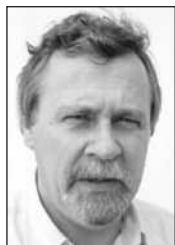

Jose Xanana Gusmao frykter at verdenssamfunnet skal glemme lille Øst-Timor.

ALLE FOTO: ODD IGLEBÆK

”

Vi har satset på en Ferrari-variant, mens det sannsynligvis hadde vært mer fornuftig med en Skoda-utgave.

Finn Reske-Nielsen, leder av FNs utviklingsprogram (UNDP) på Øst-Timor

til 20. mai er det FN som bestemmer, og først deretter er det oss. Og da kommer vi til å få utfordringene. Det aller viktigste blir å bygge nok kapasitet i samfunnet til skape en bedre framtid for oss alle, tilføyer Gusmao.

Eiendomsrett. Statsminister Mari Alkitiri gir i hovedsak uttrykk for det samme:

– Det viktigste nå er å etablere politiske og sosiale strukturer som kan vare, som kan bygge den nye staten, sier han.

– Mange bønder peker på eiendomsrett som et stort problem?

– Vi er kommet halvveis i og med at det står i den nye grunnloven at bare timoresere kan eie land, svarer Alkitiri.

– Men det er klart at vi har flere tilfeller hvor det er mer enn én timoreser som sier at han eier jorda. Det vi har sagt i denne sammenheng, er at alle som har krav må legge disse fram innen utgangen av

året. Deretter planlegger vi å løse dem sak for sak.

Språkstrid. Etter hvert skal tetum bli statsspråket på Øst-Timor. Men det vil ta tid. Foreløpig finnes det bare en bok på utgitt på dette språket, og det er bibelen. De fleste av de unge snakker indonesisk, men det er portugisisk, som mindre enn ti prosent snakker, som er valgt til offisielt språk.

– Portugal er svært tilfreds med det og vi har sendt 150 lærere pluss bøker og utstyr, sier Antonio Perez Metelo, bistandsattasjé ved den portugisiske ambassaden i Dili.

– Hva mener FN om språkspørsmålet?

– Det kommenterer vi konsekvent ikke, svarer Dennis McNamara, nummer to i FN-administrasjonen.

Han vet likevel som så mange andre at meningene er delte. Mange vil heller ha engelsk eller indonesisk som andre språk.

– Timoresere holdt utenfor

Den største feilen har vært at vi ikke har vært flinke nok til å trekke inn timoreserne i styre og stell. Vi er kommet for kort i å bygge den nye statens nye myndigheter, og det vil nok bli godt synlig, når de fleste av oss reiser herifra den 20. mai, sier Finn Reske-Nielsen, leder av FNs utviklingsprogram (UNDP) på Øst-Timor

Reske-Nielsen trekker også fram et annet problem:

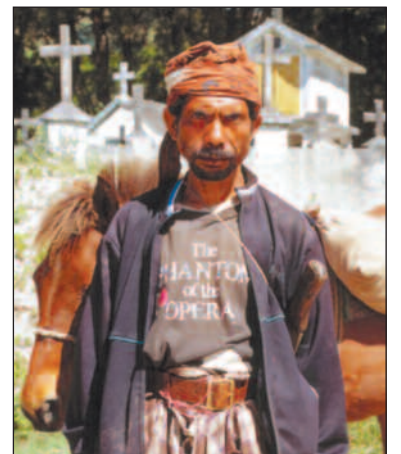
– Antagelig har vår modell av

den nye staten vært for avansert. Vi har liksom satset på Ferrari-variant, mens det sannsynligvis hadde vært mer fornuftig med en Skoda-utgave, forklarer han.

Han viser til at det juridiske systemet er blitt svært dyrt og komplisert.

– Et annet eksempel er telefonlinjer. Her inne i hovedstaden kan alle ringe til hverandre, det er linjer overalt, mens ute på landsbygden er det nesten umulig å få tak på folk.

– Jeg forstår det, men spørsmål om språk er også et spørsmål om å overleve som nasjon, og da må vi også språklig være ulike andre i denne regionen, svarer den kommende statsminister, Mari Alkitiri.

Oljen kan gi Øst-Timor inntekter, men det er bonden og jorda det må satses på.

Ikke mer enn seks linjer er lagt ut til distriktene, forteller han.

Også nummer to i FNs statsledelse, Dennis McNamara peker på de samme problemene:

– Vårt største problem har vært at vi har manglet folk som har erfaring i å bygge en ny stat, sier han.

McNamara understreker også at problemet ikke har latt seg løse tross direkte oppfordringer til medlemsstatene fra generalsekretær Kofi Annan.

– Bare sunt å måtte vente på olje-inntekter, sier giverne

• ODD IGLEBÆK

DILI (b-a): 20. mai er Øst-Timor ikke lenger et FN-protectorat. Fra denne dagen er landet en selvstendig stat, men det vil også være det fattigste landet i Asia. Rimeligvis vil det fortsette å være det i lang tid framover. Oljeinntektene, når de kommer, vil i starten være nokså små.

Giverne er glade for at det er slik: – Ventetida gir landet muligheter til å lære god pengeforvaltning og til å unngå korrupsjon, sier Sarah Cliffe. Hun er Verdensbankens representant i landet som omtales som verdens første stat i det nye år-tusenet.

300 rådgivere. For to og et halvt år siden tok FN over administrasjonen av Øst-Timor. Formelt gir verdensorganisasjonen fra seg makten 20. mai. Deretter skal Øst-Timor styre seg sjøl. I alle fall et stykke på vei. Det vil fortsatt være 300 internasjonale rådgivere på plass, pluss noen titalls bistandsbyråkrater. Felles for disse er at det er de som vil bestemme mest over pengepungen.

400 år som «koloni» med påtvunget underutvikling har satt sine spor på Øst-Timor. Over 80 prosent av befolkningen bor på landsbygda, mange av disse lever fra hånd til munn. FNs utviklingsfond, UNDP, har beregnet at nesten halvparten av de 800 000 innbyggerne lever for under fem kroner dagen.

– Ingen andre steder i Asia er det like ille som her, sier Finn Reske-Nielsen, UNDP-representant og FNs utviklingskoordinator for Øst-Timor.

Tøft! – Øst-Timor vil få det tøft, sier Finn Reske-Nielsen. Dansken viser til Papa Ny Guinea, hvor han jobbet før:

– Der har de mer olje og mer gass pluss gull og andre mineraler, men likevel fikk de det ikke til. Landet er fattigere enn noen gang. Å skape en god utvikling er ikke enkelt, understreker han.

Også Sarah Cliffe, Verdensbankens representant i landet har tilsvarende holdninger:

– Oljepenger kan lett bli brukt for fort. Derfor er det bra at det går noen år før de kommer. De nye myndighetene får dermed tid til å lære en sunn økonomisk forvaltning, utdypes hun.

Full åpenhet. Østtimoreserne selv mener nok de er kommet langt på den veien: – Det er selvsagt at våre budsjetter skal gå i balanse. Vi skal ikke bruke mer enn vi har, sier Fernanda Borges, som FN har utpekt til finansminister i den sittende støtte-regjeringen. Det er en ren østtimoresisk forsamling som også blir de facto regjering den 20. mai.

– Vi skal også ha full åpenhet om alle politikeres personlige økonomi, på samme måte som i Sverige, fortsetter Borges.

Hun understreker at bortsett fra fattigdom er ikke Øst-Timor noe vanlig tredje verden land:

– Vi er et eksperiment, og vi har bare en sjanse, og derfor må vi få det riktig fra første dag, fastslår hun.

Lite penger. Øst-Timors pengeøkonomi er egentlig ytterst beskjeden. Tilsvarende gjelder for mulighetene

til å skaffe seg statsinntekter. I budsjettet FN har utarbeidet sammen med den nye finansministeren, er samlet inntak av skatter og avgifter satt til 117 millioner kroner for inneværende år. Det tilsvarer 150 kroner per innbygger. Tilsvarende tall for Norge er 92 000 kroner.

90 prosent av statsinntektene på Øst-Timor er dessuten importavgifter. Når utlendingene, altså FN-utsendingene, etter hvert reiser hjem, vil dermed disse bli mindre.

– Men FN er svært opptatt av å få til en «myk landing» for Øst-Timor, forklarer Dennis McNamara, som inntil 20 mai er visestatsjef i Øst-Timor:

– Derfor blir det også en gradvis nedtrapping. Vi gjør ikke som i Kambodsja, hvor vi bare gjennomførte et valg og så reiste vår vei, tilføyer han.

Budsjettstøtte. Det er ingen uenighet verken blant givere eller mottakere om at det må mer til enn bare skatter og avgifter om Øst-Timor skal ha mulighet til «suksess». Derfor vil givere også plusse på med direkte penger inn i statsforvaltningen. Slik bistand kalles ofte budsjettstøtte.

Nøyaktig hvor mye det blir, vil bli klart ved den neste store giverkonferansen. Den avvikles i Dili 14.-17. mai, og vil danne opptakten til feiringen av den nye staten.

Uansett er det ikke snakk om store beløp. Ved siste giverkonferanse, som ble avviklet i Oslo i desember i fjor, var det foreslått budsjettstøtte tilsvarende 63 millioner dollar (ca 540 millioner kroner).

1/136 av Norge. Legger vi det til grunn, vil den nye timoresiske staten samlet disposisjoner 117 + 540 = 657 millioner kroner. Det gir sparsomme 820 kroner per innbygger per år. Til sammenligning er tilsvarende beløp i Norge 112 000 kroner, eller 136 ganger mer.

– Jeg tror østtimoreserne skal være glad for at det har blitt såpass. Hadde de presset på for å få til selvstendighet raskere, kunne det ha blitt mindre, kommenterer Simon Chesterfield.

Han er forsker ved International Peace Academy i New York, og studerer FNs rolle i den moderne statsutviklingen:

Volumene på Øst-Timor-budsjettene FN har satt opp for 2003 og 2004 er like små som i år. Men i 2004 planlegges en nedtrapping av budsjettstøtten til 44 millioner dollar (vel 300 millioner kroner). Forklaringen er forventede oljeinntekter. De er for dette året beregnet til 32 millioner dollar (ca. 250 millioner kroner).

Blir aldri rik. – Men hva med fremtiden? Vil Øst-Timor etter hvert flomme over av inntekter fra «det sorte gullet»?

– Nei, og i beste fall snakker vi om en samlet inntekt på vel 3,2 milliarder dollar over 20 år, sier finansminister Borges i støtteregjeringen.

Igjen regner vi om: 3,2 milliarder dollar på 20 år er lik et gjennomsnitt på 160 millioner dollar per år. Med kurs på 8,75 gir det 1,400 milliarder kroner. Og deler vi igjen med de 800 000 innbyggerne i landet, blir det til 1 750 kroner per hode.

Utvikling av fiskeri kan bli en viktig næringsvei for Øst-Timor.

Dette har FN oppnådd:

FNs administrasjon av Øst-Timor kalles UNTAET, United Nations Transitional Administration in East Timor. Siden FN tok over, er det gjennomført omfattende tiltak for forsoning. 250 000 flyktninger er vendt tilbake, og det er gjennomført to valg. I august i fjor ble det valgt en grunnlovsgivende forsamling. 14. april i år var det presidentvalg. Begge valgene har vært avviklet på en fredelig måte.

FN tok over styringen av Øst-Timor seinhøsten 1999. Indonesia, som da fortsatt hadde makten, satte fyr på alle offentlig bygninger. Nærmere 300 000 mennesker ble fordrevet til Vest-Timor, og flere massakrer ble gjennomført. Indonesias okkupasjon startet i 1975. Fram til de forlot landet mistet 200 000 mennesker livet. Det svarer til en tredjedel av Øst-Timors befolkning.

FN sammen med andre givere har bygd opp igjen mye av det som ble brent, forbedret infrastruktur og fått i gang skoler og helsetilbud. Et juridisk system, en egen politistyrke og et forsvar (grensetropper) er i ferd med å bygges opp. Framover blir den største utfordringen å skape økonomisk vekst, bedre helse og utdanning samt å redusere fattigdom. Eiendomsrett til jord er et uavklart problem.

Fruktbart. Bortsett fra mat til eget opphold, ris, kornprodukter og grønnsaker, dyrkes det kaffe. Landet er fruktbart, og regnes å være selvforsynt med matprodukter innen kort tid. Fiskeri kan utvikles som næringsvei. De største eksportinntektene er forventet å komme fra olje- og gassforekomster i havområdet kalt Timor Gap, mellom Øst-Timor og Australia.

Det er inngått en avtale om at Australia skal stå for utvinning, og at fortjenesten skal deles. I 1991 ble det inngått en første avtale. Den ga 50 prosent til Australia og 50 prosent til Indonesia. Den nye avtalen, som FN har inngått, gir 90 prosent

til Øst-Timor og 10 prosent til Australia.

Noen episoder. Samlet har 8900 FN-soldater vært utplassert for å sikre freden på Øst-Timor. Fra 20. mai reduseres antallet til 5000. Samtidig reduseres den internasjonale politistyrken fra 1640 til 1250 personer. Ifølge Sikkerhetsrådets gjeldende vedtak skal denne delen av FN-operasjonene avvikles i løpet av to år.

Sommeren 2000 var det volds-episoder på grensa til Vest-Timor, men for det meste har det fredsbevarende arbeidet forløpt rolig. Vest-Timor er en del av Indonesia, og det finnes fortsatt rester av en militær her. Denne militsen har slåss mot at Øst-Timor skulle bli egen stat.

En av Øst-Timors første ambassader vil bli opprettet i Jakarta, Indonesias hovedstad. Forholdet til Indonesia vil også by på de største utenrikspolitiske utfordringene. Øst-Timor ønsker sterkt å bli medlem av ASEAN-samarbeidet. Også forholdet til Australia og til Portugal vil bli viktig.

FAKTA:

■ I nesten 400 år, fram til 1974 var Øst-Timor en portugisisk koloni. Unntaket var årene 1942-45, da landet var okkupert av den japanske krigsmakten. 80 000 østtimoresere mistet livet under det japanske overherredømmet.

■ På 1990-tallet kom Øst-Timor for alvor i det internasjonale søkelyset. Tildelingen av Nobels fredspris til biskop Carlos Belo og den landflyktige utenrikspolitiske talsmannen José Ramos-Horta i 1996 bidrog sterkt til dette.

■ Norsk bistand til Øst-Timor utgjorde i 2001 omkring 42 millioner kroner.

Fernanda Borges, Øst-Timors finansminister.

Oljepenger kan lett bli brukt for fort. Derfor er det bra at det går noen år før de kommer.

Sarah Cliffe, Verdensbankens representant på Øst-Timor.

Lønninger skaper misnøye

Øst-Timors nye byråkrater tjener en tiendedel av FN-kollegaene

DILI (b-a): Alt er ikke bare fryd og gammen når det gjelder FNs innsats på Øst-Timor. Det som skurrer mest er at det internasjonale nær-været har ført til dyrtid og ulik lønnsbehandling mellom nasjonalt og internasjonalt ansatte.

ØST-TIMOR

• PÅ ØST-TIMOR: ODD IGLEBÆK

For mange av utlendingene som har deltatt i FN-arbeidet, har opphold på Øst-Timor nærmest vært en gullgruve. Tross at det for de fleste har vært nokså rolige dager, har risikotillegg blitt utbetalt i stor stil. Faktisk er lønnsnivået dermed slik at til og med såkalte FN-frivillige (UNVs) har hatt netto lønninger som er tre ganger så store som inntekten til en minister i den nye timoresiske regjeringen. Det vi si at disse «frivillige» har utbetalt i underkant av 20 000 kroner (2 200 dollar) per måned.

«Billige frivillige». På det meste har det vært 800 FN-frivillige på Øst-Timor.

- De har gjort en god jobb, og mange av dem er voksne mennesker med omfattende yrkeserfaring, sier Dennis McNamara, som er visestats-sjef og nummer to i det styrende FN-hierarkiet.

Han poengterer også at UNVene er langt «billigere å bruke» enn vanlige FN-byråkrater.

- Ofte kan de koste under halvparten av hva vi gjør, forklarer han.

Økonomisk sett er det FN-personell med såkalt internasjonal rekruttering som kommer best ut av sitt opphold på Øst-Timor. Bare det rene utetilllegg er nesten 25 000 kroner måneden. Satsen er 90 dollar per dag. I tillegg kommer den vanlige lønna, som løper fra 20 000 og opp mot 80 000 kroner netto per måned.

Etter frigjøringen vil om lag 300 utlendinger gi råd til Øst-Timors nye myndighetene. 100 av disse vil være ansatt av FN, og de vil ha ansettelsesvilkår på linje med hva som omtales ovenfor. De øvrige 200 vil mest sannsynlig bli ansatt av ulike bilaterale

Utenlandske soldater i fredsstyrken på Øst-Timor godtgjøres med 1000 dollar per måned fra FN sentralt.

FOTO: SCANPIX/ FIRDA LISNAWATI

FN-frivillige har hatt nettolønning er som er tre ganger så store som inntekten til en minister i den nye timoresiske regjering.

givere. Arbeidsvilkårene vil være på linje med hva som gjelder for FN-ansatte

Svulmende bankkontoer. På det meste har det vært nesten 1100 mennesker som har hatt disse godt betalte jobbene i den nye administrasjonen. De som har vært der lengst, har tjenestegjort i to og et halvt år.

For østtimoreserne som snart er på vei inn i de samme jobbene, blir det noe annet. Topplønn for dem vil være 700 dollar (vel 6000 kroner) per måned. De dårligste betalte statsansatte østtimoreserne vil ha ei lønn rundt tusen kroner måneden. Det er en tyvedel av hva en FN-frivillig tjener.

Samlet er det 11 000 mennesker som blir ansatt i det nye statsapparatet. Så langt er 10 000 rekruttert. Hvorvidt disse vil koste mer eller mindre enn de på det meste vel 1000 FN-funksjonærene, er uklart.

Samme jobber. Flere representanter fra de ikke-statlige bistandsorganisa-

sjonene, en del av de FN-frivillige men kanskje mest den vanlige østtimoreser, synes også at FN-eliten tjener for mye:

- Tross alt gjør vi jo ofte de samme jobbene, påpeker de.

- Ja, og det blir unektelig noe irriterende med så store forskjeller. FN-folkene kan reise hjem og leve fett på pensjoner, mens vi skal sitte her og administrere fattigdom, utbryter en sentral politiker.

Snakker ikke om det. Den største gruppen utlendinger på Øst Timor er FN-soldatene. På det meste var de 8 900.

- Hvordan er deres økonomiske situasjon?

- Jeg vet ikke helt, for vi snakker ikke så mye om det, sier Jan-Fredrik Drangsholt.

Han er oberstløytnant og fredsstyrkens ansvarlige for media og pressekontakt. Drangsholt selv sier han har 46 000 kroner brutto per måned. Netto blir det noe mindre, ut fra at det skal betales norsk stats-

skatt fra de første 20 000 av det samlede beløp.

- Australiere og newzealendere har kanskje enda mer, men for en soldat fra Jordan er det ikke så mye å hente. Hans ekstra utbetaling er bare 1,5 dollar per dag, altså en 12-13 kroner, sier pressetalsmannen.

Pris per soldat. I prinsippet er det slik at alle land som har tropper i fredsstyrker, godtgjøres med 1000 dollar per soldat per måned fra FN sentralt.

- For rike land som Norge er det ikke vanlig å be om å få utbetalt denne godtgjørelsen. Landene tar utgiftene på egen kappe. For fattige land kan det derimot være en god inntekt, påpeker pressetalsmann Drangsholt.

Det er også en internasjonal politistyrke på Øst-Timor. Den har 1640 medlemmer, og deres økonomiske vilkår er på linje med hva som gjelder for FN-soldater.

Dyrt for utlendinger

Det meste koster på Øst-Timor. Alle vestlige varer er på samme prisnivå som i det sørlige Europa. Mat på restaurant er dobbelt så dyrt som på turistøya Bali, der mange FN-folk reiser for rekreasjon.

Særlig er det boligpriser i hovedstaden Dili som har skutt i været. Det er ikke uvanlig å betale 500 dollar (4500 kroner) i månedlig leie for et enkelt rom med dusj og wc. Timoresere eller andre som har kunnet leie ut, har gjort gode penger.

Tilsvarende gjelder for de som driver hotell eller pensjonater. I Dilis havn ligger et stort turistskip pluss en containerflåte til slike formål. En serie brakkeleirer er bygd i byens utkant, alle med formål å tjene penger på utleiemarkedet. Særlig australiere, men også thailendere og lokale har sett slike muligheter. Med så mange internasjonale hjelpearbeidere i byen har de oftest fullt belegg og gode priser.

Ekspert-bistand: 20 prosent blir brukt på Øst-Timor

Ingen har full oversikt, men samlet kan det trolig ha blitt overført 2,2 milliarder dollar, rundt 20 milliarder kroner, i bistand til Øst Timor.

- Men nødvendigvis er ikke mer enn en femtedel av dette blitt brukt her, sier Sarah Cliffe fra Verdensbanken.

- Igjen er det ingen som har undersøkt og som vet nøyaktig, men det er vanlig å regne at for lønninger er til bistandsarbeidere, er det bare 20 prosent som når mottakerlandet. For varekjøp, og særlig ved oppstart som vi har her, kan være så lite som 10 prosent, fortsetter hun.

- Mye bilateral bistand er også bundet, givener krever for eksempel at mottaker må bruke konsulenter fra giverland, tilføyer hun.

Ti tusen fredens menn. Anslagsvis har rundt halvparten av de samlede brutto overføringene til Øst Timor blitt brukt for å finansiere fredsstyr-

ken, samt den internasjonale politistyrken. Samlet utgjør dette 10 540 personer. Foruten lønn og ulike tillegg utgjør mat, innkvartering og transport de store utgiftene.

Finansiering av UNTAETs støttefunksjoner dekkes gjennom bevilgninger fra FN sentralt. Inkludert i dette er drift av 21 helikoptre, 4 mindre passasjerfly, 3 båter og 1400 biler. Hver bil kostet ca 90 000 kroner i innkjøp. Samlet er det blitt bevilget 600 millioner dollar (rundt 4 milliarder kroner) til denne virksomheten.

To ulike fond. En del av bistanden til Øst Timor går gjennom to ulike fond. Det ene, Consolidated Fund for East Timor (CFET), brukes til å dekke lønninger, kontor og utstyr for UNTAET-administrasjonen. Så langt er det anvendt ca. en halv milliard kroner på dette området.

Det andre fondet er Trust Fund

for East Timor (TFET), som blir administrert av Verdensbanken. Forbruket her nærmer seg 600 millioner kroner, og mye er brukt til gjenoppbygging. Indoneserne brant ned alle offentlige bygninger før de høsten 1999 forlot Øst-Timor.

42 mill. fra Norge. Brutto tall for bilateral bistand er også rundt 4 milliarder kr, fordelt med 40 prosent til humanitær hjelp og 60 prosent til langsiktig utvikling. De største enkeltgiverne er Portugal, Australia, USA, Japan, EU og Verdensbanken.

Portugal anslår sine overføring-er til samlet 1,8 milliarder kroner siden 1999. Først og fremst er det undervisningssektoren som har nytt godt av portugisisk bistand. Norge og Sverige er også viktige givere. Begge land overfører årlig rundt 50 millioner kroner. Ferske tall viser at for 2001 var den norske bistanden på 42 millioner kroner.

Fra pragmatisk fredsavtale til reell fred?

AV KRISTIAN STOKKE
OG JAYADEVA UYANGODA

SRI LANKA

Sri Lanka er for tiden preget av optimisme og fredsvilje etter at den tamilske separatistbevegelsen Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) og den nylvalgte United National Front (UNF)-regjeringen er blitt enige om en gjensidig våpenhvile under norsk overvåkning og fredsforhandlinger ved hjelp av norsk meglings. Denne fredsoptimismen er imidlertid blandet med en betydelig skepsis.

Alle tidligere forsøk på å finne politiske løsninger på den nesten tjue år lange krigen har vært mislykket, og er blitt etterfulgt av tilspisste motsetninger og intensivert krigføring. Hva taler for at den nåværende fredsprosessen vil bli mer vellykket enn tidligere forsøk?

Den pågående prosessen synes å være preget av pragmatisme fra de involverte parter, der fokuset er på de umiddelbare behovene for våpenhvile, økonomisk rekonstruksjon og gjenoppretting av en fungerende administrasjon i de tamilske kjerneområdene i den nordøstlige provinsen. Mer fundamentale spørsmål angående krigens årsaker og alternative mekanismer for etnisk konfliktløsning og fredsbygging vil sannsynligvis bli satt til side for å bli behandlet på et senere tidspunkt. Denne pragmatismen øker sannsynligheten for at fredsforhandlingene i Thailand i mai vil oppnå konkrete resultater. Samtidig er det en risiko for at de grunnleggende samfunnsstrukturene og motsetningene som ligger til grunn for konflikten vil underminere en kortsiktig fredsavtale og skape en ny krigssituasjon med likhetstrekk til dagens Palestina.

UNF-regjeringen, under ledelse av statsminister Ranil Wickramasinghe, er først og fremst motivert av hensynet til økonomisk utvikling. Behovet er stort for en overgang fra en krisepreget krigsøkonomi til en fredsøkonomi. LTTE på sin side poengterer at konsekvensene av krig må håndteres før man eventuelt tar opp de politiske forholdene som skapte krigen. Dette betyr at det er økende enighet mellom partene i forhold til deres ønske om å skape en fungerende fredsavtale, der fred defineres som fravær av krig og det umiddelbare siktemålet er våpenhvile under overvåkning av nøytrale observatører. Dette er i klar kontrast til den avgåtte People's Alliance-regjeringens mislykkete forsøk på å skape fred gjennom konstitusjonelle reformer. Den nåværende tilnærmingen til konflikthåndtering, kjennetegnet ved realisme og pragmatisme, er sannsynligvis også i overensstemmelse med de norske fredsmeglernes siktemål og tidligere erfaringer med fredsforhandlinger. Det er imidlertid viktig å være klar over at en slik pragmatisk «peace deal» kun er et første skritt på veien til fred i Sri Lanka.

En reell fredsøsning forutsetter i tillegg at de strukturelle forhold som ligger til grunn for konflikten endres. I Sri Lanka dreier dette seg blant annet om å skape rettfærdige muligheter for deltakelse i sosial og økonomisk utvikling. Konflikten i Sri Lanka har vært preget av gjensidige påstander om urettferdig forfordeling av «de andre» og diskriminering av «oss». Mens singalesiske nasjonalister gjennomgående har framstilt tamiler som en historisk privilegert klas-

Artikkelforfatterne mener reelle fredsforhandlinger også må håndtere spørsmål som nasjonalitet, hjemland og selvbestemmelse. Her er LTTE-tilhengere på vei til politisk møte.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

bakgrunn

se innenfor både offentlig og privat sektor, har tamiler framhevet systematisk statlig diskriminering av tamiler og intern kolonisering av de tamilske områdene som forhold som framtvang en militant nasjonal frigjøringskamp. Sakte og ujevn utvikling er både en grunnleggende årsak til den nåværende konflikten og en vedvarende trussel mot en kortsiktig og snevert definert fredsavtale.

Reelle fredsforhandlinger i Sri Lanka vil nødvendigvis måtte håndtere svært kontroversielle spørsmål om nasjonalitet, hjemland og selvbestemmelse. Det vil si spørsmål om separatisme, føderalisme eller regional autonomi innenfor en forent nasjonalstat. Mens LTTEs leder Velupillai Pirabakaran i sin historiske pressekonferanse den 10. april åpnet for en revurdering av den væpnede kampen for en tamilsk nasjonalstat, poengterte han også at enhver fredsavtale forutsetter en anerkjennelse av tamilers nasjonsstatus, hjemland og rett til selvbestemmelse. Dette er selvsagt problematisk for UNF-regjeringen, som vanskelig kan imøtekomme kravet om selvbestemmelse uten å framprovosere nye runder med instrumentell bruk av singalesisk nasjonalisme fra konkurrerende politiske aktører. En pragmatisk fredsavtale som etablerer en LTTE-dominert interim administrasjon i nordøst er sannsynligvis det eneste alternativet på det nåværende tidspunkt. På sikt vil imidlertid mer fundamentale spørsmål om institusjonell og territoriell organisering av nasjonalstaten bli unngåelige.

En varig fred i Sri Lanka dreier seg også om å reformere og demokratisere staten og å fremme «normal» parlamentarisme og demokratisk deltagelse. Postkolonial lankesisk politikk har i økende grad blitt preget av singalesisk sjåvinisme, opportunistisk populisme, klientelisme, politisk eksklusjon og vold. Tamilske separatister identifiserer således singalesiskdominert

nasjonal politikk som en objektiv årsak til den nåværende borgerkrigen. På den andre siden påpekes det at LTTE har et betydelig troverdighetsproblem i forhold til demokratiske rettigheter, institusjoner og praksiser. LTTE har i lengre tid forsøkt å etablere seg som den eneste representant for den tamilske befolkningen, først og fremst gjennom sin kompromissløse kamp for tamilsk selvbestemmelse, men også ved å eliminere konkurrerende organisasjoner og enkeltpersoner. LTTEs insistering på at organisasjonen må gjøres lovlige før reelle fredsforhandlinger kan iverksettes, kan forstås som en strategi for å etablere en forhandlings situasjon med UNF og LTTE som likeverdige og legitime representanter for to nasjoner. En interim administrasjon i de tamilske områdene vil gi LTTE ytterligere muligheter til å etablere et politisk hegemoni, i tillegg til sin nåværende militære dominans i den nordøstlige provinsen.

På sikt vil en varig fredsøsning avhenge av eksistensen av et fungerende demokrati, også i de LTTE-dominerte områdene. Dette krever formelle rettigheter og faktiske muligheter for demokratisk deltagelse, effektive og etterrettelige statsinstitusjoner lokalt og nasjonalt og muligheter for kulturell og politisk pluralisme. Sri Lanka har gjennomgått en prosess der et mangfold av identiteter har blitt redusert til to overordnede og polariserte posisjoner: singaleser og tamil. Denne polariseringen ekskluderer andre grunnlag for identitet, og eliminerer mangfoldet innenfor de to nasjonale kategoriene. En reell fred i Sri Lanka forutsetter at denne polariseringen erstattes av en inkluderende multikulturalisme i sivilsamfunnet.

Verken LTTE eller UNF-regjeringen synes interessert i å gripe fatt i disse mer fundamentale endringsprosessene. Det er opplagt positivt at de involverte partene har funnet et pragmatisk grunnlag for å snakke sammen. Dette øker sannsynligheten for at de forestående forhandlingene vil gi resultater. En vedvarende våpenhvile kan i seg selv muliggjøre og initiere videre konfliktløsning og fredsbygging i sivilsamfunnet og i den politiske sfære.

Det er likevel på sin plass å påpeke faren for nye konflikter i fremtiden dersom de mer grunnleggende konfliktårsakene ikke tas opp til drøfting. Her hviler det kanskje et spesielt ansvar på fredsmeglerne, som må ivareta et perspektiv utover de umiddelbare behovene for våpenhvile, økonomisk rekonstruksjon og interim administrasjon i tamildominerte områder. Vi innser at dette er en stor og kompleks oppgave, som i tillegg til betydelige diplomatiske evner og innsikt i lankesisk realpolitikk, krever kunnskap om sammensatte og dynamiske samfunnsforhold.

Nettopp derfor er vi, som samfunnsforskere, overrasket over at de norske meglerne tilsynelatende ikke har tatt noe initiativ for å trekke på den omfattende kunnskapen som eksisterer om konflikten i Sri Lanka, eller generere ny kontekstuell forskning om strategier for konfliktreduksjon og fredsbygging. NORAD har de siste årene gjort visse erfaringer med følgeforskning i tilknytning til utvalgte utviklingsprogram. Siktemålet er en kontinuerlig produksjon av relevant kunnskap og en kapasitetsbygging i lokale forskningsinstitusjoner. Kanskje burde NORAD og Utenriksdepartementet vurdere et tilsvarende tiltak i tilknytning til den igangsatte og ventelig langvarige fredsprosessen som ligger foran oss i Sri Lanka.

Kristian Stokke er professor i samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo. Jayadeva Uyangoda er professor i statsvitenskap ved Universitetet i Colombo, Sri Lanka.

Vil rense skittent vann

Vietnam jobber for rene kanaler innen 2020

HO CHI MINH CITY (b-a): De lever i skitten, med skitten og av skitten. Familien – med flere små barn – bor og arbeider rett ved den sterkt forurensede kanalen.

• I VIETNAM:
CAMILLA SOLHEIM
OG GØRIL T. BOOTH (FOTO)

STORBYMILJØ

Det tar noen minutter å venne seg til den sterke stanken fra kanalen Tham Luong, et kvarters kjøring fra sentrum av Ho Chi Minh City (HCMC). Det kan ikke lenger kalles vann, det som nå renner sakte nedstrøms. Det er tjukt, svart og illeluktende. Og på vei ned mot Saigonelven. På bredden driver Lac The Thanh den to år gamle familiebedriften.

– Vi mottar plasttønner fra bedrifter, vasker og reparerer dem, før de selges videre igjen. Før fatene kommer hit har det vært olje eller kjemikalier i dem, sier Lac The Thanh.

De fire ansatte vasker og reparerer 30 tønner hver dag. Vaskevannet renner rett ut i kanalen like ved. Familien med flere små barn bor på samme område.

– Har du fått noen restriksjoner i forhold til miljøet fra myndighetene?

– Nei, ingen, sier Lac The Thanh.

Tenker ikke miljø. Men denne bedriften er ikke den eneste miljøsynderen. Et par meter lenger opp renner det ildrødt vann ut av et rør og rett inn i kanalen. Det kommer fra en fargefabrikk. Daglig står det historier i avisene om utslipp fra fabriker og bedrifter. Myndighetene i byen har lenge vært klar over problemene, og innbyggerne i HCMC rangerer utslippene fra industrien og luftforurensingen som de to største problemene i byen.

– Dessverre er det fortsatt slik at de fleste ikke tenker på miljøet. Det er mange som fortsatt ikke vet om loven, og mange har mer enn nok med å tjene til livets opphold, og ikke tid til å lese loven. Og selv om vi har en lov, så er den fortsatt ikke trådt i kraft, sier underdirektør Nguyen van Hien i Miljøforbedringsprosjektet i HCMC.

Store utslipp. NORAD gir støtte til to komponenter i storbyens miljøprosjekt, nemlig en plan for håndtering av farlig industriavfall og forbedring av lufta. De to komponentene

De fire ansatte vasker om 30 tønner hver dag rene for olje og kjemikalier.

har en total kostnadsramme på 14,4 millioner norske kroner. I 1998 vedtok nasjonalforsamlingen i Vietnam en nasjonal strategi om farlig avfall fra industri. Den Asiatiske Utviklingsbank (ADB) gjorde en undersøkelse på midten av 1990-tallet, som konkluderte med at det var ingen eller liten oppmerksomhet omkring industri- og annet farlig avfall. De mente at store mengder allerede ble sluppet ut i elver og grunnvann, noe som etter hvert ville forårsake store helseproblemer. ADB mente at den økonomiske veksten i området bare ville øke problemet. Det var flere årsaker til pessimismen:

- Mange statseide bedrifter med gammelt eller manglende utstyr.
- Mange små bedrifter.
- Dårlig økonomi blant bedriftene slik at de ikke klarer å betale høye avfallsgebyrer.
- Manglende lovgivning.
- Få ressurser til regulering og kontroll.

”

Det man har brukt 30 år i Norge på, ønsker man å bruke 10 måneder på her.

Kåre Helge Kristensen, prosjektleder

Familien, med flere små barn, både arbeider og bor ved bredden av den forurensede kanalen.

I 1998 ble det anslått at omtrent 60 prosent av alt farlig industriavfall i Vietnam, kom fra HCMC og de omkringliggende provinsene – som er det mest industrialiserte området i landet. Den totale mengden av farlig avfall ble i 2000

beregnet til 320.000 tonn. I dag antar bymyndighetene at det finnes 30.000-40.000 industribedrifter i HCMC, hvorav 70 prosent er stats-eide. I årene framover ventes det en 15 prosent årlig vekst i industrietableringer.

Maoistangrep på prosjekter med norske interesser i Nepal

NEPAL

• I NEPAL: NAVIN SINGH KHADKA KATMANDU (b-a): Selv en 12-timers flytur unna, har Norge begynt å føle virkningene av maoistgeriljans krigføring i Nepal. I kongedømmet i Himalaya kjemper maoister mot regjeringen, og minst to store vannprosjekter med norske interesser er angrepet av maoister den siste måneden.

Millioner av rupier tapt. Butwal Power Company (BPC) i det sørlige Nepal er et slikt prosjekt. Interkraft Nepal (IN), som er et konsortium av det norske Interkraft og

åtte nepalske selskaper, har ønsket å kjøpe 75 prosent av aksjene i BPC. Den norske stat bidrar dessuten med nesten 30 millioner amerikanske dollar til Melamchi Water Supply Project. Totalt har prosjektet fått bevilget 500 millioner dollar.

Forrige uke stormet maoistene BPC, og sprengte i stykker kraftstasjonen Aandikhola. Kraftanleggets kontrollrom ble ramponert. Ifølge tjenestemenn kan tapet beløpe seg til millioner av rupier (1 nepalsk rupi = ca. 10 øre). Men det gjenstår å taksere skaden fullt ut.

Maoistene har pekt ut infrastruktur som vannkraftstasjoner, som mål.

Må utsette forhandlinger. Angrepet kom én måned etter at Jhimruk, en av BPCs større kraftstasjoner, ble sprengt av maoistene. Ødeleggelsene skjedde nettopp da Nepals regjering var klar til å forhandle med Interkraft Nepal om privatisering av BPC.

På kraftstasjonen Jhimruk etterlot maoistene generatoren stående under vann.

Tapet ved Jhimruk er beregnet til til 130 millioner nepalske rupier (nærmere 14 millioner kroner). Nettopp da byråkratiet var rede til å forhandle med Interkraft Nepal,

kom også kraftstasjonen Aandikhola under angrep. Forhandlingene er nå utsatt til skadene er taksert.

Angriper infrastruktur. Lignende forsinkelser har rammet Melamchi Water Supply Project (MWSP), etter at prosjektet ble angrepet av maoister i april. De radikale kommunistene, som har kjempet for republikk siden 1996, sprengte i stykker en rørledning under en vei myndighetene er i ferd med å bygge. Denne sentrale veistrekningen legges fram til stedet hvor MWSP

Ødelegge. – Målet vårt er å finne ut hvilke tekniske løsninger som vil passe her i landet. I dag er det i praksis ingen håndtering av farlig avfall. Noen få bedrifter oppbevarer det på eget industriområde, men det meste går ut i avløp, som så igjen går ut i elver og grunnvann, sier prosjektleder Kåre Helge Kristensen, som til daglig er forskningsleder ved SINTEF.

Det er satt av ett år på å lage en rammeplan for behandling av farlig avfall i HCMC. Den skal inneholde planer for innsamling, transport og endelig ødeleggelse. De skal også se på huller i lovgivningen, og fremme forslag om tiltak, prosedyrer og regler som skal sørge for at lovgivningen overholdes og at industrien overholder utslippskvotene.

Brenne i ovn. I Norge forbrenner man organisk avfall i sementovner, mens syrer, baser og tungmetall deponeres på Langøya utenfor Holmestrand. Et forbrenningsanlegg kan koste fra 600 millioner kroner og opp til to milliarder.

– Det er en stor utfordring å finne et system som er såpass rimelig at bedriftene vil betale for det, hvis ikke vil de bare fortsette å tømme alt ut i elva, sier Kristensen.

Han mener at sementovner kan brenne avfallet like godt som en moderne forbrenningsovn, dessuten er de langt billigere. Men synspunktet er kontroversielt, og møter motstand fra miljøorganisasjoner, som mener dette er en gammeldags teknologi.

– Grønne frivillige organisasjoner protesterer mot alt som ikke er 100 prosent miljøvennlig. Men jeg synes det er viktigere å gjøre noe som er 99 prosent, enn ikke å gjøre noe i det hele tatt, sier Kristensen.

Store bøter. Men ikke for det. Myndighetene gir allerede i dag kraftige bøter for utslipp, og i 2000 var den høyeste boten på 12.000 dollar (cirka 100.000 norske kroner, red.anm.). Både Kristensen og assisterende prosjektleder Eirik Wormedal mener at vietnamesiske myndigheter har satt seg høye ambisjoner.

– Det man har brukt 30 år i Norge på, ønsker man å bruke 10 måneder på her. Vi ønsker også å forenkle den nasjonale strategien og å redusere ambisjonsnivået, sier Kristensen.

Liten kompetanse. I dag eksisterer det ikke behandlingsanlegg i Vietnam, og ti utenlandske investorer

Le Huu Kien vasker og reparerer plasttønner før de selges videre igjen. Vaskevannet renner rett ut i kanalen like ved.

har sagt seg villig til å spytte inn penger.

Den billigste kom med et tilbud om 40 amerikanske dollar per tonn, noe som er altfor dyrt her. Problemet er også at man har for lite kompetanse om hvordan man skal bruke slike høyteknologiske anlegg, sier Kristensen.

Noe er gjort allerede. De store industriparkene som er bygd opp i ulike områder har egne standarder, og der blir avfallshåndteringen allerede regulert med blant annet renseanlegg. Og bymyndighetene planlegger å flytte all industri fra boligområdene og inn på slike industriområder. Byens myndigheter har store vyer for en ren by. I dag går alt av husholdningsavfall og kloakk ut i en kanalen, men innen 2020 skal alle kanalene være rensede.

– Miljøprosjektet er ambisiøst, men jeg tror det er realistisk. Vi kan ikke bare gjøre forbedringer, men er nødt til å gjøre mye mer. Derfor vil vi også lansere en stor kampanje for å få folk til å forstå og vite hvordan man kan holde miljøet rent, sier underdirektør Nguyen van Hien.

Farlig avfall. Målet er å forberede et system for innsamling og kontroll av farlig og giftig avfall i Ho Chi Minh City for å redusere miljøødeleggelser og sykdommer som kan oppstå hvis det farlige og giftige avfallet blir blandet med ikke-giftig avfall, jord, vann og luft.

Den Asiatiske Utviklingsbank

har gitt lån til et overordnet miljøprosjekt i byen, der de to NORAD-støttede komponentene om farlig avfall og luftforurensing inngår.

De NORAD-støttede komponentene har et budsjett på totalt 14,4 millioner norske kroner. Av dette bidrar vietnamesiske myndigheter med drøye 900.000 kroner.

NORAD støtter to komponenter i et stort miljøforbedringsprosjekt i byen, altså farlig avfall og luftkvalitetsmålinger. Ho Chi Minh City Environmental Improvement Project mottok et lån fra ADB på 70 millioner amerikanske dollar i 1999. Totale kostnader for prosjektet er estimert til 100 millioner US dollar.

Det kan ikke lenger kalles vann det som renner i elven.

skal bygge en 27 kilometer lang tunnel.

Det er nettopp denne tunnelen, som bygges ved hjelp av norsk pengestøtte, som skal føre vannet fra Melamchi-elven inn til hovedstaden Katmandu. Veibyggingen er blitt hindret av maoistangrepet, mener Dinesh Chandra Pyakurel, fullmektig i det nepalske departementet Ministry of Housing and Physical Planning.

– Vi frykter at prosjektet blir forsinket med minst ett år, sier Pyakurel.

MWSP-prosjektet skulle vært

fullført i 2005. Privatisering av Nepal Water Supply Corporation var et sentralt vilkår for bidragsytere, men med en forsinket privatisering ble prosjektets sluttdato forskjøvet til 2006. Nå har det siste maoistangrepet ytterligere forsinket fullføringen, til 2007.

Maoistene har pekt ut infrastruktur som vannkraftstasjoner, som mål. I løpet av de siste seks årene har mer enn 3000 personer mistet livet i sammenstøt og skuddvekslinger mellom maoister og sikkerhetspersonell.

Norsk støtte til viktig afghansk stammeråd

Norge har vedtatt å støtte det nasjonale rådsrådet Loya Jirga i Afghanistan med 4,2 millioner kroner. Rådsrådet, som skal finne sted i juni vil samle 1501 representanter fra alle deler av det sønderskutte fjelllandet, og regnes som et viktig steg i prosessen fram mot nasjonale valg.

• GUNNAR ZACHRISEN

– Loya Jirga er en gammel institusjon i Afghanistan, som har trådd sammen med cirka 30-40 års mellomrom. Det velges representanter for ulike lokalsamfunn over hele landet – gjerne mennesker med høy alder og lokal autoritet, og alle etniske grupper vil være representert, forteller Norges chargé d'affaires i Kabul, Bjørn Johannessen.

Denne gang vil også kvinnene være med, og man regner med i overkant av ti prosent kvinnelig deltakelse – i hovedsak via kvotering. En egen kommisjon, ledet av en afghansk jusprofessor, og med støtte fra FN, har utarbeidet kriteriene for representasjon.

Valg i 2004. – Loya Jirga er en viktig oppfølging av Bonn-prosessen. Den skal blant annet velge en ny overgangsregjering, som skal avløse den interimregjeringen som har fungert fram til nå, og den skal den legge grunnlag for å etablere en ny forfatning. Dette vil bli svært viktig steg på veien mot de valgene som vi håper vil finne sted i Afghanistan sommeren 2004 – det første nasjonale valget i Afghanistan på mer enn en generasjon, sier Johannessen.

Den gamle afghanske kongens tilbakekomst til Kabul, som privatperson, ses av interimmyndighetene og FN som et mulig positivt bidrag i Loya Jirga-prosessen. Kongen har tradisjonelt hatt en sentral meklerrolle under slike møter, som historisk også har medført en del bråk og uro.

Godt mottatt. Norges fremste diplomat i landet tolker de nylige massearrestasjonene i Kabul-området, etter et påstått forsøk på statskupp, som et uttrykk for at det eksisterer sterke interesser som ønsker å destabilisere situasjonen.

– Arrestasjonene kan ses som et forsøk fra myndighetene på å fjerne en del elementer som kan ha ønske om at Loya Jirga-prosessen ikke lykkes. Dette er den alminnelige forståelse blant observatører, sier Johannessen.

Han forteller at sikkerhetssituasjonen for øvrig er relativt stabil i Kabul-området.

– Den internasjonale sikkerhetsstyrken ISAF har bidratt vesentlig til å stabilisere situasjonen. Mitt inntrykk er at den har blitt generelt godt mottatt av folk flest, sier Johannessen.

En av tre vet lite om korrupsjon

NORADs anti-korrupsjonsprosjekt legges ned – innsatsen skal «mainstreames»

En av tre NORAD-ansatte mener selv de har liten kunnskap om korrupsjon og dens årsaker. Det viser en undersøkelse som NORADs korrupsjonsprosjekt (KORP) har foretatt.

• BIBIANA DAHLE PIENE

KORRUPSJON Etter to år med intensivt innsats mot korrupsjon er ikke kunnskapsnivået blant NORAD-ansatte blitt nevneverdig større. I en spørreundersøkelse som nylig ble gjennomført, rapporterer 62 prosent av de ansatte at deres kunnskap om korrupsjon er svært eller ganske god. Med andre ord mener hele 38 prosent at de vet for lite.

Da en tilsvarende undersøkelse ble gjort for to år siden, opplyste 78 prosent av de spurte at de hadde gode kunnskaper om korrupsjon.

Bedre på ambassadene. Kjennskapen til NORADs innsats mot korrupsjon scorer enda dårligere. Kun hver tredje NORAD-ansatte (33 prosent) karakteriserer sin egen kunnskap om dette som svært/ganske god, mens bare én av fem (21 prosent) har lest NORADs handlingsplan mot korrupsjon grundig.

Ved ambassadene er situasjonen bedre. Der karakteriserer 90 prosent av de som deltok i undersøkelsen sin korrupsjonsforståelse som god. Henholdsvis 24 NORAD-ansatte og 29 ambassadeansatte deltok i undersøkelsen.

– Tallene er små, men tendensen er likevel klar, mener Per Øyvind Bastøe i konsulentfirmaet Ergo-Dialog, som har hatt hånd om undersøkelsen.

– På ambassadene er det en sterk interesse for korrupsjon, noe som er naturlig i og med at spørsmålet ofte er høyt oppe på dagsorden i mottakerlandene. For NORADs del er det en klar utfordring å holde oppmerksomheten lenge på ett tema. Det rettes hele tiden fokus mot nye ting, sier Bastøe.

Ulik oppfølging. Et stort flertall av de spurte – over 70 prosent – vurderer nytten av korrupsjonsprosjektet som god. Nesten halvparten av de ambassadeansatte (45 prosent) forteller at de hadde fått konkret kjennskap til eller hatt mistanke om korrupsjon i ambassadens prosjekter. Likevel er en av KORPs konklusjoner at ambassadene i svært varierende grad følger opp korrupsjonsmistanker. I en rapport til NORADs ledelse skriver KORP at det

Den kenyanske avisen The Daily Nation sin tegner Godfrey Mwampembwa eller GADO illustrerer korrupsjonsproblemet. I NORAD sier en av tre at de vet for lite om korrupsjon.

er «meget betydelige variasjoner mellom ambassadenes innsats, både hva gjelder bistand til korrupsjonsbekjempelse og forebygging av korrupsjon i NORAD-støttede tiltak».

Ifølge rapporten gir et flertall av ambassadene også uttrykk for at de har for liten kapasitet til å følge opp kompliserte eller risikable tiltak godt nok.

Det finnes heller ikke noen form

for systematisk registrering av hvilke sanksjoner – krav om tilbakebetaling, anmeldelse, rettsforfølgelse – som er tatt i bruk etter korrupsjonsavsløringer. I 2001 vedtok NORADs ledelse at dette skulle opprettes.

– For 2001 har vi bedt om rapport fra ambassadene for første kvartal. Disse har vi nå fått, og flere ambassader gir uttrykk for at dette har vært nyttig for dem. Slike rapporter vil nå bli en del av den vanlige rap-

”

En mer en mer systematisk oversikt vil gi oss et tydeligere bilde av de problemer og den risiko norske bistandsmidler utsettes for.

Tove Strand, direktør i NORAD

NORADs direktør Tove Strand vil «mainstreame» og forsterke innsatsen mot korrupsjon

porteringsrutinen i NORAD, opplyser NORADs direktør Tove Strand.

– En mer en mer systematisk oversikt vil gi oss et tydeligere bilde av de problemer og den risiko norske bistandsmidler utsettes for, mener Strand.

KORP nedlegges. Etter en to år lang prosjektperiode skal KORP nå legges ned. Prosjektet ble opprettet etter at utviklingsminister Hilde Frafjord Johnsen utpekte kampen mot korrupsjon som et prioritert område innen bistanden.

– Hvor effektivt har dette bidraget vært?

– Jeg mener korrupsjonsprosjektet har vært meget bra. Vi har avholdt en rekke seminarer og konferanser, vært på besøk på ambassadene, og sørget for bedre informasjonsflyt i NORAD. I tillegg vil alle som nå skal tjenestegjøre i NORAD eller ved en ambassade, få tilbud om opplæring i antikorrupsjonsarbeid, sier Tove Strand.

– Ifølge KORP har «mainstreamingen» av korrupsjonsinnsatsen hittil vært svært begrenset. Hva kan gjøres for å endre dette?

– Jeg mener vi er meget godt i gang på dette området. De siste par åra har vi intensivert innsatsen kraftig for å bedre den offentlige finansforvaltningen i sentrale samarbeidsland. Dette har vi gjort i nært samarbeid med andre givere og med myndighetene i landene.

– Det betyr imidlertid ikke at vi har gjort nok i forhold til «mainstreaming». Der er det behov for fortsatt forsterket innsats, og det vil alle ledere, saksbehandlere og fagrådgivere for aktuelle tiltak både hjemme og ute bli pålagt å følge opp, sier NORADs direktør.

Følger opp enkeltsaker. – KORP skriver også at svært få ambassader har fulgt opp korrupsjonsspørsmål på det systematiske viset som handlingsplanen mot korrupsjon skisserte?

– Ja, dette er vi nå meget oppmerksomme på. Vi har hatt omfattende diskusjoner både på årsaker og hvordan vi skal følge opp framover. Jeg tror det er nødvendig å ha et register som hjelpemiddel i håndteringen av vanskelige enkeltsaker. Flere ambassader har etterlyst noe slikt, og vi vil nå vurdere hvordan vi skal gjøre dette i praksis, sier Tove Strand, som understreker at mangel på et slikt register ikke betyr at det ikke tas i bruk alvorlige sanksjoner der det registreres forsøk på korrupsjon.

– Vi bruker krav om tilbakebetaling, anmeldelse og rettsforfølgelse når slike forhold oppdages.

Strøm av søknader til aids-fond

HIV/AIDS

De fattige landene har vært nødt til å kutte ned på sine søknader til FNs globale helsefond for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria. Fondet har mottatt søknader for over ti milliarder kroner, mens tilgjengelige midler er mellom seks og sju milliarder.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Giverne har lovet å bevilge om lag 17 milliarder kroner over en treårsperiode. Foran første tildelingsrunde har flere av landene redusert pengebeløpet i sine søknader i forhold til opprinnelig behov.

– Vi skar ned på vårt opprinnelige forslag på grunn av størrelsen på fondet, forteller Bizwick Mwale, lederen for Malawis aidskommisjon til avisen Financial Times.

Høye forventninger. Malawi har søkt om 2,8 milliarder kroner over en tre-

års periode, men Mwale mener 14 milliarder kroner ville vært et mer realistisk beløp i forhold til behovene.

Også flere andre land understreker at deres søknader ikke reflekterer de reelle behovene.

Flere, deriblant den britiske utviklingsministeren Clare Short, har kritisert fondet for å ha bidratt til urealistiske forventninger i de landene som er rammet av aids.

Kommunikasjonsmedarbeider for fondet, Melanie Zipperer, sier at det aldri var meningen at fondet

alene skulle få bukt med både aids, tuberkulose og malaria.

18 milliarder i år. Lederen for UNAIDS, Peter Piot, advarer giverne mot manglende bevilgninger.

– Mens behovene i utviklingslandene for å bekjempe aids er på om lag 90 milliarder kroner årlig, vil det i år kun bli brukt omkring 18 milliarder kroner, uttaler Piot til avisen Bangkok Nation.

Norge har bevilget én milliard kroner til fondet over en fem-årsperiode.

«Balansert valg i Zimbabwe»

Oppsiktsvekkende uttalelser fra presidenten i Mosambik

Presidenten i Mosambik, en av Norges viktigste bistands partnere, har en vurdering av valget i Zimbabwe som skiller seg dramatisk fra det som er den offisielle holdningen i Norge. – Valget kan sees på som det maksimale av hvor tett det var mulig å komme opp imot en viss grad av rettferdighet, sier president Joaquim Chissano. Senere i intervjuet korrigerer han dette til «en viss grad av balanse».

• GUNNAR ZACHRISEN

Den mosambikanske presidenten, som også inngår i SADCs (Southern African Development Community) ledertrio, går i dette intervjuet også langt i å sette likhetstegn mellom president Robert Mugabes og opposisjonens mulighet til å utøve press på velgerne.

Hans uttalelser står i grell kontrast til hva som er norsk holdning til valget.

– Presidentvalget i Zimbabwe tilfredsstillende ikke grunnleggende krav til et demokratisk valg. Valget kan ikke på noen måte karakteriseres som fritt og rettferdig, verken med hensyn til velgerregistrering, valgkamp eller selve valget, uttalte utenriksminister Jan Petersen 13. mars i år.

Ni dager senere brukte statssekretær Vidar Helgesen i Utenriksdepartementet lignende, krasse karakteristikk i et møte med zimbabwiske opposisjonsledere. Helgesen uttrykte også alvorlig bekymring over volden mot opposisjonspartiene og de fortsatte angrep på deres tillitsvalgte og tilhengere.

«En viss grad av rettferdighet.» – I vestlige medier har valget i Zimbabwe i stor grad blitt omtalt som «fraudulent» («preget av fusk», red. anm.). Er det et uttrykk som er for grovt? spurte Bistandsaktuelt presidenten i et eksklusivt intervju under hans norgesbesøk 24. april i år.

– Hvis du tar noen enkelte elementer og setter dem sammen, så kan man komme til en slik konklusjon. Men hvis du derimot ser på dette mer helhetlig, tar hensyn til atmosfæren som har eksistert i landet på begge sider, og ikke bare under de 14 dagene som valgkampen varte, kan man komme til et annet svar. Ut fra at det de siste to årene har vært en svært vanskelig atmosfære i landet, kan man også vurdere det slik – men det er mulig jeg kan ta feil – at valget kan sees på som det maksimale av hvor tett det var mulig å komme opp imot en viss grad av rettferdighet, sier Chissano.

«En viss balanse i bildet». Presidenten underbygger den oppsiktsvekkende vurderingen med å vise til påståtte selvmotsigelser i internasjonale mediers rapporter fra valget.

– Jeg vil særlig vise til at folk kom ut og sto i lange køer for å stemme. Når noen så sier at folk likevel ikke fikk stemme det de egentlig ønsket å stemme, fordi de er blitt trakassert, så mener jeg de motsier seg selv. De kom i store antall, og de var ihvertfall ikke så redde at de ble

Zivai Menyani ble banket opp da tilhengere av regjeringspartiet Zanu-PF raidet opposisjonspartiet MDCs kontorer i byen Murambinda. FOTO: SCANPIX/AP

hjemme. Da det hele var over, forklarte så noen valgresultatet med at regjeringen kontrollerte alle mediene. Regjeringen har kontroll med en fjernsynsstasjon, en radiostasjon og en avis. Hva så med alle de andre nasjonale og internasjonale mediene som var til stede? spør jeg. Bidro ikke de til en viss grad av balanse? Så for meg er det vanskelig å si at dette valget «ikke var formelt korrekt». Kanskje var det feil ordvalg av meg da jeg tidligere uttalte at «det var en viss rettferdighet til stede». Det jeg mente å si var at det, forholdene tatt i betraktning, fantes en viss balanse i bildet. Det gjaldt eksempelvis i forhold til den frykt som måtte ha forekommet knyttet til det ene eller det andre valgresultat. Det var jo slik at det kom en del trusler utenfra også, om hva som ville skje dersom man ikke stemte på en bestemt måte, sier Chissano.

Nei til sanksjoner. Han avslutter sitt svar med denne appell:

– Alle kan med andre ord gjøre seg ulike vurderinger. Men det viktigste for meg er at vi har klart å bevare fred og stabilitet, at vi unngår krig og at zimbabwerne får beholde sine demokratiske rettigheter.

SADC-lederen gir også et spark til de land som i forhold til Zimbabwe har tatt til orde for å skulle presse landets regjering til å endre sin politikk, og avviser å vurdere om den ene part benytter virkemidler som er verre enn den andre.

– I den dialogen vi har hatt med Zimbabwe, så har hovedmålet vært å unngå det verst tenkelig – en væpnet konflikt i landet. Det har vi lyktes med. Vi har også lyktes med å få de to sider i konflikten til å snakke sammen. Fra SADCs side vil vi fortsette å følge nøye med på situasjonen og tilby vår hjelp i å bidra til løsninger. Men selve løsningen må komme fra Zimbabwe selv. Det har

Joaquim Chissano er president i et land som mottok 293 millioner kroner i norsk bistand i fjor.

FOTO: MORTEN BRAKESTAD

vært et press fra mange ulike hold, men dette er neppe måten å få til en løsning på.

Avviser ikke koalisjon. – Har dere fortsatt håp om at det kan bli etablert en koalisjonsregjering i landet?

– Det er blant de forslag som er blitt fremmet, og man skal ikke avvise en slik løsning. Blant annet fordi man har fått det til i Zimbabwe før. Man gjorde det med Ian Smith, og senere med partiene ZANU og ZAPU

”

Valget (i Zimbabwe) kan sees på som det maksimale av hvor tett det var mulig å komme opp imot en viss grad av rettferdighet.

Joaquim Chissano, president i Mosambik og medlem av SADCs ledertrio.

som slo seg sammen. Men det er jo ikke sikkert det er den løsning Zimbabwe trenger i dag. Og hvis man ønsker en flerpartimodell, er det jo ikke det man bør hige etter. Selv er jeg ikke blant dem som først prediker en løsning – og så satser alt på å argumentere for den. Jeg tror først det må gjøres et arbeid med å få partene til å ta stilling til sentrale spørsmål, for eksempel i spørsmålet om jordfordeling. Vi må finne ut hva som skiller og hva som er områder der man kan komme til enighet. Dersom vi her skulle valgt side bare for den ene part, tror jeg ikke vi ville oppnådd noe, sier den mosambikanske presidenten.

«Vi er kjøttet rundt såret». Etter et foredrag på Nobel-instituttet dagen etter utdyper han ulikhetene mellom nabolandenes og vestlige lands utgangspunkt i vurderingene av Zimbabwe.

– Det vil ta tid å få sårene til å gro. Man kan ikke bare strø pulver på et åpent sår, og tro det skal leges. Det kan også noen ganger være vondt å lege sår, ikke bare for offeret, men også for sykepleieren. Vi føler også smerten, fordi vi er kjøttet rundt såret. De som befinner seg langt unna merker ikke denne smerten, sa presidenten. Han manet samtidig til tålmodighet og utholdenhet, og advarte mot bruk av høylydte protester – enten disse var rettet mot Mugabe eller Tsvangirai.

SADC

Samarbeidsorgan for landene i Afrika sør for Sahara. Hovedhensikten har vært å samordne og styre den økonomiske utviklingen i regionen, men organisasjonen har etter hvert søkt å spille en bredere politisk rolle.

–NORAD trakk seg ut for tidlig

Botswanas president kritiserer giverlandene

GABORONE (b-a): I 1997 trakk NORAD seg ut av hovedsamarbeidslandet Botswana. Da hadde landet endret status fra lav- til mellominntektsland. – NORAD trakk seg ut for tidlig, sier Botswanas president Festus Mogae.

• I BOTSWANA:
LIV RØHNEBÆK BJERGENE
OG NEO NTSOMA (FOTO)

BOTSWANA

Han er overrasket over hvordan bistanden unnlater å premiere dem som får til resultater.

– Det kan se ut som om vi må bli «bad boy» for å få noe hjelp, sier Mogae.

Begrunnelsen fra norsk side for at Botswana ikke lenger skulle være et hovedsamarbeidsland, var at landet var for rikt til å nyte godt av finansiell hjelp.

– Vi var enige i at det var andre land i Afrika sør for Sahara som hadde større behov for bistand enn oss. Men det betyr ikke at vi ikke trenger hjelp. Vi er fremdeles et fattig land som har behov for hjelp, men ikke nødvendigvis i form av penger, forteller Mogae og trekker fram hvordan mangel på faglig ekspertise – særlig knyttet opp mot kampen for å bekjempe hiv/aids – er en stor utfordring.

Hardt rammet av hiv/aids. Han viser til at Botswana er ett av de landene i verden som er hardest rammet av hiv/aids. Ifølge FN er 36 prosent av de mellom 15 og 49 år smittet. Bare i år 2000 ble 300.000 av en befolkning på om lag 1,5 millioner mennesker smittet av viruset.

– Det nytter ikke å måle fattig-

Botswana er ett av de landene i verden som er hardest rammet av hiv/aids. Fire år gamle Thahang er hiv-smittet. Det er også moren hennes og tanten, mens mormoren døde for to uker siden av aids.

FOTO: NEO NTSOMA

dommen kun ved å se på et lands inntekter. En må se på landet som helhet. I kampen mot hiv/aids mangler vi blant annet leger, sykepleieinstruktører, farmasøyer og laboranter. Epidemien har tatt livet av mye kvalifisert personell, sier presidenten, som selv har stilt seg i spisen for kampen mot epidemien.

I 2000 brukte Botswana 1,5 prosent av landets bruttonasjonalprodukt på å bekjempe hiv/aids.

«Trade not aid». Departementsråd Serwalo S.G Tumelo i Botswanas departement for finans- og utviklingsplanlegging deler presidentens kritikk mot giverlandene.

– I stedet for å trekke seg ut burde bistandssamarbeidet ha endret karakter, til for eksempel et handels-samarbeid, sier Tumelo.

Han mener at Norge blant annet kunne ha hjulpet Botswana med å finne spesielle satsingsområder og markeder.

– Et slikt samarbeid kunne begge land ha tjent på. Norge kunne ha fått tilbake noen av sine investeringer via et handelssamarbeid, sier han.

Tumelo mener flere av de norske investeringene gikk til spille da Norge trakk seg ut, en vurdering som deles av seniorforsker Jay Salkin ved Botswana Institute for Development Policy Analysis (BIDPA).

Teppefabrikk konkurs. – Flere norske investeringer gikk tapt da Norge trakk seg ut av Botswana. Som eksempel kan jeg nevne en teppefabrikk, hvor Norge bidro med faglig støtte. Da støtten forsvant, gikk fabrikkene etter hvert konkurs. Dette er bare ett av flere eksempler, sier Jay Salkin.

Han mener Botswana kunne ha hatt en enda høyere vekst dersom giverlandene hadde fortsatt det tette samarbeidet med Botswana i form av faglig bistand.

– Da giverne trakk seg ut, mistet Botswana også forbindelser som kunne ha hjulpet landet til å bli en del av den globale økonomien og

–NORAD trakk seg ut for tidlig, mener Botswanas president Festus Mogae.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

trekke til seg utenlandske investeringer, mener Salkin.

Han trekker fram hvordan utviklingen innen klesindustri, teleindustri, sosialsektoren stagnerte på 80- og 90-tallet.

– Produktiviteten i offentlig sektor har dessuten heller ikke vært så høy som forventet, sier Salkin.

Aller fattigste rammet. Forskerkollega Molefa Phirinyane ved BIDPA peker på hvordan sivilsamfunnet, og da særlig de frivillige organisasjonenes arbeid blant de fattige, er blitt rammet av giverflukten.

– Den norske bistanden var rettet mot dem som trengte den mest: De fattigste, sier Phirinyane.

Han forteller at støtten til de frivillige organisasjonene i dag i stor grad er overlatt til de botswanske kommunene. Disse har ofte ikke kapasitet eller ressurser til å følge opp.

– Dette bidrar til å skape en enda mer akutt situasjon for menneskene på grasrota, sier Phirinyane.

Ifølge OECD/DAC lever 47 prosent av befolkningen i Botswana på under én dollar om dagen, tross

Botswanas status som mellominntektsland.

– **Offer for egen suksess.** Å få til en mer differensiert økonomi er viktig for å få ned arbeidsledigheten, som er på 16 prosent, men også fordi diamantproduksjonen er i ferd med å flate ut. Gruveindustrien står for 70 prosent av landets eksportinntekter. Den sysselsetter imidlertid kun seks prosent av befolkningen.

– Botswana er et land preget av politisk og sosial stabilitet. Dette, sammen med en gunstig finanspolitikk, burde få investorene til å stå i kø. Det gjør de imidlertid ikke, sier president Festus Mogae.

De internasjonale kredittbyråene Moody's og Standard and Poor's betegner Botswana som svært kredittverdig med toppkarakteren «A». På Transparency International korupsjonsindeks gjør Botswana det best blant de afrikanske landene – plassert rett etter land som Belgia og Portugal.

– Gunstige kredittbetingelser og gjeldslette gis ofte til land uavhengig av om de selv kan klandres for sin

BOTSWANA

■ Befolkning: Om lag 1,5 millioner mennesker.

■ Areal: 567.000 kvm.

■ Historie: I 1885 erklærer Storbritannia området et protektorat og kaller det Bechuana-land. I 1966 blir Botswana uavhengig nasjon. Seretse Khama fra Botswana Democratic Party (BDP) blir president, og BDP har beholdt makten siden. Dagens president, Festus Mogae, overtok makten i 1998. Siste valg var i 1999.

■ 47 prosent av befolkningen lever for under én dollar om dagen (OECD/DAC).

■ Gjennomsnittsinntekt per innbygger: 31.000 kroner (OECD/DAC-2000).

■ Gjennomsnittlig levealder: 44 år. (OECD/DAC).

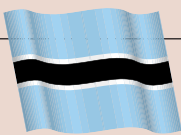
■ Nedgang i bistanden: I 1998: 954 millioner kroner, i 1999: 549 millioner kroner, i 2000: 279 millioner kroner. (OECD/DAC).

■ Etter at Norge avsluttet det bilaterale utviklingssamarbeidet med Botswana, har de årlige overføringene vært på mellom 15-20 millioner kroner. Dette vil vare ut 2002.

”

Botswana er et land preget av politisk og sosial stabilitet. Dette, sammen med en gunstig finanspolitikk, burde få investorene til å stå i kø. Det gjør de imidlertid ikke.

Festus Mogae,
president i Botswana

vanskelige situasjon. Ironien er at Botswana på mange måter er blitt offer for sin egen suksess, sier presidenten.

Advarer giverlandene. Han advarer det internasjonale samfunnet mot kun å konsentrere bistanden mot de aller fattigste landene, noe som kan bidra til at mellominntektslandene

går tilbake i utvikling. Ifølge Verdensbanken er det i velfungerende land, hvor reformer er gjennomført, at bistanden virkelig kan få fattigdomsreducerende effekt.

- Det internasjonale samfunnet burde bidra til bærekraftig utvikling og fattigdomsreduksjon i alle land - selv om de befinner seg på ulike utviklingsnivåer, sier Mogae, som

igjen understreker at Botswana ikke nødvendigvis har behov for penger, men faglig personell, investorer og markeder for eksport.

- Det kan se ut som om vi må bli «bad boy» for å få noe hjelp. Det lønner seg ikke å være «den flinke gutten i klassen», sier Festus Mogae.

Hilde kan forstå frustrasjonen

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson forstår president Festus Mogaes frustrasjon. Hun har lovet presidenten å overveie hjelp i form av faglig ekspertise, men understreker at Norge fremdeles har aktiviteter av stort omfang i Botswana.

- Botswana er i en spesiell situasjon - særlig i forhold til hiv/aids - hvor de trenger kapasitetsbygging og faglig bistand. Dette er en helt annen situasjon enn de fleste MUL-land (minst utviklede land) befinner seg i, sier Hilde Frafjord Johnson.

Hun forteller at et viktig del av et bilateralt samarbeid, er hjelp til offentlig forvaltning.

- For å få til dette trengs det stat-til-stat-samarbeid. Vi prioriterer derfor andre land enn Botswana, noe som er synd. Jeg kan forstå frustrasjonen, sier utviklingsministeren om president Festus Mogaes uttalelser om at det ikke lønner seg å være «den snille gutten i klassen».

Økt samkjøring. Botswana var foreslått som samarbeidsland av Stoltenberg-regjeringen, men kom ikke med på Bondevik-regjeringens liste. Økt samkjøring mellom regionbevilgningene og bevilgninger til samarbeidsland gjør det dessuten vanskeligere for et land som Botswana å få penger via regionbevilgningen.

- Løsningen for et land som Botswana må være å få til avtaler med enkeltgivere, sier Frafjord Johnson, som ikke legger skjul på at vanskeligheten med å få penger fra regionbevilgningene for land som ikke er samarbeidsland, kan være et problem.

30-årig samarbeid. Frafjord Johnson er ikke kjent med at norske investeringer i Botswana skal ha gått tapt.

- Vi har sjekket på dette, og det er ukjent for oss. Tvert imot vil jeg si at en av grunnene til at det har gått så bra med Botswana, er de investeringene vi og andre givere har bidratt med, sier hun.

Utviklingsministeren trekker fram hvordan Botswana og Namibia årlig får eksportere tollfritt inntil 2700 tonn storfekjøtt, til tross for at landene ikke lenger har status som MUL-land.

Johnson understreker også at Norge fremdeles har aktiviteter av et relativt stort omfang i Botswana.

- Vi har et livskraftig nettverk av institusjoner og personlige relasjoner som er etablert gjennom et 30 år langt samarbeid. Jeg håper dette vil legge grunnlag for et fortsatt bredt samarbeid - særlig innen helsesektoren, sier Frafjord Johnson.

Hun sier at Norge følger nøye med i Botswanas hiv/aids-situasjon, og at det i tillegg til bilateral støtte også gis penger via multilaterale organisasjoner som UNAIDS.

- Jeg har dessuten lovet president Festus Mogae å overveie norsk faglig støtte i bekjempelsen av hiv/aids, sier Frafjord Johnson.

Botswana – bistandens suksesshistorie

Til tross for store utfordringer og ønsker om fortsatt internasjonal støtte, framstår Botswana likevel som en suksesshistorie. Siden uavhengigheten i 1966 har Botswanas økonomiske vekst vært en av verdens raskeste - med gjennomsnittlig ni prosent årlig vekst de siste 25 årene.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Botswanas president Festus Mogae mener bistanden har hatt enorm betydning for Botswanas utvikling. Fra 1971 til 1997 ble det totalt bevilget 1,8 milliarder kroner. Den norske bistanden var særlig rettet mot utbygging av helsesektoren, infrastruktur og landsbygdutvikling.

- Vi er svært takknemlig for den faglige bistanden vi fikk på 70- og 80-tallet. På landsbygda bidro blant annet den norske hjelpen til at den gjennomsnittlige levealderen økte dramatisk, forteller Mogae.

Hentet på sykkel. Unge Mogae var i sin tid så glad for at noen ville hjelpe landet hans, at han på begynnelsen av 70-tallet hentet SIDA's første stedlige representant på sykkel.

- Jeg husker at jeg lånte kjæresten min sin sykkel, og trakk av gårde for å hente ham. Vi strevde fælt med å få plassert både mannen og kofferten på bagasjebrettet, humrer Mogae.

Storeksporthør av diamanter. Ved uavhengigheten i 1966 arbeidet over 80 prosent av en befolkning på vel 500.000 mennesker innen landbruk - hovedsakelig kvegdrift. Botswanas lykketreff - i likhet med Norge og vår olje - var funnet av store mine-

Botswana trekkes ofte fram som en av suksesshistoriene innen bistand. Landet eksporterer storfekjøtt til Norge. - Naturressurser i seg selv er ingen garanti for utvikling, sier president Mogae. FOTO: NEO NTSOMA

ralforekomster på slutten av 1960-tallet. Botswana er i dag en av verdens største eksportører av edelstener, kun slått av Russland.

- Naturressurser i seg selv er ingen garanti for utvikling. En rekke land har like verdifulle ressurser som Botswana, men er likevel fremdeles blant verdens aller fattigste land. Etter min mening skiller Botswana seg ut ved hvordan vi har forvaltet disse naturressursene, sier Mogae, som mener Botswana har unngått å sløse bort inntektene fra gruveindustrien.

Nøysomhet. I stedet for å se på stats-eide selskaper som drivkraften i økonomien, valgte Botswana å overlate dette til private selskaper. Til tross for høye inntekter fra gruveindustrien, valgte myndighetene å kjøre en restriktiv lønnspolitikk i offentlig sektor. Den samme nøysomheten har gjenspeilt seg i budsjettpolitikken, hvor man har hatt statsbudsjetter uten underskudd og en restriktiv pengepolitikk som har hindret inflasjon.

bruksmetodene de siste 20 årene har mislyktes. I gruveindustrien er det få arbeidsplasser. Da gjenstår offentlig sektor og næringsvirksomhet, sier Isaksen.

Fornektet hiv/aids. Isaksen er derimot kritisk til hvordan myndighetene, og da særlig den forrige presidenten, håndterte hiv/aids-problematikken.

- Det at ledende politikere så lenge har nektet for at aids fantes, er kanskje en av grunnene til at Botswana er ett av de landene med flest hiv/aids-smittede, sier Isaksen, som imidlertid roser dagens president, Festus Mogae, for å gå i spissen for å bekjempe epidemien.

For å unngå overoppheting av økonomien har myndighetene dessuten satt av penger i valutafond i utlandet. Disse valutaeservene har i dag vokst til om lag 54 milliarder kroner.

Festus Mogae mener forsiktighet og nøysomhet er to nøkkelord på suksessen.

- Vi er rike fordi vi har vært forsiktede med å bruke ressurser, sier han.

Helse og utdanning. Presidenten forteller hvordan Botswana ved uavhengigheten kun hadde et par kilometer asfaltert vei, 239 grunnskoler og seks ungdoms- og videregående skoler. Helsetilbudet var dessuten svært dårlig.

- I dag har vi 6500 kilometer med asfaltert vei. Vi har 757 grunnskoler, 206 ungdomsskoler og 27 videregående skoler. I byer og tettbygde strøk har alle i dag adgang til helsetjenester, mens 88 prosent av befolkningen på landsbygda bor mindre enn åtte kilometer unna helsetilbud, forteller Mogae.

”

Vi er rike fordi vi har vært forsiktede med å bruke ressurser.

Festus Mogae, president i Botswana

Suksessland kun i afrikansk målestokk

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

- Fordi Botswana blir sammenliknet med andre afrikanske land, framstår landet som suksessrikt. Men sammenlinker en med en del asiatiske land, blir suksessen mindre flatterende, sier Botswana-kjenner og forsker ved Chr. Michelsens Institutt, Jan Isaksen.

Halvørken. Han roser likevel myndighetene for måten de har forvaltet landets inntekter på ved å satse på blant annet helse, utdanning og ulike støtteordninger for at folk skal starte næringsvirksomhet.

- For Botswana er det en utfordring å skape arbeidsplasser. Landet består for en stor del av halvørken, og forsøket på å oppgradere lands-

Forberede seg på mulig hjelp. Isaksen mener det internasjonale samfunnet må være innstilt på å hjelpe Botswana med kapasitetsbygging - særlig når det gjelder helsesektoren med tanke på å bekjempe hiv/aids.

- Litt enkelt kan en sammenligne situasjonen i Botswana med et barn som har spart til sykkel i mange år, men som rammes av sykdom slik at mye av de oppsparte midlene nå brukes til behandling. Syklingen - som i dette tilfelle er bilde på en velfungerende differensiert og konkurransedyktig økonomi - må utsettes til sykdommen er over og barnet har spart opp igjen det tapte, mener Isaksen.

President i splittet land

Marc Ravalomanana tatt i ed for annen gang

Svøpt i det gassiske flagget, avla Marc Ravalomanana 6. mai presidenteden for landets høyesterett. Det kan derfor se ut som om folkets fire måneder lange kamp for rettferdighet endelig vant fram. Men Ravalomanana overtar en splittet nasjon.

MADAGASKAR

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Dette var andre gang at Marc Ravalomanana avla presidenteden. 22. februar utropte han seg selv til president, i protest mot valgresultatet 16. desember i fjor. Forskjellen denne gangen er at Ravalomanana nå har juridisk ryggdekning, etter at Madagaskars høyesterett telte om igjen stemmene og utropte Ravalomanana som valgvinger med 51 prosent av stemmene.

Denne gangen var dessuten også flere vestlige diplomater til stede.

Nye forhandlinger. Madagaskars president til nå – Didier Ratsiraka – nekter imidlertid å gi tapt. Han mener at høyesteretts medlemmer er partiske, og han og hans tilhengere truer med å løsrive fire av landets seks provinser. Meklingsforsøk i regi av Organisation of African Unity (OAU), har ikke ført fram. Ratsiraka nekter å implementere punktene i Dakar-avtalen som ble forhandlet fram mellom de to forrige måned. Senegals president Abdoulaye Wade har derfor kunngjort at det blir nye forhandlinger mellom de to 13-14. mai.

Striden mellom de kamphanene har nemlig delt landet i to: Ravalomanana har etablert seg med sin selvutnevnte regjering i hovedstaden Antananarivo, mens Ratsiraka har tatt kontroll over den viktige havne-

Titusener av mennesker møtte opp for å hylle Marc Ravalomanana.

FOTO: SCANPIX/EPA PHOTO AFPI/CECILE CAU

byen Tamatave. Herfra har han og hans tilhengere hindret forsyninger inn til hovedstaden, noe som har ført til mangel på bensin, medisiner og mat.

Økonomi i fritt fall. Demonstrasjonene på Madagaskar utmerket seg lenge ved at de foregikk uten vold og tap av menneskelig. Parallelt med at intensiteten i konflikten har økt, har også volden blitt trappet opp. Så langt skal 35 mennesker ha mistet livet. Ratsirakatilhengere har sprengt i stykker fem broer for å hindre at forsyninger kommer inn til hovedstaden Antananarivo. Landets økonomi er i fritt fall. Ifølge BBC

”

Det er viktig at befolkningen føler at de er på rett vei. Gapbistanden kan brukes for å bidra til stabilitet.

Olav Kjørven, statssekretær.

World anslås det at for hver dag krisen varer, blir Madagaskar økonomiske utvikling satt tilbake med én måned.

Mulig overgangsstøtte. I sin utviklingspolitiske redegjørelse forrige uke sa utviklingsminister Hilde Frøkjær Johnson at «Norge er beredt til å støtte det gassiske folket i denne vanskelige og akutte situasjonen», men at det i dagens spente situasjon er for tidlig å si noe om hvorvidt landet kan bli norsk samarbeidsland.

– Vi ser an situasjonen, og det kan bli aktuelt med humanitær bistand – noe som i så fall må avgjøres av Utenriksdepartementet, sier

Marc Ravalomanana og kona Lalo tar imot folkets hyllest etter å ha avlagt presidenteden.

FOTO: SCANPIX/ EPA

statssekretær Olav Kjørven.

Kjørven sier det også kan bli aktuelt å ta i bruk overgangsstøtte – den såkalte gapbevilgningen – for å bidra til raskest mulig normalisering.

– Det er viktig at befolkningen føler at de er på rett vei. Gapbistanden kan brukes for å bidra til stabilitet, sier Kjørven.

Han sier at regjeringen nå vil følge nøye med i utviklingen, og se om partene er i stand til å følge Dakar-avtalen.

– Uansett videreføres engasjementet i regi av frivillige organisasjoner, misjon og multilaterale organisasjoner, sier Olav Kjørven.

Statssekretær Kjørven mener det nå hviler et spesielt ansvar på Ratsiraka for å komme fram til løsning.

– Madagaskar har nå en vanskelig sikkerhetssituasjon. Det er viktig nå å unngå at den spente situasjonen ikke utvikler seg til et blodbad, sier Kjørven.

Angola belønnes for fred

Fredsavtalen i Angola gir belønning i klingende mynt. Den norske regjeringen gir ti millioner kroner ekstra til minerydding og 30 millioner i annen humanitær hjelp. Samtidig utelukkes ikke en økning i den langsiktige utviklingshjelpen.

• CAMILLA SOLHEIM

– Det kan jeg ikke si noe om, det er ikke mitt ansvarsområde, sa statssekretær Vidar Helgesen i Utenriksdepartementet på en pressekonferanse nylig. – Men jeg vet at utviklingsministeren er inne i grundige vurderinger i forhold til det spørsmålet, sa Helgesen.

«Hjemmesnekret» avtale. En økning i den humanitære hjelpen er det umiddelbare resultatet av våpenhvileavtalen mellom Angolas regjering og opprørshæren Unita i påsken. Helgesen karakteriserer våpenhvileavtalen som «hjemmesnekret» og «forhåpentligvis historisk», og et steg mot demokrati og økt sosial rettferd i det krigsherjede afrikanske landet. Det har vært krig i landet i nærmere 30 år, og UNICEF karakte-

riserer landet som det nest verste for barn å vokse opp i. Minettheten er en av de høyeste i verden. Helgesen mener det er svært viktig å yte økonomisk støtte til landet. Derfor gir nå Utenriksdepartementet Norsk Folkehjelp ti millioner kroner ekstra til deres mineryddarbeid i Angola.

– Dette strakstiltaket kommer i tillegg til støtten fra NORAD på 15 millioner kroner i år. Minerydding er en nøkkel til fredsprosessen. For i det hele tatt å yte annen humanitær hjelp må man rydde veier og broer inn til områder som har vært hele isolerte, sier Helgesen.

Sivile ofre. Norsk Folkehjelp er den største minerydderorganisasjonen i landet, og dekker 65 prosent av den totale minerydderkapasiteten, ifølge organisasjonen.

– Angola har vært i krig i 27 år, og landet er blitt minelagt av minst sju parter. Det finnes lite dokumentasjon om hvor partene har lagt mine, og de er bevisst blitt lagt for å terrorisere sivilbefolkningen. Det gjør at det er et høyt antall mineulykker i landet, sier koordinator for mineprogrammet i Angola, Steinar Essén.

Han peker på at minerydding er

”

En vellykket demobilisering vil kanskje være den mest avgjørende faktoren for om fredsavtalen skal lykkes.

Vidar Helgesen, statssekretær i Utenriksdepartementet

en forutsetning for annen humanitær innsats, så som vaksiner, matvaredistribusjon og for å få i gang økonomisk utvikling.

Komme hjem. Opprinnelig fikk Folkehjelpa i år reduserte overføringer fra Norge, mye på grunn av den fastlåste krigssituasjonen. Nå kan organisasjonen opprettholde samme kapasitet som tidligere, samt at de har mulighet til å komme inn i tidligere Unita-kontrollerte områder. Først og fremst vil de rydde områder slik at internflyktningene kan vende tilbake og få tilgang til vann og dyrkbar jord.

Savimbi død. Flere fredsavtaler tidligere er blitt brutt etter en stund. Hva er det som gjør at man har større tro på en endelig fred denne gang?

– Det er stygt å si, men Savimbi (Unitas leder som ble skutt av regjeringssoldater i februar, red. anm.) er ikke der lenger. Fredsprosessen kom raskt i gang etter hans død, og mange i Unita har lenge ønsket å drive politikk. Det er en betydelig krigstretthet blant partene, sier Helgesen.

Han mener det i tillegg er et godt tegn at regjeringen i Angola selv prioriterer å bruke egne midler

for å demobilisere 50 000 Unita-soldater.

– En vellykket demobilisering vil kanskje være den mest avgjørende faktoren for om fredsavtalen skal lykkes, sier Helgesen.

Norges ambassadør i Angola, Bjørg Leite synes det er positivt at det er angolane selv som har presset fram avtalen, og ikke internasjonale aktører.

– Men det vil bli en lang og sakte prosess med mange tilbakeslag. Annet kan man ikke vente etter så mange år med krig, sier Leite.

Humanitær hjelp. Utenriksdepartementet gir nå ytterligere 30 millioner kroner til humanitære tiltak i Angola. Verdens Matvareprogram, Kirkens Nødhjelp og Flyktningerådet får midler for å hjelpe flere hundre tusen internt fordrevne og flyktninger i landet. Helsen situasjonen er svært alvorlig for disse gruppene, og spesielt kvinner og barn behøver hjelp.

– Rask reaksjon må til for å hindre en ytterligere forverring av den humanitære situasjonen i Angola, sier statssekretær Helgesen i Utenriksdepartementet.

Krigstrøtte eritreere håper på fred

Verbal strid om grensetrekking mellom Etiopia og Eritrea

ASMARA (b-a): Det er lørdag den 13. april, og folk i Asmara rusler rundt i gatene som vanlig. Men skinnen kan bedra. I dag har Eritrea fått nye grenser til Etiopia.

• I ERITREA:
ELSE RAGNI YTTREDAL

Inne i husene står TV og radio på, og det blir gjort forsøk på å få med seg siste nytt om grensekommisjonen sin rapport. Det eneste som kommer ut, er at etiopierne har sagt de har vunnet alt og at feiringen har startet. Det første blir benektet av eritreiske myndigheter.

Over tv-skjermen flakser til slutt tre utydelige kart. De viser Etiopia og Eritrea sine krav og grensekommisjonen sine grenser, men alle hver for seg. Det er umulig å lese noe ut av dem. Presentasjonsformen vekker munterhet.

- Vi ville være sikre på at informasjonen vi ga ut var korrekt, er forklaringen Yemane Ghebreab gir på

Leghese Melday (t.v.) og andre flyktninger i leirene i Senafe venter på at markeringen av grensene skal bli ferdig slik at de kan vende tilbake til sine hjemsteder.

FOTO: ELSE RAGNI YTTREDAL

den manglende informasjonen.

Han er leder for politisk avdeling i Eritreas eneste parti, People's Front for Democracy and Justice, PFDJ.

Noe mer informasjon lekker ut søndag, og mandag holder også president Issaias Afwerki tale til folket. Først gratulerer han alle mødrene som har gitt gull og smykker, eritreere som har sendt penger fra utlandet og de eritreiske forsvarsstyrker som har stått imot alle prøvelser. Han gratulerer de kommende generasjoner, og det han gratulerer alle med er at Eritrea har fått definerte og anerkjente internasjonale grenser. Han forsikrer at Eritrea kommer til å følge opp kommisjonen sin avgjørelse.

Vil ha fred. - Det viktigste for oss nå er at krigen er over og at vi har fått internasjonalt anerkjente grenser, sier Yemane. Eritreere er alltid på fornavn.

Det ikke vanskelig å finne støtte for dette synet blant såkalte vanlige folk. De vil ha fred.

- Nå håper vi bare at markeringen av grensene går fort, så vi kan komme hjem og starte på nytt, sier Leghese Melday.

Han var landsbyadministrator i

Gheleba helt på grensen mellom de to landene, men sitter nå fast i en flyktningeleir i Senafe sør i Eritrea og venter på at etiopiske styrker skal trekke seg ut av det som nå helt sikkert er hans eritreiske hjembygd. Om lag 60.000 eritreere venter på at det er trygt å reise tilbake til sine hjemsteder.

Alle er berørt av krigen. Fortsatt er 200.000 av 3,5 millioner eritreere mobilisert i «Eritrean Defence Forces». De fleste av disse har egentlig en viktig forsørgeroppgave hjemme. Offisielt har 19.000 personer mistet livet og mange er blitt skadet. De uoffisielle tallene kan tyde på at så mange som 100.000 mennesker kan ha mistet livet. 75.000 er kastet ut fra Etiopia. Mange av de som er oftest antatt arbeider gratis - lønna går til krigen. I det hele tatt; eritreerne har følt krigen både på kroppen og lommeboka. Nå er de trøtte.

- Trolig er det bare presidentene som vet hva denne krigen har vært om, er en kommentar i forbigarten.

En moralsk seier. Yemane Ghebreab har likevel et tillegg til det generelle ønsket om fred.

- At vi fikk tilkjent Badme, er viktig for oss. Dette området foranlediget Etiopias okkupasjon av Eritrea.

Etiopierne visste at Badme var eritreisk område, sier han.

Men alt her er ikke like klart. Badme er navnet både på et område og en liten by sørvest for hovedstaden Asmara. Eritrea fikk i stor grad skylden for krigen da de i mai 1998 inntok byen og området militært. De nye grensene ligger nært opp til Eritreas krav på landområdet, men både Eritrea og Etiopia hevder at selve byen ligger innenfor deres nye landegrenser. Kommisjonen sin rapport beskriver grensene i detalj, men har ikke plassert byen Badme på kartet.

Yemane Ghebreab er ikke i tvil når han tegner inn beliggenheten for byen på det nye kartet over Eritrea. Den får plass mellom fem og sju kilometer inne på eritreisk område.

Yemane virker også fornøyd med grensene i de østlige deler av landet, men er ikke like glad for grensekommisjonen sin beslutning i den sentrale delen. Han klager på at kommisjonen har tatt politiske hensyn, og ikke fulgt avtalene fra kolonitiden.

Else Ragni Yttredal er statsviter og har undervist ved universitetet i Asmara. Hun har nå permisjon som journalist i lokalavisen Storfjordnytt.

ERITREA

FAKTA

■ Antall innbyggere: Eritrea ca. 3,5 millioner. Etiopia ca. 65 millioner.

■ I 1952 bestemte FN at Eritrea skulle bli en autonom provins i Etiopia.

■ Ti år senere ble Eritrea annektert av Etiopias keiser Haile Selassie. Eritrea vant sin uavhengighet fra Etiopia i 1993, etter over 30 års frigjøringskamp.

■ Mai 1998: Grensekrieg med Etiopia bryter ut etter uenighet om området rundt byen Badme.

■ Juni 2000: Våpenhvilavtale inngås i Algerie.

■ September 2000: FN oppretter fredsbevarende styrker på 4.200 mann til å overvåke sikkerhetssonen mellom landene.

■ Desember 2000: Fredsavtale underskrives i Algerie.

■ Februar og april 2001: Etiopia og deretter Eritrea opplyser at de har trukket sine tropestyrker ut av henholdsvis Eritrea og grense-sonen med Etiopia.

SUDAN

Humanitær katastrofe i Sør-Sudan

Leger Uten Grenser slår nå alarm om den humanitære situasjonen i det sørlige Sudan. Som følge av år med krig, øker stadig utbredelsen av sykdommer.

• ODD IGLEBÆK

- Det er humanitær katastrofe, fastslår Morten Rostrup, internasjonal president i Leger Uten Grenser.

- Situasjon er dramatisk, og vi ber om at politikere og det internasjonale samfunnet setter i gang tiltak for å få slutt på de brutale overgrepene, sier han.

Den internasjonale hjelpeorganisasjonen legger i disse dager fram en rapport om situasjonen i Unity State/Western Upper Nile.

- Vi har arbeidet her i 14 år og

har et godt grunnlag for våre konklusjoner, forteller hollenderen Arjan Hehenkamp, som leder organisasjonens arbeid i området:

- Dessverre blir situasjonen for de sivile bare verre. Den eneste måten å ta seg inn i området på er med småfly, og deretter gå til fots. Dette er nå helt umulig, ettersom regjeringen i Khartoum har innført flyforbud. Vi er dypt bekymret, og ber om at helsearbeidere får slippe til, sier han.

95 prosent dødelighet. I delstaten Western Upper Nile har en tredjedel av befolkningen, tilsvarende 100 000 mennesker, dodd av parasittsykdommen kala azar. Ytterligere flere titusener har mistet livet som følge av krigshandlinger, underernæring, tuberkulose og andre sykdommer.

Ifølge Arjan Hehenkamp har ar-

”

Fordi så mange mennesker blir fordrevet, ser vi at sykdommer som for noen år siden nærmest var ukjente, nå sprer seg som ild i tørt gress.

Morten Rostrup og Arjan Hehenkamp i Leger Uten Grenser

beidet som Leger Uten Grenser har utført i Western Upper Nile reddet 20 000 menneskeliv:

- Det er fordi de har fått behandling mot kala azar. Uten et adekvat medisinsk tilbud regner vi at 95 prosent av de som får sykdommen dør, forklarer han.

Hehenkamp understreker at også geriljaen SPLA/SPF, som sloss mot regjeringsstyrkene, begår overgrep:

- Alle de stridende angriper sivilbefolkningen. De stjeler mat og budskap, tvangsrekrutterer soldater, voldtar og brenner.

Oljeleting. Western Upper Nile er på størrelse med Holland. Det er tynt befolket område og nesten uten ressurser. Store deler er sumpmark, og arealet firedobles i regntiden. Den finnes bare én helårsvei i delstaten.

Den leder til oljefeltene.

- Er ikke den nåværende opptrapingen av krigen relatert til oljeletingen, som drives fram av regimet i Khartoum?

-Vår organisasjon tar ikke stilling til oljeleting. Vårt oppdrag er det humanitære hjelpearbeidet, svarer Hehenkamp.

Både han og internasjonal president Morten Rostrup understreker at mer sykdom og økende dødelighet er et stort problem i de fleste deler av Afrika preget av krig og konflikt:

- Fordi så mange mennesker til stadighet blir fordrevet, ser vi at sykdommer som for noen år siden nærmest var ukjente, nå sprer seg som ild i tørt gress. Kala azar er et eksempel. Sovesyke er et annet. Menneskene er utmagrede og har lite motstandskraft, og de dør lett, sier de to.

Bistanden har gode resultater

AV HILDE FRAFJORD JOHNSON

UTVIKLING

I løpet av de siste 20 årene har antallet mennesker som lever i absolutt fattigdom – for under en dollar om dagen – begynt å falle. Det er første gang dette skjer i menneskehetens historie. Til tross for at verdens befolkning har økt med 1,6 milliarder, lever i dag to hundre millioner færre mennesker i absolutt fattigdom enn for 20 år siden. Dette gir grunn til håp.

50-års markeringen av norsk bistand er en god anledning til å drøfte hva som er oppnådd med de betydelige ressursene som er blitt investert. Det er liten tvil om at bistand har vært et barn av sin tid. I begynnelsen trodde man at bare man fikk sving på infrastrukturen og noen industriprosjekter, så ville den økonomiske veksten komme. Denne forestillingen hang lenge igjen. Fokus var på infrastruktur, industri eller fiskeri, teknologioverføring og store tunge prosjekter.

Siden har veldig mye forandret seg. Bistanden har endret seg med sin samtid, den har lært av sine feil og handlet på basis av nye erkjennelser. Betydelige endringer har skjedd.

Vi snakker ikke lenger om bistand, men om utviklingspolitikk. Handel, investeringer, gjeldslette er til tider viktigere for mange land enn bistand. Vi ser ikke lenger på hva Norge gjør, men hva Norge kan gjøre i samarbeid med andre land. Vi fokuserer ikke lenger på enkeltprosjekter, men på programmer i samspill med andre. Vi sender ikke lenger ut eksperter i Sønderled, men baserer oss på nasjonalt lederskap og ansvar.

Forventningene til bistand har vært altfor høye. Bistand alene kan ikke redde verden. Til det virker altfor mange faktorer inn på utviklingslandenes situasjon:

■ Internasjonale rammebetingelser som gjeld, handel og manglende investeringer og makroøkonomiske krav har ofte mye større innflytelse på utviklingen i landets økonomi enn bistand. Dette har vært grovt undervurdert. I mange år og i mange tilfeller har urettferdige og dårlige rammebetingelser undergravd det en har forsøkt å få til na-

sjonalt og på bistandssiden. Bare i år har for eksempel råvareprisen for Ugandas viktigste eksportvare, kaffe, sunket fra omlag 1200 USD per tonn til 400 USD per tonn. Oljeprisen kan ha tilsvarende virkninger.

■ De fleste utviklingslandene opplevde at de internasjonale rammebetingelsene og økonomiske rammevilkårene på 1980-tallet langt på vei ødela det man hadde oppnådd på 60- og 70-tallet.

I dag skaper Aids-epidemien en håpløs situasjon i mange land. Hvis epidemien fortsetter i samme omfang som nå, vil den føre til 20% reduksjon i bruttonasjonalinntekt innen 2015 i de verst rammede landene.

■ Samtidig har bistand vært gjenstand for det jeg vil kalle for mikro-makro-paradokset. Mange prosjekter har isolert sett vært vellykket. De har gitt resultater lokalt og regionalt.

Men så har man sett få resultater på makronivå. Situasjonen for landet som helhet er ikke blitt vesentlig forbedret, noe som er et stort paradoks.

■ Dette kan ha med andre givers innsats å gjøre; Blant bistandsaktørene er Norge som regel en av en rekke aktører.

Det blir derfor helt forfeilet å måle et giverlands bidrag og dens effekt mot den samlede utvikling for landet som helhet.

■ I de landene som Norge har operert lengst har dessuten befolkningen økt betydelig og i noen tilfeller blitt tredoblet. Dette gjelder for eksempel Tanzania. Selv med en god økonomisk vekst er mulighetene for å sikre status quo for basistjenester vanskelig. Enda tøffere er det å øke tilbudet.

Derfor har mange fått det bedre, mens det er vanskeligere å løfte hele landets økonomi.

En kan ikke måle resultatene av bistanden uten å ta høyde for nasjonal politikk. Godt styresett er en forutsetning for økonomisk vekst og sosial fordeling. Dette tok man konsekvensen av på 90-tallet, – og har tatt tak i, – i enda sterkere grad siden da. Dersom bistand

kronikk

I løpet av de siste 40 årene har forventet levealder i utviklingslandene økt med 20 år. Det er det største sprang fremover i menneskehetens historie.

Hilde Frafjord Johnson, Norges utviklingsminister. FOTO: GØRIL T. BOOTH

gis til land som er reformvillige, kan en løfte tre ganger så mange mennesker ut av fattigdom.

Hva har vi da oppnådd? Avhengighet vil mange si, og viser blant annet til bistandens andel av mange lands offentlige budsjetter. En debatt om avhengighet er nødvendig. Men vi må også snu på det. Hva hadde situasjonen i mange av de fattigste landene vært uten utviklingsinnsatsen? Hadde problemene blitt løst? Ville det plutselig kommet midler til grunnskole for alle, vaksiner til barn under tre år og rent vann til kvinnene i bushen?

Utfordringen er å bidra til at en slik avhengighet kan gå over i et partnerskap som kan gi hjelp til selvhjelp.

Men de gode resultatene får vi bare dersom vi klarer å gripe fatt i fire vesentlige faktorer samtidig:

■ Internasjonale rammevilkår, – som gjeld, handel, investeringer, epidemier.

■ Nasjonal politikk – fokus på fattigdomsreduksjon – fattigdomsreducerende strategier (PRSP).

■ Bedre og mer bistand: En omlegging av giverpolitikken. Satsing på utdanning, helse og fattigdomsbekjempelse.

■ Innsats på grasrota, blant de frivillige organisasjonene og i næringslivet for å bidra til økonomisk utvikling og få mer investeringer og næringsutvikling.

Først når dette skjer vil vi ha mulighet til bidra til mer uavhengighet av internasjonal bistand.

Forutsetningene for utviklings-samarbeidet har endret seg vesentlig de siste årene. Ett gjennombrudd var gjeldsletteplanen og HIPC. Et annet er utviklingsagendaen fra WTO-møtet i Doha. Flere toneangivende land, i G-7 og ikke minst USA, synes å ha fått en ny forståelse for globale sammenhenger og betydningen av internasjonalt samarbeid gjennom FN etter den 11. september. Flere givere øker sin bistand. Når til og med senator Jesse Helms tar initiativ til å øke USAs bevilgning til Aidsbekjempelse med flere hundre millioner dollar, har det skjedd noe.

FN-konferansen om Finansiering for utvikling i Monterrey i Mexico bidro til å bevisstgjøre verdens ledere på partnerskapet mellom Nord og Sør. Det var enighet om mål og virkemidler. Tusenårsmålene, og virkemidlene, innenlandsk ressursmobilisering, utenlandske invest-

ringer, nedbygging av handelshindre, gjeldslette og bistand. Og Monterrey bidro til å reversere trenden – med en 20% økning i internasjonal bistand.

Vi har derfor en større gruppe likesinnede alliansepartnere internasjonalt enn på lenge. Og under FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg i september vil slaget stå igjen.

Den 4. mars la vi fram regjeringens handlingsplan for kampen mot fattigdom i sør. Planen skisserer hvordan vi vil arbeide under våre samarbeidspartneres ledelse for å bidra til å oppfylle FNs tusenårs mål for bekjempelse av fattigdom. Den griper fatt i alle fire faktorer (internasjonale rammevilkår, nasjonal politikk, bedre og mer bistand og innsats på grasrota), og foreslår tiltak på disse områdene. Vi vil ikke utvikle nye samarbeidsstrukturer på våre premisser, som åpenbart vil kunne skape avhengighet. Utviklingslandenes vilje og evne til fattigdomsbekjempelse er avgjørende for resultatene. Landene må derfor selv ha kontroll over utviklingsprosessene. Vi vil tilpasse oss landenes egne fattigdoms- og utviklingsstrategier og ikke basere bistanden på våre egne prosjekter. Det må være hjelp til selvhjelp.

Det er i dag bred internasjonal enighet om disse forutsetningene. Dette vil gjøre det mulig for landene selv å forme og kontrollere sin egen utviklingsprosess.

Dersom den politiske viljen ikke er tilstede, vil også bistanden ha begrenset virkning som bidrag i kampen mot fattigdommen. Vi satte foten ned overfor Zimbabwe. Vi fant ikke lenger grunnlag for å beholde Nicaragua som hovedsamarbeidsland. Dette illustrerer i det minste ett viktig poeng: Det må være vilje og evne til å nyttiggjøre seg de muligheter som ligger i utviklings-samarbeidet.

Dette handler om godt styresett. Vi må etterprøve viljen og evnen til å bedre styresettet. Skorter evnen kan vi bidra, mangler viljen må vi spørre oss om samarbeidet bør fortsette på samme nivå. Handlingsplanen varslers også en gjennomgang av andre politikkområder. Enten det dreier seg om landbruk, energi, olje, og gass eller fiskeri, må politikken være mest mulig konsistent i forhold til utviklingspolitikken. Det vi gjør på andre områder må ikke undergrave arbeidet for fattigdomsbekjempelse internasjonalt. Dette er nytt innen utviklingspolitikken.

Samlet sett har internasjonal bistand faktisk gode resultater å vise til. I løpet av de siste 40 årene har forventet levealder i utviklingslandene økt med 20 år. Det er det største sprang fremover i menneskehetens historie. I den samme perioden er analfabetismen i utviklingslandene nesten halvert blant den voksne befolkningen. Det er et bemerkelsesverdig fremskritt. Gjennomsnittsinntekten for mennesker i utviklingslandene er mer enn fordoblet. I løpet av det siste tiåret er barnedødeligheten redusert betydelig. Nesten én milliard flere mennesker har fått tilgang til rent vann. Vaksinasjonsprogrammer redder livene til 2,5 millioner barn hvert år.

Det er fremskritt, og det gir grunn til håp.

Klarer vi å gi hjelp til selvhjelp i langt større grad, er det håp for enda flere.

Ville det plutselig kommet midler til grunnskole for alle uten utviklingsinnsatsen? spør Hilde Frafjord Johnson. Her er det skolebarn i Kenya som får grunnskoleutdanning.

FOTO: OLE BERNT FRØSHAUG

Nektet vielse på grunn av hiv

AV WANJA THUKU

HIV/AIDS

Benard Donji (28) og Margaret Mutuku (28) hadde vært sammen i to år. Bryllupsforberedelsene hadde pågått i seks måneder. Brudekjolen var tatt ut, og brudepiker og brudesvenner skulle til «å prøvekjøre» vielsen. Benard og Margaret sitret av glede over å skulle bli en lykkelig liten familie. Lite visste de om marerittet som nærmet seg.

Pastoren i menigheten deres «Abundant life Church» hadde proklamert at han ikke ville vie par som ikke hadde hiv-testet seg. Paret ble derfor testet, og dermed braket det hele løs: Det viste seg at Margaret var hiv-positiv.

De to elsket hverandre, hadde vært trofaste mot hverandre, og nektet å tro på testresultatet. Margaret gikk til en annen klinikk for å bli testet. Men resultatet var det samme: hun var hiv-positiv.

Testresultatet ble klart dagen før bryllupet, og Benard ringte pastor Job Nyanzera fra sykehuset og fortalte om hiv-testen. Paret og deres foreldre ble innkalt til pastoren samme ettermiddag. Margaret fortalte pastoren at hun var blitt voldtatt av broren til huseieren da hun var hushjelp noen år tidligere. Det var eneste gangen hun hadde hatt mulighet til å bli smittet, og hun hadde sluttet i husposten som følge av voldtekten.

Men Margaret var ikke ressurssterk nok til å gå til politi og rettsvesen med overgrepet. Hun ville bare glemme det hele. Og hun fant fred i den frelsen som ble forkynt i Job Nyanzeras «Abundant life Church».

Paret ble helt knust da Nyanzera holdt fast ved prinsippet sitt om ikke å vie hiv-positive.

– Jeg var helt ferdig. Men jeg visste at hvis Gud stod bak forholdet

Rådgivning om hiv og aids samt hiv-testing blir stadig viktigere for afrikanske par som vil gifte seg. Testingen kan gi sjokkerende opplysninger for de gifteferdige.

ILLUSTRASJONSFOTO: RUI ASSUBUJI/SØRVIS.

vårt, så ville det ikke gå galt, sier Margaret.

– Jeg forstår ikke hvilken lov vi har forbrutt oss mot, sukker Benard.

– Det er Gud som gir menn deres koner. Han har gitt meg Margaret, og med henne er en drøm gått i oppfyllelse for meg. Da akter ikke jeg å skuffe Gud ved å bryte forholdet, sier han.

Men presten sto på sitt. Det var for sent å få gitt beskjed til alle bryllupsgjestene, så de møtte opp neste dag, yre og feststemte. Forvirringen, sjokket og skuffelsen ble stor for de festkleddede gjestene. Ryktene spredte

seg raskt, og Margaret og Benard kunne knapt vise seg ute uten å bli pekt på og snakket om.

”

Jeg forstår ikke hvilken lov vi har forbrutt oss mot.

De to stod overfor et vanskelig valg: Kjærligheten mellom dem var de ikke i tvil om. Men var det likevel riktig for en frisk mann å gifte seg med en kvinne som ifølge statistikken ville gi ham og deres mulige barn en dødelig sykdom?

– Det var ikke lett, og vi brukte et halvt år på beslutningen om å flytte sammen og bygge et felles hjem, forteller Benard.

Selv finner han trøst i ordene fra

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Wanja Thuku er journalist i Times of Kenya. Hun er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon AS.

vielsesritualet om å holde sammen i gode og onde dager til døden skiller dem. Men det ble for tøft for Benard og Margaret å bli i landsbyen og i menigheten der begge opprinnelig hadde funnet frelsen. De flyttet, og har funnet seg en ny menighet der de føler seg velkomne.

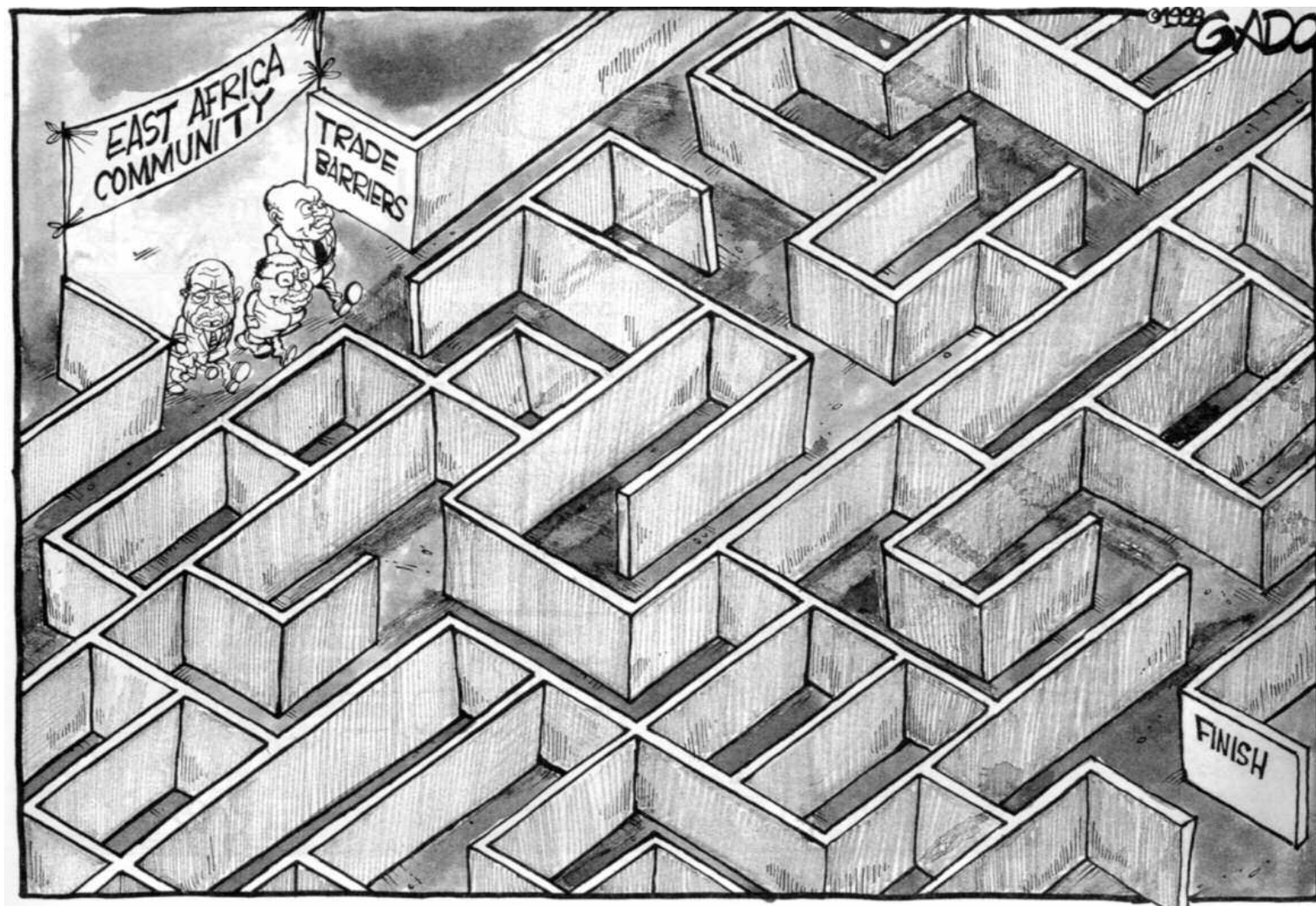
Nå er Margaret og Benard overbevist om at bønn og velsignelser allerede har helbredet Margaret. Det har de ingen planer om å få vitenskapelig bevist, for det ville være å vise mistillit til den allmektige og helbredende Gud de bekjenner seg til.

De har heller ikke tenkt å prøve å gifte seg igjen.

– Vi flyttet sammen i tro og tillit til Gud. Ekteskapet er en verdslig oppfinnelse, og Gud har gitt oss hverandre. Han har allerede velsignet ekteskapet vårt, og nå håper vi at Margaret med tiden vil bli mor, sier Benard, og tilføyer:

– Kristne burde ha mer tro på at Gud kan helbrede – også dødelige sykdommer som kreft og aids.

Gados verden

Tanzanierenen **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Utvikling og frihetens fundament (del II)

AV AMARTYA SEN
DEL 2:

BAKGRUNN

Howdan kan vi så relatere tenkingen rundt «development as freedom» («utvikling som frihet») til de vanlige betraktninger rundt «menneskerettigheter» og «bærekraftig utvikling» – begreper som ofte har en prominent plass i utviklingslitteraturen?

Jeg vil begynne med menneskerettigheter, og vil stille spørsmålet: Hvordan relaterer menneskerettigheter seg til fokuset på frihet? Hvordan integrerer vi «utvikling som frihet» til det å kreve og fremme menneskerettigheter?

En måte å tenke på forbindelsen mellom frihet til rettigheter generelt og menneskerettigheter spesielt er å begynne med det grunnleggende utgangspunkt at mens frihet er en verdi, bærer den ikke med seg

noen plikt på vegne av andre om å skulle gjøre noe med den. Gjensidige plikter er imidlertid sentrale innenfor rettighetstankegang, og enhver spesifisering av rettigheter må bære med seg tilknyttede plikter og forpliktelser. Det å anerkjenne frihet som en rettighet vil umiddelbart gi friheten en bredere relevans ved å knytte den til plikter som staten, samfunnet eller individer må anerkjenne.

Vi kan følgelig trekke ut to aspekter ved en vanlig oppfatning av rettigheter:

1. Den fokuserer på rettighets-haverens *frihet* til å gjøre visse ting eller oppnå visse vilkår.

2. Den krever noen gjensidige forpliktelser fra andre (som kan ta form av ikke-innblanding eller av positiv støtte) for å hjelpe rettighets-haveren til å realisere denne rettigheten.

La oss så ta for oss *menneskerettigheter* mer spesielt. Menneskerettigheter er rettigheter som individer besitter, ikke i kraft av statsborgerskap i et land, men på grunn av sin *status som mennesker*.

Dette kan være, men behøver ikke å være, lovfestede rettigheter, men så lenge de verdsettes, kan denne verdsettingen inkludere den viktighet som er tilknyttet den aktuelle personens friheter og også de forpliktelser som påhviler andre (uavhengig av statsborgerskap, nasjonalitet eller annen gruppetilhørighet) til å hjelpe denne personen med å oppnå disse friheter. Hvis andre er i en slik posisjon at de kan hjelpe, så finnes det også en forpliktelse knyttet til dette.

Det er ikke nødvendigvis spesifisert hvem som vil måtte gjøre hva for å hjelpe den personen hvis rettigheter er blitt truet eller neglisjert. Like fullt er det et allment behov for at enhver ansvarlig aktør, som er i en slik posisjon at han/hun kan hjelpe, vurderer sin plikt til å hjelpe andre (innenfor rimelighetens grenser).

Den filosofiske betraktning som her ligger bakenfor disse forpliktelser er hva Immanuel Kant kalte «ufullkomne forpliktelser». De er ikke de «fullkomne forpliktelser» en

kampen mot fattigdom

Bistandsaktuelt vil i 2002 – gjennom en serie intervjuer og presentasjoner av ideene til internasjonale ledere og sentrale tenkere – bidra til en debatt om sentrale trekk ved dagens bistand og utviklingsstrategier.

spesiell aktør har til å gjøre noe utfra en gitt forutgående beskrivelse. Snarere går de på mer generelle krav – eller «ufullkomne» som Kant kaller dem – til enhver som kan hjelpe, om å hjelpe på den måte som de kunne være i stand til å bidra.

Noen av disse forpliktelser har en tendens til å være mer spesifisert enn andre. For eksempel, understrekningen av det forhold at en stat ikke kan foreta arrestasjon av et individ på tilfeldig grunnlag (gitt at dette sees som en menneskerettighet og uavhengig av hva landets lover sier om dette), er mer tydelig gjort enn påstanden om at en person har en rett til å forvente hjelp til å unngå sult. Menneskerettigheter kan altså komme til uttrykk på begge måter, enten med eller uten nøyaktig spesifiserte forpliktelser som «de forpliktete» er blitt spurt om å akseptere.

Innretningen av bistand eller globale tiltak må utvikles pragmatisk i lys av sannsynlige konsekvenser for folks friheter.

Faktisk kan overholdelse og overtreddelse av nøyaktige spesifikke forpliktelser gå sammen med andres ufullkomne forpliktelser til å hjelpe på det generelle plan. Siden man kan se massive brudd på alvorlige forpliktelser, som at man forverrer tingenes tilstand, kan selv andre som ikke er direkte involvert i overtredelser mot nøyaktig spesifiserte forpliktelser (for eksempel en person A som blir angrepet av person B) ha en generell plikt til å gripe inn og hjelpe (i dette tilfelle: for å forhindre Bs angrep på A). For eksempel hvis en person ble utsatt for et grovt angrep i fullt påsyn av andre og hennes skrik om hjelp ble fullstendig ignorert, kan vi argumentere for at tre dårlige ting har skjedd:

1. Offerets frihet og hennes rett til ikke å bli angrepet ble utsatt for overgrep.

2. Angriperen overtrådte den immunitet som andre burde ha fra å bli utsatt for et overgrep (i dette til-

fellet: et voldelig overgrep) og overtrådte samtidig sin fullkomne forpliktelse til ikke å angripe andre, og

3. De andre, som ikke gjorde noe for å hjelpe offeret overtrådte også sin allmenne, om enn ufullkomne, plikt til å hjelpe andre (som man ut fra rimelighetshensyn kunne forvente å bidra med). Det foreligger altså flere ulike, gjensidig forbundne, mangler, men hver mangel er atskilt fra de andre.

Menneskerettigheter har således umiddelbar relevans for «development as freedom»-perspektivet.

1. Det dreier seg om realisering av friheter, og på samme måte som friheter kan være av ulike typer, så kan også menneskerettigheter være det. Det ville være utilstrekkelig å insistere på at for eksempel menneskerettigheter burde dekke bare politiske rettigheter, og ikke økonomiske friheter, slik som frihet fra sult (som noen har foreslått), eller at økonomiske rettigheter skulle ha fortrinn eller midlertidig prioritet framfor politiske rettigheter (som andre har foreslått). Alle relevante friheter er involvert på samme tid.

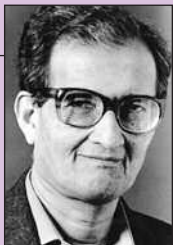
2. Siden menneskerettigheter ikke er relatert til statsborgerskap, trenger ikke landets lover å begrense rekkevidden av disse rettighetene.

3. Også hva gjelder forpliktelser, kan pliktenes krav gå på tvers av landegrensene, og kan inkludere både faktisk bistand, men også det å si ifra på ulike måter og argumentere for globale framstøt (som Norge ofte har gjort).

4. Innretningen av bistand eller globale tiltak (inklusive institusjonelle reformer) vil måtte utvikles med en pragmatisk tilnærming i lys av sannsynlige konsekvenser for folks friheter. Økonomiske, sosiale og politiske analyser er således helt sentrale for den menneskerettighetstilnærmingen som er lagt til grunn for «utvikling som frihet»-perspektivet. De begrepsmessige klargjøringer må suppleres av årsaks- og konsekvensanalyse, med en passende anerkjennelse av den utstrakte gjensidige avhengighet som finnes i verden.

AMARTYA SEN

Den indiske økonom og filosofen Amartya Sen er blant vår tids mest kjente og hyppigst siterte utviklingsteoretikere. Han er blant annet kjent for sin forskning rundt sammenhengene mellom demokrati og sultkatastrofer, og han har nylig utgitt den mye omtalte boken «Development as Freedom». Sen fikk Nobelprisen i økonomi i 1998 for sine bidrag til tenkingen rundt velferdsøkonomi. Teksten er basert på et foredrag Amartya Sen holdt under lanseringen av den norske regjeringens handlingsplan mot fattigdomsbekjempelse i Oslo i mars i år. Utviklingsminister Hilde Frøkjær Johnson har ved en rekke anledninger framholdt Sen som en av de mest sentrale inspirasjonskildene bak regjeringens Sør-politikk.

Svensk historieforteller i Afrika

Henning Mankell har et solid forfattergrep på krim-nytere. I sin siste bok har han forlatt den arenaen og trådt inn i historiefortellerens rolle. Det er et godt litterært grep i akkurat denne boka, for historiene er hentet fra Afrika. Der har historiefortelleren fortsatt en sentral rolle.

Det har tatt svensken Mankell 25 år å skrive denne boka – identitisk med den tida han selv har levd deler av året i Mosambik. Det var kanskje den tida han trengte for å komme ned under overflaten for så å notere i sin notisbok:

«I den afrikanske natten henger dagen alltid igjen. Som dufter fra trekull og fattigdom.

Hvem sier at fattigdom lukter?

Som regel er det rikdommen som stinker.

I avmakten, krenkelsen, sulten, finnes det nesten alltid et lysglimt til slutt likevel. En hvit aske som dufter av verdighet.»

Mankell tar utgangspunkt i europeernes inntogsmarsj og senere retrett fra det afrikanske kontinent.

bokanmeldelse

Henning Mankell:

Beretning på tidens strand
Gyldendal

Med friske fraspark setter han sine historier i denne rammen:

«Den europeiske kolonialismen i Afrika kan naturligvis beskrives med tre korte ord: utøvelse av makt.»

Og så senere:

«Afrikas frigjøring handler om hvordan denne makten langsomt ble forvandlet til avmakt.»

Dette er de røde trådene gjennom historiene. Noen fortelles gjennom hvite menneskers øyne, andre svarte. Mankell har bodd lenge nok i Afrika til å kunne endre bruk av ord, metaforer og bilder i takt med hvem som er historiefortelleren. Det i seg selv er et spennende prosjekt som han delvis lykkes i.

Historiene er spunnet rundt en gruppe mennesker som kommer inn og går ut av bokas kapitler, men som aldri forsvinner helt ut. En hovedperson er en over 300 år gammel stammor – Samima – som for lengst har flyttet til forfedrene, men som likevel holder en hånd over sine etterkommere. Rundt henne er et rikt persongalleri av portugisere, tjeneren som gjør opprør ved å servere lunken morgenkaffe, kvinnen som aker seg fram på baken for å se havet før hun dør, kvinnen og barnet som går på en mine, smeden som lager en pil som kan sende djevelen på flukt og mannen som pantssetter sin sjel for å kunne kjøpe en tromme til sin kone.

Historiene bringer leseren nærmere afrikansk tenkemåte og mytologi. Samtidig har Mankell satt historiene inn i realistiske rammer – som fattigdom, prostitusjon og andre lite oppmuntrende trekk.

Likevel: Som de fleste av oss som

stadig vender tilbake til Afrika er heller ikke Mankell noen selvpiner. Han mener å ha funnet nøkkelen til hvorfor kontinentet er blitt en magnet for dem som stadig vender tilbake.

Han skriver:

«I Afrika så jeg aldri noen gråte av sorg uten at de også glødet av sinne.

Smil var alltid å få, det kostet ingenting, ble gitt med en raushet jeg ikke trodde var mulig.

I Afrika lærte jeg at en kan oppleve en hjemkomst på et sted der en aldri har vært.»

Mer presist kan det neppe formuleres.

Det er ikke første gang Mankell henter sitt stoff fra Afrika. I 1995 ble han nominert til Nordisk Råds litteraturpris for en roman om gatebarn i Afrika – «Comedia infantil». Det er et sikkert stalltips at han fortsatt har mye i ermet fra sitt andre hjemland.

STONE BRATTELI

Hva så med «bærekraftig utvikling»? Hvordan relaterer dette begrepet seg til «utvikling som frihet»? Begrepet «bærekraftig utvikling» er en kraftfull generell idé som har vært gjenstand for stor oppmerksomhet i miljøanalyse siden begrepet ble lansert i Brundtland-kommisjonens rapport «Our Common Future» (1987). Brundtland-rapporten valgte å ikke definere «bærekraftighet» i forhold til å bevare miljøet i seg selv, men i forhold til menneskers livskvalitet eller behovstilfredsstillelse. Bærekraftig utvikling defineres i denne rapporten som å møte «den nåværende generasjons behov uten å gå på bekostning av framtidige generasjoners evne til å møte sine egne behov». Ideen har blitt ytterligere utviklet av Robert Solow i hans avhandling «An Almost Practical Step toward Sustainability» (1992). I hans utlegning sees bærekraftighet som en forutsetning for at den neste generasjon blir sittende igjen med «hva som enn måtte kreves for å oppnå en levestandard («a standard of living») minst så god som vår egen og å sørge for at den neste generasjon etter dem opplever det samme».

Er den tilnærmingen Brundtland-Solow legger til grunn for bærekraftighet intellektuelt tilfredsstillende? På mange måter er den det. Særlig gir den oss en umiddelbar motivasjon for å bevare miljøet. Målet er ikke så mye å bevare miljøet i seg selv, men *livene* vi kan leve i dette miljøet. Det integrerer viktigheten av på den ene siden å bevare miljøet med på den andre side miljøets funksjonelle rolle. Og dermed unngår man miljø-fetisjisme. Også Brundtland-Solow-tilnærmingen gir oss en svært inkluderende tilnærming. Enhver ingrediens i et godt liv, som kan påvirke levestandarder («living standards»), antas å være potensielt viktige.

Likevel vil jeg hevde at tilnærmingen kan berikes ytterligere gjennom å inkorporere en direkte interesse for friheter innenfor rammen av bærekraftighet. Det å bare se på levestandarder, snarere enn friheter, kan være temmelig begrensende. For det første kan det å fokusere for ensidig på menneskers levestandard kanskje gjøre tilnærmingen for menneskesentrert. Dette er kanskje uunngåelig, for hvem andre enn mennesker kan bestemme hva som skal bevares? Men det er også menneskesentrert på en annen – mer innsnevrende – måte. Bevarelsen av menneskers levestandarder trenger ikke å være den eneste interesse mennesker selv har. For å si det med en middelaldersk europeisk sondering: Vi er ikke bare «pasienter» som er opptatt av bare vår egen livskvalitet. Vi er også ansvarlige og aktive «aktører» som både er i stand til å bedømme verden rundt oss og å påta oss ytterligere forplik-

Tapet av spesielle friheter har en betydning, selv når vi opplever at vi har det godt mer generelt hva gjelder levestandard. Retten til å kunne nyte rent vann og frisk luft kan være én slik frihet.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

telser i forhold til å gjøre det vi antar at vi bør gjøre. Som Buddha argumenterte for i «Sutta Nipata»: Siden vi er enormt mye mektigere enn andre dyrearter, har vi et visst ansvar overfor dem i kraft av den assymetri som eksisterer i maktforholdet.

Vi kan sagtens gjøre en tydelig distinksjon mellom (1) vår evne til å bevare kvaliteten i våre menneskeliv, og (2) vår evne til å bevare det som vi mener er verdt å bevare (kanskje inklusiv andre arter), og ikke bare i den grad de innvirker på vår egen livskvalitet. I frihetsperspektivet er vi ikke bare «bærere av levestandard», men aktive «aktører», og dette perspektivet bidrar samtidig til å øke rekkevidden av bærekraftig utvikling.

For det andre kan Brundtland-Solow-tilnærmingen bli for aggregerende. Vi kan legge vekt på visse friheter, selv om det ikke gir noe tap av levestandard å miste de nevnte frihetene. Dette poenget kan utdypes gjennom en illustrasjon som ikke involverer framtidige generasjoner, men snarere en svært så hverdagslig, aktuell konfliktsituasjon: En persons rett til å slippe å få blåst røyk i ansiktet av en allestedsrøykende stor-røyker. Retten til å unngå å bli utsatt for passiv røyking er ikke relatert til om den personen som ufrivillig blir utsatt for dette tilfelldigvis er svært rik og nyter godt av en høy levestandard (og særlig sammenlignet med for eksempel en fattig og stakkarslig røyker).

Den miljømessige analogien til denne hverdagslige konflikten kan ta form av et miljø i ferd med å bli ødelagt, hvorunder framtidige generasjoner nektes retten til frisk luft (på grunn av noen særlig stygge utslipp), men der disse generasjoner er så veldig rike og så usedvanlig vel utstyrt med det gode livs øvrige bekvemmeligheter at deres generelle levestandard må anses som godt ivaretatt. Tapet av spesielle friheter har altså uansett en betydning, selv når vi opplever at vi har det godt på det mer generelle plan hva gjelder leve-

standard.

Et tredje spørsmål knytter seg til framgangsmåter og virkemidler for å bevare miljøet. Hvis miljøpolitikk med sikte på å fremme folks levestandard samtidig fører til tap av menneskelig frihet, så må man være særlig bevisst på dette tapet, snarere enn at det skal bli ignorert eller nedtonet i henhold til en mer helhetlig vurdering av levestandard. For eksempel: Selv om det å begrense menneskelige friheter gjennom en meget streng familieplanlegging (som for eksempel i den kinesiske «ettbarns-familie») bidrar til å opprettholde levestandarder (dette er faktisk svært langt fra å være dokumentert), må det utvetydig slås fast at på veien har man samtidig ofret noe viktig.

En måte å se disse kritikker på er å argumentere for at det man må fremme er ikke bare våre levestandarder, men snarere våre friheter. Frihetene må inkludere (i tråd med Solow) friheten «til å nyte godt av en levestandard minst så god som vår egen levestandard i dag og å legge alt til rette for at vår neste generasjon har det på samme måte», men også vår frihet til å foreta sentrale handlingsvalg i våre liv (for eksempel om familiestørrelse), og vår frihet til å verdsette andre mål enn egen levestandard (for eksempel bevaringen av andre arter), og også vår evne til å garantere spesifikke tilbud til mennesker (som retten til frisk luft). Ideene om grunnleggende friheter kan således gi et grunnleggende bidrag til det levestandard-orienterte begrepet bærekraftig utvikling. Dette er en måte å integrere det svært viktige begrepet «bærekraftighet» med et syn på mennesker som aktive «aktører» med friheter som har betydning.

(Teksten er noe forkortet. Første del av foredraget ble trykket i Bistandsaktuelt nr. 03/2002 og finnes på www.bistandsaktuelt.com Red.)

hvem? hvor?
hva i all verden?

1. Hvem er dette?
2. Hvordan kom presidenten i den nå avgåtte venezuelanske overgangsregjeringen, Pedro Carmona, til makten?
3. 20. mai får vi et nytt land på verdenskartet. Hvilket?
4. Hvilken opprørsgruppe står bak sprengningen av kraftverket Jhimruk i Nepal?
5. Hvilken kjent musikkstjerne har uttalt at han vil «ta» Zimbabwes president Robert Mugabe?
6. Hva heter byen på Vestbredden hvor det påstås at israelske soldater har begått en massakre?
7. Hvem har laget de kjente miljeniumsmålene, som skal oppfylles innen 2015?
8. Hvor skal FN arrangere toppmøte om barn i mai år?
9. Hvor er Bogota hovedstad?
10. Hvilket nordisk land har kuttet kraftig i bistanden til Bangladesh på grunn av manglende vilje til å bekjempe korrupsjon i landet?
11. I hvilket afrikansk land foregår handlingen i filmen «Black Hawk Down», som går på kino nå?
12. Hva er opposisjonslederen i Zimbabwe, Morgan Tsvangirai anklaget for?
13. Hva heter hovedstaden i Kambodsja?
14. Hvem er James D. Wolfensohn?
15. Hvilken folkegruppe regnes som en undertrykt minoritet i det nordlige Irak?
16. Hvem er Amartya Sen?
17. Urbefolkningen i det sørlige Afrika (hovedsakelig Botswana og Namibia) har et spesielt språk. På hvilken måte?
18. Hva heter den ressursrike innsjøen som omkranses av landene Azerbaijan, Russland, Kazakhstan, Turkmenistan og Iran?
19. Hva står forkortelsen PRSP for?
20. Har Fridtjof Nansen vunnet Nobels Fredspris?

Svarene finner du på side 27.

Steinar Sørli back in business

Etter to år som generalsekretær i Flyktningerådet går Steinar Sørli tilbake til det private næringsliv.

– Jeg går til en stilling som konsernsjef for en norsk virksomhet, men hvilken blir først bekjentgjort over pinse, sier generalsekretær Steinar Sørli, som vil jobbe ut oppsigelsestiden til 1. september. Han tiltrådte som generalsekretær i flyktningorganisasjonen 1. januar 2000,

og kom da fra stillingen som leder for Norges Eksportråds stasjon i Brasil.

– Det har vært en stor og givende utfordring å lede en av Norges største humanitære organisasjoner. I dag er det over 40 millioner mennesker på flukt i verden, og det er ingen tvil om at en organisasjon som Flyktningerådet virkelig trengs. Det ligger ingen dramatik i min avgjø-

relse om å trekke meg fra stillingen som generalsekretær, sier Sørli. Styreleder Gerhard Heiberg opplyser at styret har startet arbeidet med å skaffe ny generalsekretær.

– Oppsigelsen kom nok som en overraskelse på oss. På den annen side vet vi at mange har vært på jakt etter Sørli. Han er en attraktiv person for flere, sier Heiberg.

Prøv en annonse eller legg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Norges Røde Kors' kostnader

LESERBREV

AV HERBORG BRYN,
NORGES RØDE KORS

«Røde Kors: Kun halvparten av innsamlede penger går til formålet» skriver Bistandsaktuelt no.3 2002. Heldigvis skyldes påstanden regnskapstekniske forhold; ikke faktiske.

Ved innsamlingsaksjoner, som til ofrene for krigen i Afghanistan, blir påstanden direkte feil. Administrasjonskostnadene på de pengene Røde Kors faktisk samler inn varierer fra aksjon til aksjon og er langt lavere enn 45 prosent. Som Bistandsaktuelt skriver, er Norges Røde Kors administrasjonskostnader på kun 2,7 prosent. De pengene våre givere putter i bøsser eller setter inn på konto, kommer dit de skal - til ofrene for krig, naturkatastrofer, epidemier og fattigdom.

Når Norges Røde Kors' utgifter til anskaffelse av midler er regnet ut til 45 prosent, er driften av Røde Kors Automatene tatt med i regnestykket. At regnskapet settes opp på denne måten er et krav fra Innsamlingskontrollen; en instans som skal sørge for stor åpenhet om og betryggende rammer rundt innsamlinger til humanitære formål. Dessverre fø-

rer kravet også med seg skjevheter ved sammenlikning mellom organisasjoner. Røde Kors Automatene er en kommersiell virksomhet som Norges Røde Kors må utgiftsføre driften av. Dette kan ikke sammenliknes med innsamlingsaksjoner eller donasjoner. Dersom Norges Røde Kors, som de fleste andre organisasjoner, ikke hadde drevet automatvirksomheten selv, men bare fått overført de 35 prosentene av inntektene som lovfestet skal gå til humanitære formål, ville våre utgifter på innsamlede midler vært langt lavere enn 45 prosent.

Norges Røde Kors' viktigste drivkraft er at mest mulig penger skal gå til humanitært arbeid. Derfor vil vi alltid tilstrebe å drive så kostnads-effektivt og profesjonelt som mulig. Til tross for de skjevheter vi ser kommer til uttrykk gjennom retningslinjene fra Innsamlingskontrollen, synes vi imidlertid det er viktig å være medlem av denne instansen som sikrer at innsamling av penger i Norge går riktig for seg.

Herborg Bryn er kommunikasjonssjef i Norges Røde Kors.

Redd Barnas kostnader

AV ELLEN BERG SVENNÆS,
REDD BARNA

I en artikkel i Bistandsaktuelt nr. 3/2002 viser en grafisk framstilling, med henvisning til Innsamlingskontrollen, at Redd Barnas utgifter til administrasjon i 2000 utgjorde 25,9 prosent av totalinntekten. Dette gir et fullstendig misvisende inntrykk, da Redd Barna driver svært effektivt og profesjonelt.

Tallet 25,9 innbefatter store deler av vårt faktiske hjelpearbeid for barn, både ute og hjemme. I Redd Barnas aktivitetsregnskap for 2000 ble nemlig all lønn oppført under posten «Lønn og sosiale utgifter» - og dermed som administrasjon. Ingen andre organisasjoner gjorde det på denne måten.

Redd Barna har nå lagt om sine regnskapsrutiner i tråd med gjengs praksis blant organisasjonene tilknyttet Innsamlingskontrollen. Underlegger vi 2000-regnskapet den nye rutinen, får vi en administrasjonsandel på normale 7,6 prosent.

Hele filosofien bak Redd Barnas måte å jobbe på er at flest mulig barn skal hjelpes på en god måte for de pengene vi har til disposisjon. Vi

Underlegger vi 2000-regnskapet den nye rutinen, får vi en administrasjonsandel på normale 7,6 prosent.

oppnår for tiden imponerende resultater og når stadig flere. Med et budsjett på 301 millioner vil vi hjelpe over 900 000 barn i 2002. Samtidig reduserer vi tallet på egne ansatte. Derfor beklager vi det misvisende inntrykket oppslaget i Bistandsaktuelt kan gi.

Ellen Berg Svernæs er informasjonssjef i Redd Barna.

notiser

Tidligere fiender forhandlet i Oslo

Haiti og Den dominikanske republikk har vært fiender og overhode ikke samarbeidet de siste 200 år, men nå har delegasjoner fra de to landene forhandlet seg fram til en forsøningsavtale. Forhandlingene, som har funnet sted i Oslo, har blitt ledet av Kirkens Nødhjelp og Utenriksdepartementet. Petter Skauen, spesialrådgiver i Kirkens Nødhjelp, sier at det har vært en sterk opplevelse å se at tidligere fiender igjen ønsker å samarbeide. Han mener at forhandlingene har satt det bilaterale forholdet mellom Haiti og Den dominikanske republikk på dagsorden.

Forsøningsavtalen omhandler menneskerettigheter, økonomi, korrupsjon, migrasjon, grensespørsmål, vold og smittsomme sykdommer. Utenriksdepartementet er tilfreds med at partene har kommet fram til en avtale.

- Delegasjonene har lagt grunnlaget, nå må de selv arbeide dette videre i sine respektive land, sier ambassadør Arne Aasheim i UD.

Fiasko for frihandelssoner

JOHANNESBURG (IPS): Frihandelssonene, som skulle være en drivkraft i den økonomiske utviklingen i det sørlige Afrika, har ikke trukket til seg innen- og utenlandske investorer i det omfanget man hadde ventet, går det fram av en fersk rapport.

Til tross for at statene har brukt store beløp på sonene, har de gitt lite igjen i Sør-Afrika, Zimbabwe, Tanzania og Namibia, de fire landene som den frittstående sørafrikanske organisasjonen International Labour Resource and Information Group (ILRIG) har undersøkt.

Taller på arbeidsplasser som ble opprettet er bare en liten del av det som ble lovet, og med unntak av Sør-Afrika ser det ut til at videre planer om slike soner er lagt på is på grunn av manglende interesse. ILRIG fant også at mange soner er lagt ned, og stiller spørsmål om slike soner er den beste forvaltningen av ressursene i fattige land.

Jørgen von Ubisch

«Erindringer og Tidsbilder» (Innb. kr. 420,-)

- Unik norsk skogbrukshistorie

- En lærebok for bistandsfolk (Tanzania 1967-1998)

Bestill: vonubisch@hotmail.com / N-2402 Elverum 62 41 08 59

Studentenes og akademikernes internasjonale hjelpefond (SAIH) er en mellomstor solidaritets- og bistandsorganisasjon. SAIH støtter utdannings- og opplæringsprosjekter i Bolivia, Nicaragua, Sør-Afrika og Zimbabwe. I tillegg driver SAIH informasjonsarbeid blant studenter og akademikere i Norge. SAIH er en idealistisk organisasjon, som i stor grad baserer seg på frivillig arbeid. SAIH har seks ansatte, to sivilarbeidere og to fulltids tillitsvalgte ved hovedkontoret i Oslo. Vi er samlokalisert med andre organisasjoner på Solidaritetshuset.

Prosjektansvarlig

Stilling: 7 måneders engasjement med gode muligheter for forlengelse

Tiltredelse: 1. september 2002

Lønnstrinn: 33-39

Søknadsfrist: 31. mai

SAIHs modell for oppfølging av prosjektene i Sør-Afrika vil gjennomgå store endringer. I den forbindelse vil vi styrke sekretariatet og søker derfor en person med høyere utdanning og relevant arbeidserfaring. I Sør-Afrika støtter SAIH spesielt prosjekter innen forebyggende hiv/aids-arbeid og videre- utdanning av lærere innen kunst og kultur. Det ønskes kunnskap om Sør-Afrika spesielt, evt. god kunnskap om regionen. Erfaring med utdanningsbistand og/eller bistand til sivilt samfunn vil være en fordel. Organisasjonserfaring vil bli vektlagt, samt gode språkkunnskaper i norsk og engelsk.

Som prosjektansvarlig vil du stå for den løpende oppfølgingen av prosjektene, søknadsskriving, rapportering og formidling av informasjon om prosjektarbeidet. SAIH baserer mye av arbeidet i Norge på studenter som utfører frivillig arbeid. Dette krever medarbeidere med samarbeidsevne, engasjement og fleksibilitet.

For ytterligere informasjon kontakt SAIH på 22989340: daglig leder Kristin Skåre (22989346), eller prosjektansvarlig Charlotte Nordby (22989344).

Skriftlig søknad sendes til: SAIH, Solidaritetshuset, Osterhausgt. 27, 0183 Oslo eller e-post: kristin.skaare@saih.no

Afghanistankomiteen i Norge (AiN)

Har ledig stilling som

Informasjons- og organisasjonskonsulent til sekretariatet i Oslo. Stillingen innebærer blant annet følgende oppgaver:

- Kreativ utarbeiding av kampanjer, innsamlingsaktiviteter og organisasjonens tidsskrift, Afghanistan – Nytt
- Informasjonsarbeid rettet mot media, medlemmer og internt i organisasjonen
- Oppdatering av internettsider
- Ulike koordineringsoppgaver knyttet til daglig drift
- Fredsarbeid og nettverksbygging rettet mot afghansk ungdom bosatt i Norge

Det er stor variasjon i arbeidsoppgaver og muligheter for selv å forme stillingen.

For nærmere informasjon, kontakt sekretariatet ved Ingrid Iversen eller Ulrik Motzfeldt, tlf: 22 98 93 10/15.

Send søknad og CV (helst pr e-post) innen **20. mai 2002** til: afghanistankomiteen@c2i.net

Postadresse:

Afghanistankomiteen i Norge
Solidaritetshuset, Osterhausgt. 27, 0183 Oslo

Prøv en annonse eller illegg i

bistandsaktuelt

Tlf. 22 24 20 40

nytt om navn? Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: paal@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 83.

Jonas Gahr Støre (41), Jens Stoltenbergs tidligere stabssjef ved Statsministerens kontor, har overtatt som arbeidende styreformann i analyseselskapet Senter for økonomisk analyse, ECON. Gahr Støre var Stoltenbergs nærmeste medarbeider på Statsministerens kontor.

I perioden 1989-98 var han embetsmann under tre statsministre: Jan P. Syse, Gro Harlem Brundtland og Kjell Magne Bondevik.

Ellen Linde (30) er ansatt som kursleder i region sør i Fredskorpset. Hun er utdannet sosialantropolog, og skrev hovedoppgave om bistandsarbeideren med vekt på forberedelser og uteopphold. Ved siden av å være kursleder for Fredskorpsets forberedelseskurs på Sørlandet vil hun fortsatt jobbe som forsker ved Agderforskning i halv stilling.

Bjørn Johannessen, tidligere ministerråd, er utnevnt som Chargé d'affaires og leder for Norges nyetablerte ambassade i Kabul. Johannessen var ministerråd ved ambassaden i Islamabad inntil siste årsskifte, da han

ble anmodet om å tiltre ambassaden i Kabul.

Pia A. Gaarder er ansatt som journalist i NorWatch. Hun har tidligere jobbet mange år som frilansjournalist for bl.a. Dagsavisen og NTB fra Italia. Hennes hovedarbeidsfelt har vært økonomisk og politisk korupsjon, mafiaorganisasjoner og deres forbindelser inn i økonomi, samfunnsliv og politikk.

Aslak Orre er ansatt ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) som prosjektleder for det nettbaserte U4 – Utstein Anti-Corruption Resource Centre som lanseres i september 2002. Orre er statsviter og har studert politiske reformer og demokratisering i utviklingsland.

Bjarte Vandvik, tidligere ambassaderåd i Brussel, har tiltrådt som utenlandssjef i Flyktningerådet. Han er utdannet statsviter og kommer direkte fra stillingen som spesialråd for justis- og innenriksaker i Brussel. Vandvik har innehatt generalsekretærposisjonen i NOAS, samt jobbet for UNHCR i Iran,

og European Council on Refugees and Exiles (ECRE) i London.

Evy Jøsok (31) er ansatt som informasjons- og administrasjonskonsulent i Operasjon Dagsverk. Hun er utdannet pedagog, og har erfaring fra Latin-Amerika gruppene i Oslo, blant annet som styremedlem i Landarbeidsutvalget.

Terje B. Iversen er ansatt som bistandskonsulent i Norges Blindeforbund sin internasjonale avdeling fra 15 april. Han har tidligere arbeidet for Norges Blindeforbund som regionleder ved regionkontoret i Nairobi.

Johanne Sundby, lege og forsker, er fra 1. april i år ansatt som 1. amanuensis i internasjonal helse ved Institutt for almen og Samfunnsmedisin, Universitetet i Oslo. Hun har arbeidet med reproduktiv- og kvinnehelseforskning med ulandsperspektiv i mange år. Sundby er også oppnevnt som programstyrelser for Forskningsrådets program «Utviklingsveier i Sør» fra 2002.

Svend Søyland (39), Cand.polit., er tilsatt som programkoordinator i Plan Norge. Han skal primært arbeide med bistandsprosjekter i Afrika, deriblant Operasjon Dagsverk 2002. Søyland har bakgrunn fra ulike frivillige organisasjoner, University of Hong

Kong, FNs interregionale forskningsinstitutt for kriminalitet og rettsforhold (UNICRI), samt ulike stillinger innen offentlig forvaltning i Norge.

Lars Petter Henie, rådgiver, er utnevnt til spesialutsending (ambassaderåd) ved ambassaden i Guatemala for et tidsrom av inntil to år. Tidspunkt for tiltredelse bestemmes av Utenriksdepartementet.

Cecilie Figenschou Bakke er ansatt som førstekonsulent på Kinaprogrammet ved Institutt for Menneskerettigheter (IMR) fra 1. februar. Hun hadde høsten 2001 et korttidsengasjement ved NORADs Avdeling for kommunikasjon og samfunnskontakt (AKS), og har tidligere arbeidet på prosjektet Energy and Security in the South China Sea Region. Hun har tidligere studert kinesisk ved Fudan Universitetet i Shanghai, og har hovedfag i statsvitenskap fra NTNU.

Endre Rygh er utnevnt til ulønnet generalkonsul i Libreville, Gabon.

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 14. juni

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Artisten Angeliqve Kidjo fra Benin.
2. Ved et statskupp.
3. Øst-Timor.
4. Nepals kommunistparti (Maoistene).
5. Elton John.
6. Jenin.
7. FN.
8. New York.
9. Colombia.
10. Danmark.
11. I Somalia, fra amerikanernes invasjon i oktober 1993.
12. For forræderi.
13. Phnom Penh.
14. President i Verdensbanken (siden 1995).
15. Kurderne.
16. Indisk utviklingsteoretiker.
17. Språket består av klikkelyder, og heter !Ora [Kora]
18. Det Kaspiske Hav.
19. Poverty Reduction Strategy Paper. Landvise strategier for fattigdomsbekjempelse
20. Ja, i 1922.

Spørrespalten er laget av **Gro-Helene Henriksen**.

- Alt riktig:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-18:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

notiser

Farlig for journalister

MEXICO BY (IPS): Til tross for demokratisering, er journalister i Latin-Amerika svært utsatt for overgrep. Mellom oktober 1988 og april 2002 ble 251 journalister drept i Latin-Amerika, opplyser Det interamerikanske presseforbundet (IAPA) som er basert i Miami. De fleste av drapene har ikke ført til tiltale og dom, heter det videre i rapporten. Organisasjonen Journalister uten grenser opplyser at rundt 100 av de 513 journalistene som

ble drept fra 1992 til 2001 var fra Latin-Amerika og Karibia.

-Demokratiet dreper journalister, sier Alejandro Alfonso ved UNESCOs Latin-Amerika kontor. Colombia er det landet der landet der flest journalister er blitt drept i løpet av de siste 14 årene, totalt 105, opplyser IAPA. Også Mexico (36), Guatemala (21), Peru (19), Brasil (18) og El Salvador (17), kommer dårlig ut. USA figurerer også på listen. Sju journalister rapporteres drept i samme periode. Til tross for at de disse landene er demokratier, har de fleste skyldige

gått fri. Igjen utmerker Colombia seg. Bare i fjor ble 13 journalister drept. 15 måtte flykte fra landet og 60 fikk politibeskyttelse. Flertallet av journalistene mistet livet som direkte følge av sitt arbeide, særlig knyttet til avsløring av korrupsjon.

Statoil-gave til flyktninger

I forbindelse med sitt 10-års jubileum for virksomheten i Aserbajdsjan, gir Statoil

50.000 US dollar til Flyktningerådets arbeid i landet. Steinar Sørli, generalsekretær i Flyktningerådet, sier at de er glade for Statoils bidrag, som gjør organisasjonen i stand til å hjelpe enda flere flyktninger. Aserbajdsjan har i dag nærmere 800.000 flyktninger og internt fordrevne, og landet er et av de fattigste i regionen. Aserbajdsjan er imidlertid rikt på oljeressurser, og Statoil har store næringsinteresser der.

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Kamp for jord gir resultater

Indiansk bondeorganisasjon kjemper for rettferdig jordfordeling

RETALHULEU (b-a): Mye strev og usikker økonomi. Likevel hersker optimismen blant bøndene på Finca San Francisco. Endelig kan de dyrke egen jord.

• I GUATEMALA:
HELEN KIERULF SVANE

GUATEMALA

- Selv om vi sliter for å få endene til å møtes, vil barna våre i hvert fall ha noe å arve når de blir store, sier Rolando Diaz med stillfaren glede i blikket.

Han er formann på jordbruksskollektivet Finca San Francisco i Retalhuleu-provisen på Guatemalas Stillehavskyst. Den støvete veien frem til kollektivet er både ulendt og lang. Men veien gjennom undertrykkelse, borgerkrig, urettferdig jordfordeling og stivbeint byråkrati har vært enda mer ufremkommelig. Men de vant - til slutt.

Indiansk bondeorganisasjon. Nesten seks år etter at den 36 år lange borgerkrigen tok slutt og fredsavtalen ble undertegnet, har sørgelig lite forandret seg for den vanlige guatemalaner. Guatemala er fortsatt et samfunn preget av seiglivet feydalstrukturer. Landet er det eneste i Latin-Amerika som ikke har gjennomført en jordreform. Jordbruket er viktigste inntektskilde, og sysselsetter majoriteten av befolkningen. Men mange bønder arbeider fortsatt som leilendinger for en liten, men svært mektig, gruppe storgodseiere.

Siden 1992 har den indianske bondeorganisasjonen Kabawil representert og arbeidet for å skaffe landløse maya-bønder egne landområder i de sørvestlige delene av Guatemala. Bondeorganisasjonen er en av flere grupper som samarbeider med Fontierra, det nasjonale jordfondet. Selv om en konkret jordreform ikke var del av fredsavtalen i 1996, ble Fontierra ble opprettet for å arbeide for rettferdig jordfordeling. I henhold til fredsavtalen skal Fonti-

Alle mann i arbeid! Alle beboerne på Finca San Francisco er engasjert i inntektsgivende aktiviteter, for eksempel kurvfløting.

FOTO: HELEN KIERULF SVANE

erra gi lån til landløse bønder som ønsker å dyrke egen jord.

- Kabawils målsetting er å sikre at fredsavtalens intensjon om bedre tilgang til jord for landløse i Guatemala blir oppfylt. Vi støtter bøndene i deres kamp for tilgang til egen jord, retten til å organisere seg fritt, retten til arbeidslover og respekten for menneske- og urbefolkningsrettighetene generelt, forteller Kabawils representant, Roberto Barrios.

Hindre utnyttning. - Før jobbet vi for lusedlønn hvor enn det måtte finnes arbeid, forteller Abraham Ramírez.

Han er kasserer i *Bendición* - Velsignelsen - foreningen for alle medlemmene i San Francisco-kollektivet.

Foreningen ble stiftet i 1993 da de organiserte seg i Kabawil og startet jakten på et passende landområde til salgs. På grunn av landets ustabile økonomiske situasjon og ekstremt lave kaffepriser, har flere jordeiere måttet selge unna jordstykker. I tillegg selger *Banco del Ejército* (Militærbanken) i dag jordstykker som de beslagla på ulovlig vis under borgerkrigen. Mange benytter seg av den nye etterspørselen etter landområder til landløse, og skrur opp prisene. Det er også vanskelig å forandre den hierarkiske måten en rik jordeier og en fattig bonde kommuniserer på.

En viktig oppgave for Kabawil er derfor å støtte og veilede bøndene for å hindre at de blir utnyttet i kjøpsprosessen, samt bidra med

oppfølging, teknisk veiledning, undervisning i ulike jordbruksmetoder og opplæring i inntektsgivende aktiviteter.

- Målet er at bøndene på sikt vil bli integrert som en naturlig del av nasjonaløkonomien, sier Barrios.

Lykkelig slit. I desember 2000 kunne 90 lykkelige familier endelig slå seg ned på de frodige åskammene inne i jungelen. Beboerne på Finca San Francisco ble dermed den første gruppen medlemmer fra Kabawil som fikk tilgang til egen jord. På det ulendte landområdet på 823 mål begynte kooperativmedlemmene straks å tappe gummi og høste kaffe, bananer og andre vekster som allerede fantes på stedet. Men startfasen har vært vanskelig, og inntektene i knappste laget til å brødfø alle. Noen har gitt opp i den kritiske overgangsperioden, mens andre optimister har kommet til.

- Stort sett føler vi oss svært lykkelige her. For de fleste er det første gang vi dyrker egen jord. Samtidig henger gjelden som en trussel over oss frem til vi vet om vi klarer å betjene lånet på 4,2 millioner quetzales (fem millioner kroner) eller ei, innrømmer Ramírez litt stille.

Norsk støtte. Siden 1997 har Norsk Folkehjelp støttet Kabawils arbeid, spesielt rettet mot utdanning og opplæring.

- Kabawil er en av de indianske bondeorganisasjonene som er flink til å skaffe jord og å mobilisere

folk. De presser stadig på for at regjeringen skal påskynde behandlingen av loven for eiendomsregister for jord, og innvilge økte budsjetter til Fontierra. Dette er et av de få konkrete resultatene fredsavtalen fra 1996 har frembragt, sier Norsk Folkehjelps stedlige representant, Per Ranestad.

Helen Kierulf Svane er norsk frilanser med fast base i Mexico By.

«Livet her gir oss ro i sjelen», synes to av bøndene på Finca San Francisco.

FOTO: HELEN KIERULF SVANE

FAKTA

- Consejo Campesino Kabawil (CCK) ble stiftet i Guatemala i 1992.
- Formål: Å styrke mayabøndenes forhandlingskompetanse og skaffe jord til landløse. Driver rettighetsopplæring for mayabønder.
- Antall medlemmer: 3200 småbrukerfamilier i 128 bygger. Disse var opprinnelig landløse. I dag har 20 prosent av dem fått jord.
- Jordfordeling: 2,5 prosent av befolkningen i Guatemala eier 70 prosent av den dyrkede jorda.